މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް

ޒުވާނުން ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ ސިލްސިލާ (1)

ދީނުގެ ފިޤުހުވެރިއަކަށްވުމަކީ
ފިތުނަތަކުން ރައްކާތެރިކޮށްދޭ ދަލެއް

ޑޮކްޓަރ ޞާލިޙް ބުން ފައުޒާން އަލް ފައުޒާން
ސައުދީ އަރަބިއްޔާގެ އިލްމުވެރިންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރު

ތަރުޖަމާ: މޫސާ އަންވަރު ހަސަން

2017

މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް

ޒުވާނުން ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ ސިލްސިލާ (1)

ދީނުގެ ފިޤުހުވެރިއަކަށްވުމަކީ ފިތުނަތަކުން ރައްކާތެރިކޮށްދޭ ކަމެއް

ޑޮކްޓަރު ސާލިހް ބުން ފައުޒާން އަލް ފައުޒާން
ސައުދީ އަރަބިއްޔާގެ އިލްމުވެރިންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރު

ތަރުޖަމާ: މޫސާ އަންވަރު ހަސަން

ދީނުގެ ޝުޢޫރުވެރިއަކަށްވުމަކީ ފިތުނަތަކުން ރައްކާތެރިކޮށްދޭ ކަމެއް

މާތް الله އަށް ޙަމްދު ކުރަމެވެ. އަދި ޢާލަމްތަކަށް ރަޙްމަތެއްކަމުގައި ފޮނުއްވި މުޙައްމަދު ނަބިއްޔާ އަށް ސަލަވާތާއި ސަލާމް ލެއްވުން އެދި ދުޢާ ކުރަމެވެ. އަދި މިސަލަވާތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާއި ޤިޔާމަތަށް ދާންދެން އެ ކަލޭގެފާނުގެ މަންހަޖުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބިހައި ބަޔަކު ޝާމިލު ކުރައްވާށިއެވެ. އެއަށްފަހު ދަންނާށެވެ.

މާތް الله ﷻ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިސްލާމްދީނުގެ ނިޢުމަތް މިންވަރު ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ * وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْۚ وَٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءٗ فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم بِنِعۡمَتِهِۦٓ إِخۡوَٰنٗا وَكُنتُمۡ عَلَىٰ شَفَا حُفۡرَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم

مِّنۡهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ * وَلۡتَكُن مِّنكُمۡ
أُمَّةٞ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلۡخَيۡرِ وَيَأۡمُرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِۚ
وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ * وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَٱخۡتَلَفُواْ
مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴾[1] ވާނީ: "

އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވުން حق ވެގެންވާ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް تقوى ވެރިވާށޭވެ! އަދި، مسلم ން ކަމުގައިވާ حال ގައި މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން މަރުނުވާހުށިކަމެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން الله ގެ دين ގައި ހިފަހައްޓާށޭވެ! އަދި، ވަކިވަކިވެ ނުގެންނާށޭވެ! އަދި، الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި نعمة ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށޭވެ! އެއީ، ތިޔަބައިމީހުން عداوة ވެރިން ކަމުގައިވަނިކޮށް، އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތައް އެކުވެރި ކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން، އެކަލާނގެ ދެއްވި نعمةގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންނީ أخ ންތަކެއް ކަމުގައި ވެއްޖައިމުއެވެ. އަދި، ތިޔަބައިމީހުން ނަރަކައިގެ

1- آل عمران: ١٠٢ – ١٠٥

ވަޙީގަނޑެއްގެ ތަންޒީލުވީގައި ވީމުއެވެ. ދުވަސް، އެކަލާނގެ ތިޔަބައި މީހުން އެއިން سلامة ކުރެއްވިއެވެ. الله ، އެކަލާނގެ آية ތައް ތިޔަބައި މީހުންނަށް ބަޔާން ކޮށްދެއްވަނީ، އެފަދައިންނެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ހެޔޮކަމުގެ މަގަށް ގޮވާ، އަދި ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރާ، އަދި ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރާ ބަޔަކު ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވާހުށިކަމެވެ! އެއުރެންނަކީ ހަމަ، ދިނުނަވާރާ މީހުންނެވެ. ފާޅުވެގެންވާ ހެކިތައް އެއުރެންނަށް އައުމަށްފަހު، ވަކިވަކިވެ خلاف ވި މީހުން ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ! ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އެއުރެންނަށް ހުންނެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ.

﴿ ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا ﴾[2] މާނައީ: "މިއަދު، ތިޔަބައި މީހުންގެ دين، ތިޔަބައި މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. އަދި إسلام دين

[2]- المائدة: ٣

ތިޔަބައިމީހުންނަށް دينއެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންފީމެވެ." އަޔަން އާޔަތްތަކުގައި ވެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ ﴾[3] މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، الله ގެ حضرة ގައި، دين އަކީ، إسلام دين އެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴾[4] މާނައީ: " دين އެއްގެ ގޮތުގައި إسلام دين ނޫން دين އެއް އެދިފާ (ދަންނާށެވެ!) ދެން، އެމީހާގެ ކިބައިން (އެކަން) قبول އެއް ނުކުރައްވާ ހުށްޓެވެ. އަދި، آخرة ގައި އޭނާ ވާހުށީ، ގެއްލުންވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ وَجَٰهِدُوا۟ فِى ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ

[3]- آل عمران: ١٩

[4]- آل عمران: ٨٥

ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِۚ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ هُوَ مَوۡلَىٰكُمۡۖ فَنِعۡمَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَنِعۡمَ ٱلنَّصِيرُ ﴾[5] މާނައީ: " އަދި الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރުން حق ވެގެންވާ ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުން جهاد ކުރާށެވެ! (أمّة ތަކުގެތެރެއިން) އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން خيار ކުރެއްވިއެވެ. އަދި دين ގައި އުނދަގޫވެގެންވާ ދަތިކަމެއް އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް ނުލައްވަތެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަފައިކަލުން إبراهيم ގެފާނުގެ ملّة އަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ވާށެވެ! ކުރީގެ ފޮތްތަކުގައްޔާއި، މި قرآن ގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް مسلم ންގެ ނަން ދެއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި رسول އާ ވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ހެކިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! އަދި زكاة ދޭށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله

---

[5]- الحج: ٧٨

ގެ دين ގައި ގަދަކަން ހިފަހައްޓާށެވެ! އެކަލާނގެއީ،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް نصر ދެއްވާ، އެހީތެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.
ވަރު، އެހީތެރިވެދެއްވާ ކަލާނގެ މޮޅުކަމާއެވެ! އަދި نصر
ދެއްވާކަލާނގެ މޮޅުކަމާއެވެ!"

އިސްލާމްކަމުގެ ނިޢުމަތަކީ އެހެން އެއްވެސް ނިޢުމަތަކާ
އަޅާކިޔޭނެ ނިޢުމަތެއް ނޫނެވެ. މާތް الله ދެއްވާފައިވާ ނިޢުމަތްތައް
ނުހަނު ގިނަވެގެންވެއެވެ. އެ ނިޢުމަތަށް ޝުކުރުވެރިވާ އެ
ނިޢުމަތުގެ އަގު ކުޑައެއް ނުކުރާށެވެ. އަދި ހިއްސާކުރާށެވެ!
އެނިޢުމަތްތައް ޝުކުރީ ހަނދާންކޮށް އެކަމަށް ޝުކުރުވެރިވާށެވެ.
އިސްލާމްކަމުގެ ނިޢުމަތަކީ އެންމެ މަތިވެރި ނިޢުމަތެވެ.
އިސްލާމްދީނާއިގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ އެވެ. އެ މާތް ރަސޫލާ ފޮނުއްވުމަކީ
ވެސް މަތިވެރިވެގެންވާ ނިޢުމަތެކެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީން
ބަޔާންކޮށްދެއްވި އެކަލޭގެފާނު ކަމުގައި ވާތީއެވެ. އަދި އެ ދީނަށް
ގޮވާލެއްވީ އެކަލޭގެފާނެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿لَقَدْ
مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا۟

عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمۡ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ

وَٱلۡحِكۡمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبۡلُ لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴾[6]

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، مؤمن ންގެ މައްޗަށް الله ތަރުދަވަންތަވެ ވޮޑިގެންފިއެވެ. (އެއީ) އެއުރެންގެ ތެރެއަށް، ހަމަ އެއުރެންގެ ތެރެއިން رسول އަކު ފޮނުއްވި ހިނދުގައެވެ. އެކަލާނގެ آية ތައް އެއުރެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ އަދި، އެއުރެން طاهر ކުރައްވާ، އަދި ފޮތާއި حكمة، އެއުރެންނަށް އުނގަންނައިދެއްވާ ބޭކަލެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އޭގެކުރިން އެއުރެންވީ، ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިކަން ކަށަވަރެވެ."

އިންސާނާއަށް ކުރިމަތިވާ ވަރަށް ބޮޑު ފިތުނަވެރިކަމެއް ވެއެވެ. އޭނާ އެކަން ދަތުރުމަތި ކޮންމެހެން ބޭނުން ކަމެކެވެ. އަދި އެކަމަށް ފަރުވާތެރިވެ ހުށަހަން ޖެހެއެވެ. އަދި އެފަދަ ކަމަކާއި ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ އެކަމުން ސަލާމަތްވާން މަގު ދެނެގަންނަން ޖެހެއެވެ.

[6]- آل عمران: ١٦٤

حذيفة بن اليمان رضى الله عنه ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

"މީސްތަކުން ކީރިތި ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ސުވާލު ކުރަނީ ހެޔޮކަމާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އަހަރެން އެކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރަނީ ނުބައިކަމާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އެއީ އެކަމުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިގެން ހިނގައިދާނެތީ ބިރުންނެވެ."

އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްލާމް، (މިކަން) ދެނެގަންނަން ޖެހެއެވެ. ދީނުގެ ބުނުމުތަކާއި ތަޢުލީމުތައް އެނގުމަކީ ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ހަމައެފަދައިން އަދާ އެކަންތައްތަކުން ކުރުން އަބުރާވަން ޖެހޭ ކަންތައްތަކެވެސް ހުންނާނެއެވެ. އެކަންތައްތައް ވެސް ދެނެގަންނަން ޖެހެއެވެ. އަދި އަދާއި އެކަންތަކާ ހުރަސް އަޅާކަންތައްވެސް ދެނެގަންނަން ޖެހެއެވެ. އެއީ ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކުގައި ހިފައި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލި ވުމަށްޓަކައެވެ. ގެއްލުން ހުރި ކަންތައްތަކާއި ގެއްލުމުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިގެންދާކަންތައް ނުދެނެގަތުމުގެ ސަބަބުން، ފަހަރެއްގައި އެމީހަކަށް ނޭނގި ހަލާކުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިގެންދާނެއެވެ. މާތް الله ވަނީ މަރުވެއްޖައުމަކަށްތަންތަން ދީނުގައި ހިފެހެއްޓުމަށް އަމުރު

ކުރައްވާފައެވެ. الله ވަހީ ކުރައްވާފައިވަނީ: ﴿وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾[7] މާނައީ: "އަދި، مسلم ން ކަމުގައިވާ حال ގައި މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން މަރުނުވާހުށިކަމެވެ!"

ކުޑަވެސް ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި އިސްލާމްކަން މަތީ ހުރުމުގެ ނިޢުމަތަކީ މާތް الله އެ ނިޢުމަތް ދެއްވި މީހަކަށް ލިބޭން ނިޢުމަތެކެވެ. އިސްލާމްދީން މަތީގައި މަރުވުމާއި ހަމައަށް ދެމިތިބުން އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތްމަތީގައި އޮތްކަމެއް ނޫނެވެ. ކުރިން ބަޔާން ކުރިހެން އެއީ އެކަލާނގެ ކުދުރަތުވަންތަ ކަމުގެ ދަށުގައިވާ ކަމެކެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މީގެ މާނައަކީ އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި މަރުވުމާއި ހަމައަށް އިސްލާމް ކަންމަތީ ދެމިތިބުމުގެ ސަބަބުތަކުގައި ނުހިފުމެއް ނޫނެވެ. ސަބަބުތަކުގައި ހިފަހައްޓައިފިނަމަ މާތް الله އެކަމުގެ މަގުތައް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. މާތް الله سبحانه وتعالى އީ ބާރުފުޅުވަންތަ ދީލަތިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަޅާގެ ހިތްތައިން ހެޔޮކަމަށް ތައްގާގެރިވާމަން ދުރުވުޅޭގެން، ނުބައިކަމުން

[7]- آل عمران: ١٠٢

ދުރުހެލިވުމަށް މަސައްކަތްކޮށް އެކަމަށް ބިރުވެރިވާ މަންޒަރު ދެކިވޮޑިގަތުމުން އެކަން ހިންގަވައިދެއްވައި ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ދީން އޭނާއަށް ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހެޔޮކަން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ.

އެހެން ނަމަވެސް އަޅާގެ ކިބައިން އިދިރީލިކަމާއި ހެޔޮކަން ބޭނުން ނުވުމާއި، ނުބައިކަމަށް ނުރުހޭ މަންޒަރު ނުފެންނަ ކަމުގައިވާނަމަ، އެ މީހަކަށް އުޅުއްވާފައިވާ ގޮތުންނާއި އެކަލާނގެ ބަދުރުވަންތަކަމުން އެއާ اختيار ކުރި މަގަކަށް އެކަލާނގެ އެއަށް ދޫކޮށްލައްވާނެ އެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައި ވަނީ

﴿ وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلۡهُدَىٰ وَيَتَّبِعۡ غَيۡرَ سَبِيلِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصۡلِهِۦ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ﴾[8] މާނައީ:

"އަދި، އެމީހަކަށް ތެދުމަގު بيان ވުމަށްފަހު، رسول އާ ދެކޮޅުވެރިވެ، مؤمنންގެ މަގު ނޫން މަގަކަށް تبع ވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެމީހާ اختيار ކުރި މަގަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާ ދޫކޮށްލައްވާ ދެވީމެވެ. އަދި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާ

8- النساء: ١١٥

ނަރަކައަށް ވައްދަވާ ހުރިމަތެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ." ސަބަބު ގެދުވެރިކުރުވީ އަޅާއެވެ. އެއީ رسول އާ ދެކޮޅުވެރިވެ، مؤمن ންގެ މަގު ނޫން މަގަކަށް تبع ވުމާ اختيار ކުރި މަގެވެ. އެކަމުގެ ޢުޤޫބާތް އަދީ މާތް الله ގެ ބަސްބަހުންނެވެ. ﴿ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصۡلِهِۦ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ﴾[9] މާނައީ: "އެމީހާ اختيار ކުރި މަގަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާ ދޫކޮށްލައްވާ ހުރިމަތެވެ. އަދި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާ ނަރަކައަށް ވައްދަވާ ހުރިމަތެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ."

فِتُنَة މިބަހުގެ ގިނަ ޖަމްޢަ الْفِتَنْ މިބަހުގެ މާނައަކީ އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމާއި މުޞީބާތް ކުރިމަތި ކުރެއްވުމެވެ. އެއީ އެމީހާއަކީ އީމާންކަމުގައި ތެދުވެރިއެއްތޯ ނުވަތަ އީމާންކަމުގައި ދޮގުވެރިއެއްތޯ ބެލުމަށްޓަކައެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِيَ فِي ٱللَّهِ جَعَلَ فِتۡنَةَ

[9]- النساء: ١١٥

ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ ﴾[10] މާނައީ: "ތިމަންމެން إيمان ވެއްޖައީމުއޭ ދުލުކޮޅުން ބުނާ ބަޔަކު މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ހަމަ، الله ގެ މަގުގައި އެއިން މީހަކަށް އުނދަގުލެއް ލިބިއްޖެނަމަ، މީސްތަކުންގެ އުނދަގޫތައް الله ގެ عذاب އާ އެއްފަދަ ކަމުގައި އޭނާ ހަދައެވެ." ފިތުނައިގެ ބާވަތުގައި، ދީނުގައި ޘާބިތުވެ ހުރުމަށްޓަކައި ކެތްތެރިވުން ނުވެއެވެ. އަދި ޕީއްޗާއެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި ދީނުން ފުރަގަސް ދެނީއެވެ. އެހެން ހެދުމުން ހީލުކެވެސް ތިމަން އުސަރާމަތީ ކަމުގައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އޭނާ އަށް އެކުވެރި ނުބައިކަމުން އިތުރު ނުބައިކަމަށެވެ. އަލިފާނުގެ ގަދަ ހޫނުގެ އެހީތެރިކަން ހޯދާ މީހަކު ފަހައިންނެވެ. މީސްތަކުންގެ އުނދަގޫތައް الله ގެ عذاب އާ އެއްފަދަ ކަމުގައި އޭނާ ހަދައެވެ. މީސްތަކުންގެ އުނދަގޫތައް الله ގެ عذاب އާ އެއްފަދަ ވަރު ހުރިތޯ؟! އޭނާގެ ދީން ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، އަދި ފިތުނަވެރިންނާ ދުރުހެލިކަމަ މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ރުހަވެގެންދިޔައެވެ. މީސްތަކުންގެ އުނދަގޫތަކަށް ކެތްތެރިވެ،

[10]- العنكبوت: ١٠

އަޅުތަކުންގެ އުނދަގޫތަކަށް ކޮށްދެރިވެ ދީނުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ހުރެއްޖެނަމަ، އޭނާ އަށް އެދިބާ ވާނަމަ ވަގުތީ ކަމެކެވެ. އަދި އެކަމުން ސަލާމަތްވުން ގެއްލިގެންދެއެވެ. އަދި ނިމުމަކީ ހައްދު ފާސިލު ނިމުމަކަށް ވެގެންދާނެއެވެ. އޭރުން ނަމަވެސް މިސްކީނުންގެ އުނދަގޫތައް މިސްކީނުންގެ ފުރިހަމައަށް ކޮށްދެރި ނުވެވި އުޅުނުދުވަސް އަމާނާތީ، މާތް ﷲ އަށް ކާފުރުވުމަށް އެ ގޮވާލެވޭ ގޮވާލުމަށް އިޖާބަ ދީފިކަމުގައިވިނަމަ، މާތް ﷲގެ ރަޙުމަތާ ގަދަފަދަ ވެގެންވާ ރަޙުމަތްކެވެ.

ފިތުނައަކީ، ބަލާއާއި އިމްތިޙާނެވެ. އެއީ އިމާންކަމުގައި ޘާބިތުވެ ތިބި މުއުމިނުންނަކީ ކޮބައިކަން ފާހަގަކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ދުޢާއަކީ ހިތްވަރުދިނުމާއި ބަޔާނާ މުޞީބަތުގައި ފިތުނައާ ކުރިމަތިލާ ޙާލަތު ބެލުމަށްޓަކައެވެ.

ދުޢާގެ ލުޣަވީ ބަހާ ގޮތުން ބަލާނަމަ، ދުޢާކުރުމެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ގޮތުން ނަމަ، ޔަޤީނީ ޤުރުއާނާއި މާތް ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ޙުކުމްތަކަށް ވިސްނައިގަތުމެވެ. ޔަޤީނީ ޤުރުއާނާއި ނަބަވީ ސުންނަތް އައިސްފައިވާ މިސްކީނުންނަށް

ތެދުމަގު ދެއްކުވުމަށެވެ. އަޅުތަކުން ހުރިހުންގެ ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ބޭނުންވާ ހުރިހާ ކަމެއް ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ދުނިޔެ އާއި އާޚިރަތް ބާއްޖަވެރިވާނެ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް އޭގައި ބަޔާން ވެގެންވެއެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ބަޔާންތަކާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ތަފްސީރެވެ.

﴿ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ ۗ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ ﴾[11] މާނައީ: " (ތިމަންރަސޫލާނުގެ އެ رسول ން ފޮނުއްވީ) ބަޔާންވެގެންވާ ހުކުމްތަކާއި، ޝަރީޢަތްތަކާއިގެންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސޫލާނުގެ، ކަނޑައަޅާނަން قرآن ބާވައިލެއްވީ، އެއުރެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި، މީސްތަކުންނަށް ކަނޑައަޅާނު ބަޔާންކުރުން ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ." ކީރިތި ރަސޫލާ އަކީ އުގަތިވެރި ޤުރު ތަފްސީރުކުރެއްވުމާ އަދި ބަޔާންކުރެއްވުމާ ފަރުޟުވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތް އަސްލިކަމުން އަލިކަމުގެ މަގަށް މަގު ދައްކައެވެ. އަދި ހެޔޮކަމުގެ މަގާއި ނުބައިކަމުގެ މަގު ބަޔާންކޮށްދެއެވެ.

[11]- النحل: ٤٤

ދީނުގެ ފިޤުހު: އެއީ މާތް الله ގެ ޝަރީޢަތި އަޙްކާމުތަކުގެ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށް ވިސްނާ ފިކުރުކޮށް ހުރިހާ މައްސަލަތަކާ އުފެދޭ ޚިލާފުތައް ނައްތާލުމަށް ޙައްލު ހޯދުމެވެ. އެއީ އެކަމުގެ ސަބަބުން އެކަކަ ފިތުނަތަކާ ޚިލާފުތަކުން ދުރުހެލިވެ ކާމިޔާބުގެ ދަސްތޫރިއަކަށް ވާޖިބުވެގެން މަދުވަރު ކުރުމަކެވެ. ދީނުގެ ފިޤުހަކީ މިއީއެވެ. ދީނުގެ ފިޤުހު އުނގެނުމަކީ މާތް الله އަމުރު ކުރައްވާފައިވާއެވެ. އަދި ދީން ނުދަންނަ މީހުންނަށް ދަސްކޮށް ކުރައްވާދީފައި ވެއެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާނީ ﴿ وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴾[12] މާނައީ: " އަދި އެންމެން އެކުގައި ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވުން، مؤمن ންނަކަށް ނުޖެހޭ. ފަހެ، އެއުރެންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ قبيلة އަކުން ބައެއް ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެނަމަ ކީއްވެގެންތޯ؟ (އެއީ) އެއުރެން (އެބަހީ: ނުގޮސްތިބި މީހުން)

---

[12]- التوبة: ١٢٢

دين އުނގެނި ދަސްކުރުމަށެވެ. އަދި އެއުރެންގެ قوم ގެމީހުން (އެބަހީ: ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެ މީހުން) އެއުރެންގެ ގައުމަށް އެނބުރި އަތުވެއްޖެހިނދު، އެއުރެންނަށް إنذار ކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އެއީ) އެއުރެން ބިރުވެތިވެ، ރައްކާތެރިވުމަށްޓަކައެވެ." މުނާފިޤުން ސިފަކުރައްވާފައި ވާނީ ނުވިސްނޭ ބައެއްގެ ގޮތުގައެވެ. މީގެ މާނައަކީ: އެބައިމީހުންނަށް ވާތީ الله ބުނުއްވުމަށް ނޭނގޭ ވާހަކައެވެ. އެހެނީ އެމީހުން އެ ބުނުއްވުމަށް ބޭނުމާއި ނުވާއިރު ސަމާލުކަމެއްވެސް ނުދެއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ތިބެނީ ދޮގެއް ނުދަންނަ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ވެގެން ދިޔައެވެ.

ފިތުނަތައް ވަރަށް ގިނައެވެ. އަދި ފަހުޒަމާނުގައި ފިތުނަތައް ދާނީ އިތުރުވަމުން ގިނަވަމުންނެވެ. އިންސާނާ އޮޅާގެ ބަހާމޮ ހުރަހަކުނި ފިތުނަތަކާ އެކުގައެވެ. މާތް الله ﷻ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވާފައި ވާނީ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ފިތުނައެއް ކަމުގައެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާނީ ﴿إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ

وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾[13] މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދާތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންތައް ވާކަން ކަށަވަރީ إمتحان އެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަނީ، الله ގެ حضرة ގައެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴾[14] މާނައީ: " އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދާތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންތައް الله ހަނދުމަކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުން مشغول ކޮށް ދުރުކުރިޔަ ނުދޭށުރިކަމެވެ! އަދި އެކަންތައްކުރާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ދެން، ގެއްލިގެންވާ މީހުންނީ، ހަމަ އެއުރެންނެވެ." މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ފިތުނައެކެވެ. މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޠާޢަތަށްވުރެ މުދާ އިސްކޮށް، ދަރިންދެކެވާ ލޯބި އިސްކޮށް، ގެދޮރުދެކެވާ ލޯބި އިސްކޮށް، ގާތްތިމާގެ މީހުން ދެކެވާލޯބި އިސްކޮށް، ވިޔަފާރިއަށް ލޯބި ކުރުން އިސްކޮށްފި މީހާ

[13]- التغابن: ١٥

[14]- المنافقون: ٩

އެންމެ ނުބައި ނިމުމަށް އިންޒާރު ކުރާނެއެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވަނީ ﴿ قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴾[15] މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިންނާއި، ދަރިންނާއި، أخ ންނާއި، އަނބިންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން ހޯދާފައިވާ މުދާތަކާއި، ގެއްލުންވެދާނެކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަ ވިޔަފާރިއާއި، ތިޔަބައިމީހުން ރުހޭ ގެދޮރާއި (މިހުރިހައި ތަކެތި) الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި، އެކަލާނގެ މަގުގައި جهاد ކުރުމަށްވުރެން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލޯބިވެތި ކަމުގައިވާނަމަ، الله ގެ އަމުރުފުޅު އަތުވެއްޖައުމަށް [illegible] ތިޔަބައިމީހުން

[15]- التوبة: ٢٤

ބަލަބަލައި ތިބޭށެވެ! فاسق ވީ މީހުންނަށް، الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެތެވެ."

މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ފިތުނައެކެވެ. އަނބިމީހާ އަދި ފިތުނައެކެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجِكُمۡ وَأَوۡلَٰدِكُمۡ عَدُوّٗا لَّكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُمۡۚ وَإِن تَعۡفُواْ وَتَصۡفَحُواْ وَتَغۡفِرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴾[16] މާނައީ: " އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް عداوة ތެރިންވެއެވެ. ދެން، އެއުރެންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިވެ ތިބޭށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން عفو ކޮށް، މާފުކޮށް، އަދި ކުށަކަށް ނުހަދައިފިނަމަ (ދަންނާށެވެ!) ދެން، ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحيم ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ." މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ލޯބީގެ މައްޗަށް އެމީހުންގެ ލޯބި އިސްކުރާށެވެ. މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ މައްޗަށް އެމީހުން

---

[16]- التغابن: ١٤

އިސްލާހުކުރާށެވެ. މާތް الله އާއި ކުރިމަތިލާނޭ ކަންތަކުގެ ބަދަލުގައި އެހެންކަންތައްތަކުގައި މަޝްޣޫލު ނުވާށެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވަނީ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجِكُمۡ وَأَوۡلَٰدِكُمۡ عَدُوّٗا لَّكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُمۡ﴾[17] މާނައީ: " އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބީންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް عداوة ތެރިންވެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިވެ ތިބޭށެވެ!" ރައްކާތެރިވެ ތިބޭށެވެ. މީގެ މާނައަކީ އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި އަނބިން ދުޝްމަނުކަމުގައި ދިރުއްވެ ނުވާނެވެ. ގޮތުން ކަނބަލުންގެ ވެސް ނުވެއެވެ. މާނައަކީ އެ ދުޝްމަނުވެރިކަން ތިޔަބައިމީހުން ގެންގުޅޭ ކުރުވުމެވެ. އަދިވެސް މަޢްރޫފް ޤާނޫނާއި ދީން އިންސާފު ކުރައްވަމުންނެވެ. އެއީ މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އާއި ދީން ހިތްގައި އެކުރު ތިމްބާއި ރުޅިއަރާ ބާރަލުގައެވެ. ދަރިންނާއި ދުދަރަށް ވާ ޤޯބީގެ ކުރިއަށް މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ދޯބީ އިސްކުރުމެވެ. ވީނަމަ ދުދަރާއި

17- التغابن: ١٤

ދަރިން ބުޖުބަވެގެންނެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَأَوْلَـٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَٱحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُوا۟ وَتَصْفَحُوا۟ وَتَغْفِرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ * إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾[18] މާނައީ: " އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް عداوة ތެރިންވެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ހަދަރުވެރިވެ ތިބޭށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން عفو ކޮށް، މާފުކޮށް، އަދި ކުށަކަށް ފުރަގަސްދިނުމަ (ދަންނާނުވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحيم ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންނަކީ ވާކަށްކަށަވަރީ، إمتحان އެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަނީ، الله ގެ حضرة ގައެވެ."

18- التغابن: ١٤ — ١٥

މި ދަތި ބަލާއުގައި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވަނީ:

ތިމާއަށް ކުރިމަތިވާނެ މިންވަރުކުރެއްވީ މާތް الله އަށް ތަޤުވާވެރި ވުމެވެ. މާތް الله ދެއްވާ ނިޢުމަތުގެ ޝުކުރުއަދާ ތިމާގެ އަނބިމީހާގެ ނިޢުމަތި އިސް ނުކުރެވުނެވެ. އަދި ދަރިންނާއި މުދަލަށް ކުރާ ނިޢުމަތް މާތް الله ދެއްވާ ނިޢުމަތާއި ތަފާތުކޮށްދޭނަމަ އިސްކުރުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ މާތް الله ގެ ނިޢުމަތެވެ. އޭރުން މާތް الله އޭނާގެ މުދާ ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަނބިމީހާ އާއި ދަރިން ރައްކާތެރިކުރުން ދެއްވާފައެވެ.

ހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަމުގެ ފިތުނައެކެވެ. މާތް الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿وَنَبۡلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلۡخَيۡرِ فِتۡنَةٗۖ وَإِلَيۡنَا تُرۡجَعُونَ﴾[19] މާނައީ: "އަދި ނުބައިކަމާއި ހެޔޮކަމުން ފިތުނައަކަށްޓަކައި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން إمتحان ކުރައްވައި ބަލައްވަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން رجوع ކުރައްވާނީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ." ހަމައެފަދައިން

---

[19]- الأنبياء: ٣٥

ކިޔަމަންތެރިކަމާއި އުރެދުމަކީ ވެސް ފިތުނައެކެވެ. އިންސާނާއަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވަނީ ކިޔަމަންތެރިކަމަށެވެ. ނަހީ ކުރައްވާފައިވަނީ އުރެދުންތަކެވެ. ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ވަގުތުތައް އޯނގެ ކުރިމައްޗަށް ހުރަހެކެއެވެ. ނަފްސާއި އަޅުކަމުގެ ވަގުތުތައް އާދައެވެ. ކެއުމާއި ބުއިމާއި އަރާމުގެ ވަގުތުތައް އާދައެވެ. މީގެ ތެރެއިން އިސްކުރާނީ ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ މިއީ އިންސާނާ އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށާއި އަޒުމަ ބެލުމަށް الله ދުރުވެރިކުރައްވާ ކަންތައްތަކެވެ. މީސްތަކުންނަށް އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ފިތުނައެކެވެ. މާތް الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا﴾[20] މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް امتحان އެއްކަމުގައި ލެއްވީމުވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވާނޭހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބޮޑަން ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއިވެއެވެ."

---

[20]- الفرقان: ٢٠

މާތް الله އެއްބަޔަކު ދެކޮޅުވެރި ކަމަށްލައި އަނެއް ބަޔަކު އިމްތިޙާނު ކަމަށްލައްވައެވެ. ކާފިރުންނާއި މުސްލިމުން ދެކޮޅުވެރި ކަމަށްލައި މުއުމިނުން އިމްތިޙާނު ކަމަށްލައްވައެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ذَٰلِكَ وَلَوۡ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَٱنتَصَرَ مِنۡهُمۡ وَلَٰكِن لِّيَبۡلُوَاْ بَعۡضَكُم بِبَعۡضٖ﴾[21] މާނައީ: "އެހެނެއްކަމަކު (جهاد شرع ކުރެއްވީ) ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު امتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿وَجَعَلۡنَا بَعۡضَكُمۡ لِبَعۡضٖ فِتۡنَةً أَتَصۡبِرُونَ﴾[22] މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް إمتحان އެއްކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކެތްކުރަމުހެއްޔެވެ؟"

މުއުމިނުންނާއި މުސްލިމުން އެމީހުންގެ ޢަދުއްވުން ކަމުގައިވާ ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންނާއި އުރެދުންތެރިން ދެކޮޅުވެރި ކަމަށްލައި އިމްތިޙާނު ކަމަށްލައްވައެވެ. އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތުގައި ޚާއްޞަ

---

[21]- محمد: ٤

[22]- الفرقان: ٢٠

މަޤާމު ފާހަގަ ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކޮށް ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރުމާއި މާތް الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރުމުގައި ދެމިހުންނަނީތޯ ނުވަތަ އަމާންތީ އަރާމުގައި ދެމިހުންނަނީތޯ ބައްލަވައެވެ. އޭނާގެ މައްޗަށް އަހުފާވެގެންވަސީ މާތް الله ގެ ދަޢުވަތެވެ. އެއީ ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކޮށް ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކޮށް ޖިހާދު ކުރުމެވެ. އެކަންތައް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ކޮށްދިނަމަ ކާމިޔާބުވީއެވެ. ދުވަސަ ގޮތަކީ ހަޤީޤަތު ބަހައްޓާ އަރާމުގައި ދުރުއަދު އުގާފައިގެންނުވެ، މިސާލަކުންނާ ކުރިމަތިލާ އެމީހުން އެތިބި ނުބައިކަންމީގައި އެމީހުން މިތިބިމަށް ދޫކޮށްލައިގެން އިނދެވެ. އެކަން އެގޮތަށް ކުރާނަމަ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ގެއްލުމެކެވެ. އިމްތިޙާނުން ފެއިލްވުމެކެވެ. މާތް لله ވަނީ ކުރައްވަނީ ﴿وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً﴾[23] މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް إمتحان އެއްކަމުގައި ލެއްވީމެވެ." ހަމައެކަތައިން ރަސޫލުން ގެނުވި ކުރައްވައި މުއްސަނދިން އިމްތިޙާނު

---

[23]- الفرقان: ٢٠

ކުރައްވައެވެ. ﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعۡضَهُم بِبَعۡضٖ لِّيَقُولُوٓاْ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنۢ بَيۡنِنَآۗ أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَعۡلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ﴾[24]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު މެދުވެރި ކުރައްވައި إمتحان ކުރައްވަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންދެވީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން الله نعمة ދެއްވާފައިވާ ބަޔަކީ މިބައިމީހުންތޯ؟ އެއުރެން ބުނުމަށްޓަކައެވެ. شكر ވެރިވާ މީހުން އެންމެބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله ކަލާނގެއިންތޯ ހެއްޔެވެ؟"

ކާފަރުން މުސްލިމުންގެ ފަގީރުންނާ މެދު ބަސްތަކުރިފައެވެ. މިއީ މާތް الله އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން ނިޢުމަތް ދެއްވި މީހުންނަކީ ކާފަރުން ބުނެއެވެ. މިބައިމީހުންނަކީ ފަގީރުންނެވެ. އެމީހުންގެ އަތުގައި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނެތެވެ. އެމީހުން ތެދުމަގުގައި ހިފިކަމަށް ބުނުމާއި އަހަރެމެން އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައި މިހި ކަމުގައި ބުނެވޭނީ ކިހިނަކުން ހެއްޔެވެ؟ މުދަލުގެ އަހުލުވެރިންނަކީ އަހަރެމެންނެވެ. ވެރިންނަކީ

---

[24]- الأنعام: ٥٣

ހަރަކުރެވުނުނެވެ. ކަންތަކަން ގޮތިޔާ ކަންތައް ނިކަމެތިން ތިބެވިސް ހަރަކުރެވުނުނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ފަޤީރު މިސްކީނުންނެވެ. މިއާއި އެކުވެސް އެމީހުން ހަރަކުރެވުނުނަށްވުރެ ގެރިކަމުގައި ބުނަނީ ގެއްލެވެ؟ އެމީހުންނަކީ.... ﴿أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنۢ بَيۡنِنَآ﴾[25] މާނައީ: " އެއީ ހަރުކުރެވުނު ތުރުއިން الله نعمة ދެއްވާފައިވާ ބައެއް މިބައިމީހުންތޯ؟ އެއުރެން ބުނުމަށްބަލާއެވެ." މާތް الله ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ. ﴿أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَعۡلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ﴾[26] މާނައީ: "شكر ވެރިވާ މީހުން އެންމެރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ، الله ކަލޭގެފާނު ނޫންތޯ؟" މާތް الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ ޝުކުރުއަދާކުރަން މުތަރަކަން ބައްޔަކާއިމެދު އެއް ނުވަތަ ތަފާތުނުކުރެއްވުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަކާނުގެ ބައްޔަކާވޮށް ގެންނަވާނެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި ހަދަހަމަކުރެވުމެވެ. މާތް الله އަށް އިޚްލާސްތެރިކަމާ، ހަގީގަތުން އެކު މިލާ ނަޖީ الله ގެ ވަޙީއަށްކަމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ބައްޔަށް ހަދައިގަން، ތިމާގެ މުހިއްމު ކާކު ނަފްސާއި ގުރު ބޭކާރުގަން

---

[25]- الأنعام: ٥٣

[26]- الأنعام: ٥٣

ބަޢްޟު ޝަރުޢު ނުކުތާ މިއާ އަޅީ މާތް الله ގެ ބަސްތަކުގައި އެއްވެސް ބުރަދަނެއް ހުރި މީހެއް ނޫނެވެ. އެމީހާ އަމިއްލައަށް އޭނާއަކީ ހިތަށްވެ ބޭނު ނަފުސެއްކަމުގައި ޝަރުޢު ހުރި ކަމުގައިވިޔަސް އެހެރަ މިހިރީ الله ގެ ބަސްތަކުގައި އެއްވެސް މީހެއް ނޫނެވެ. މާތް الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވާނީ ﴿أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنۢ بَيۡنِنَآۚ﴾[27] މާނައީ: "އެއީ އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން الله نعمة ދެއްވާފައިވާ ބަޔަކީ މިބައިމީހުންތޯ؟ އެއުރެން ބުނުމަށްޓަކައެވެ." މާނައަކީ، އަހަރުމެން ޚިޔާލުގައި ހިތާމަ ބިޑުން މީހުންނަކީ މިއީ ކޮބައިތޯ؟ އެމީހުންގެ މިބާވަތުގައި، ވަޒީރުކަމާއި ބާރުން ޖެހިލުމާއިއުޅުމު، އަހަރުމެން އެމީހުންނަށްވުރެ މަތިވެރިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށްވުރެ ބޮޑެއްޗެވެ. މިއީ އެމީހުން ހީކުރާ ގޮތެވެ. އެމީހުން މިންކުރާ މިންގަނޑަކީ ދުނިޔަވީކަމާ ތަނަވަސްކަމާ ޖާހެވެ. އެއްވެސް ބާރުގައި ހިތާއި ޢަމަލުތަކުގެ މިންގަނޑެއްނޫނެވެ. ނަމަވެސް މާތް الله ގެ ބަސްތަކުގައި މިންކުރެވެނީ ހިތާއި ޢަމަލުތަކެވެ. "وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوْبِكُمْ

[27]- الأنعام: ٥٣

وَأَعْمَالِكُمْ"[28] މާނައީ: "އެހެން ނަމަވެސް ﷲ ބައްލަވާވޮޑިގަންނަވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކާއި އަމަލުތަކަށެވެ." މާތް ﷲ އެކަލާނގެ ލޯބިވޮޑިގަންނަވާ އަޅުންނަށާއި ލޯބިވޮޑިނުގަންނަވާ އަޅުންނަށްވެސް ދުނިޔެ ދެއްވައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެކަލާނގެ ދީން ދެއްވަނީ އެކަލާނގެ ލޯބިވޮޑިގަންނަވާ އަޅުންނަށެވެ. ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ﴾[29] މާނައީ: "އެއުރެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު މެދުވެރި ކުރައްވައި امتحان ކުރައްވަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންދަވީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން ﷲ نعمة ދެއްވާފައިވާ ބަޔަކީ މިބައިމީހުންތޯ؟ އެއުރެން ބުނުމަށްޓަކައެވެ."

ހަމައެފަދައިން ފިތުނަތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑު އެއް ފިތުނައަކީ ބައިބައިވުމާއި ދެކޮޅުވެރިވުމެވެ. ތަފާތު ފިކުރުތަކާއި ޚިޔާލުތަކަށް ތަފާތުވުމެވެ. މިއީ ނަބިއްޔާ ﷺ ޚަބަރު

[28]- رواه مسلم: 6708

[29]- الأنعام: ٥٣

ކުރައްވާފައިވާ ކަމެވެ. العرباض بن سارية رضى الله عنه ގެ ހަދީޘްގައިވާ ފަދައިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ރިޔާރި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކޮށްދި ވަޢުޡުފުޅެއް އަހަރުމެންނަށް އިއްވެވިއެވެ. އެ އިރުޝާދުގެ ސަބަބުން އަހަރުމެންގެ ހިތްތައް މަޑުވެގެން ދިޔައެވެ. ލޮލުން ކަރުނަ އޮހޮރިގެން ދިޔައެވެ. އަހަރުމެން ދަންނަވާލީމެވެ. ޔާ މާތް ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހީވަނީ މިއީ ވަދާއީ އިރުޝާދުފުޅެއް ހެންނެވެ. އަހަރުމެންނަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވާށެވެ. ހަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "أُوْصِيْكُمْ بِتَقْوَاللهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ"[30] މާނައީ: " ތިޔަބައިމީހުން މާތް ﷲ އަށް ބިރުވެތިވުމަށް ތިމަން ކަލޭގެފާނު ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވަމެވެ. އަދި އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރި ވުމަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވަމެވެ." އަޑުއަހާ ކިޔަމަންތެރިވާން ޖެހޭނީ މުސްލިމުންގެ ވެރިންނަށެވެ. އެހެނީ އޭގެ ސަބަބުން އުންމަތުގެ ކަލިމަ އެއްކަލިމައެއް ކަމުގައިވެ އުންމަތުގެ ބާރުގަދަވެ ހަދުއްވުންގެ ކުރިމަތީގައި އުންމަތުގެ ހައިބަތު އިތުރުވެގެން ދާނީއެވެ. އަދި އެއް ޖަމާޢަތުގެ ތަނަށް މުސްލިމުން ޖަމަޢުވެ މުއުމިނުންގެ

[30]- رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ رقم:266

ބާރުވެރިކަމުގެ ދަރަން ޖަމަޢަ ވެއްޖެނަމަ، އުނދަގޫގެ ހައިބަތާއި
ބާރުވެރިކަން އިތުރުވެގެންދާނެއެވެ. "وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ" وَإِنْ تَأْمُرُ
عَلَيْكُمْ عَبْدٌ" [31] މާނައީ: "އަދި އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ.
އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަޅަކު ވެރިޔަކަށް އިސްވީ ކަމުގައި
ވިޔަސްމެއެވެ." ވަލިއްޔުލްއަމްރު އަށް ޤާނޫނުތަކަކަށް ދިޔަކަން
ވިޔަސް އެއީ ފުދު ދެކަނަށްވިޔަ ނުވާނެއެވެ. އަދި
ކިތަންމެވަރަކަށް! ޢާއްމު އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވާން އަދާކުރާނެއެވެ.
އެއީ ޢާއްމު މާތް ﷲ ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމަށް ވާޖިބާ ހިނގަދުއެވެ.
"فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَي إِخْتِلاَفًا كَثِيْرًا" [32] މާނައީ: "ތިޔަބައި
މީހުންގެ ތެރެއިން ދިރިދުނިޔޭގައި ދެމިތިބޭ މީހުންނަށް
ގިނަ އިޚްތިލާފުތަކެއް ފެނިގެންދާނެއެވެ. މިއީ މުސްލިމުންގެ
ތެރޭގައި ވަކިން ގިނަ އިޚްތިލާފުތަކެއް އުފެދިގެންދާނެކަމުގެ ޚަބަރު
ރަސޫލާ ﷺ ދެއްވާފައިވާ ހަބަރެކެވެ. ޚަބަރު ރަސޫލާ
ﷺ އަކީ ހަމަ ތެދުވެރިއެއް ވާހަކަ ދައްކަވާ ބާކީ ނުފެނެވެ.
އެހެންކަމުން އަޅުގަނޑު ތިޔަބައި ނަމަވެސް ޚަބަރު ރަސޫލާ

[31]- رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ رقم:266

[32]- رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ رقم:266

އެވިދާޅުވި ފިތުނަ ފައުޅުވާނެއެވެ. " فَسَيَرَي إِخْتِلاَفًا كَثِيْرًا " ވަރަށް ގިނަ އިޚްތިލާފުތަކެއް ފެނިގެންދާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު މިހެން " سَيَرَي إِخْتِلاَفًا " ވިދާޅުއްނުވައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ވިދާޅުވީ " كَثِيْرًا " މިހެންނެވެ. އެއަށްފަހު އިރުޝާދު ދެއްވާފައިވަނީ އެ ފިތުނަތަކުން ސަލާމަތުވާން ގޮތްތަކެވެ. ޙަދީޘް ކުރުއްވިއެވެ. "فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِيْ، وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ الْمَهْدِيِّيْنَ مِنْ بَعْدِيْ، تَمَسَّكُوْا بِهَا وَعَضُّوْا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذُ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُوْرِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٍ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ"[33] މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައި ހިފާށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ފަހު ރުޝްދުވެރިވި ހިދާޔަތްލިބި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ خُلَفَاءُ الرَّاشِدِيْنَ ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވާށެވެ. ކޮށިދަތްތަކުން ދަތްއަޅައިގެން ނަމަވެސް އެ ސުންނަތުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓާށެވެ. އަލަށް އުފެއްދި ކަންތައްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ފާރަވެރިވެ ތިބޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަލަށް އުފެއްދި ކޮންމެ ކަމަކީ ބިދުޢައެކެވެ. ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ މަގުފުރެދުމެކެވެ."

[33]- رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ رقم:266

މިގޮތަށް ފިކުރީގޮތަކާއި، މަޒުހަބީގޮތަކާއި، ޖަމާޢަތްތަކުގެ ދުރުގައި އިންތިޒާމު އުފެދިގެންދާނެކަމުގައި، ވަނީ ޚަބަރު ކުރައްވާފައެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަންގަވާފައިވަނީ ކީރިތި ޤުރުއާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބުމަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޚަލީފާއިން ތިއްބެވި ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމަށެވެ. އެގޮތަށް ބަދަލުކޮށްލި ދީނަކަށް ޚިލާފުވެރިކަން ލިބިގެންދާނެ ކަމުގެ ގެރިންޖެހުން ދެއްވާފައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ކީރިތި ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި ޚަލީފާއިންގެ މަންހަޖު ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، އުއްމަތަކީ މި ބަޔާން ކުރެވުން ނިޒާމުތަކުގެ މެދުގައި ފެއްސިގެންދާނެ މީހުނެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ޚުތުބާފުޅުތަކުގައި ވާހަކަފުޅުތަކުގައި ބަޔާންފުޅުކުރައްވާފައި ވަނީ މިފަދައިންނެވެ. "إِنَّ خَيْرَ الْحَدِيْثِ كِتَابِ اللهِ، وَخَيْرُ الْهَدْيِ هَدْيِ مُحَمَّدُ ﷺ، وَشَرُّ الْأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٍ،وَعَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ، فَإِنَّ يَدُ اللهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ، وَمَنْ شَذَّ شَذَّ فِي النَّارِ" މާނައީ: " އެންމެ ހެޔޮ ވާހަކައަކީ މާތް الله ގެ ފޮތެވެ. އަދި އެންމެ ހެޔޮ ހިދާޔަތަކީ މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ހިދާޔަތެވެ. ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ނުބައިކަންތަކަކީ

އަލަށް އުފެދޭ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ކޮންމެ ބިދުޢައަކީ އަނދިރިކަމެކެވެ. ތިޔަބައި މީހުން ޖަމާޢަތާއި އެކުގައިވާށެވެ. މާތް الله ގެ ދަރުމަވެރިކަން ވަނީ ޖަމާޢަތާއި އެކުގައެވެ. އަދި ޖަމާޢަތާއި ވަކިން އެކަނި އުޅޭމީހާ ނަރަކައިގާވަނީ އެކަންޏެވެ."

މިއީވެސް ރައްކާތެރިކަން ލިބުމުގެ ސަބަބެކެވެ. މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ތަފާތު ޖަމާޢަތްތައް އުފެދި ބައިބައިވުން އުފެދޭތަން ފެންނަން ފަށައިފިނަމަ މުސްލިމު ޖަމާޢަތާ (ޚިޔާރީ ރަސޫލާ ގެންސްދެއްވި އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ދަށުގައި ޘާބިތުވެ ތިބެމުން) އެކުގައި ވާށެވެ. އެއްވެސް ބާޠިލްގައި ޖަދަލުކުރާ މީހުންނާއި އެކު ވައްތަރުތަކުގެ ނަންތައް ކިޔާ އުނަންތަކަށް މީހުންގެ ޝައުޤުވެރިކަން ގެންގުޅުމަ ނަންތައް ކިޔައިގެން އުޅޭ ޖަމާޢަތްތަކަށް ތަބާ ނުވާށެވެ. އީމާންކަމުގެ އަރުވާރިން ކުރިއަށްދަނީ ޚިޔާރީ ރަސޫލާ ﷺ ވަސިއްޔަތް ކުރައްވާފައިވާ މަންހަޖާއި އެއްގޮތް ގޮތުގެ މަތިންނެވެ. " وَعَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ " މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތާއި އެކުގައިވާށެވެ."

މިއީ އުންމަތް ބައިބައިވުމާއި ބޭރޭގޮތުން ޚިޔާރީ ރަސޫލާ ﷺ

ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅުގަޔަ މިސާލެކެވެ. "إِفْتَرَقَتْ الْيَهُوْدُ عَلَى إِحْدَيْ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً، وَإِفْتَرَقَتِ النَّصَارَي عَلَى إِثْنَتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً، وَسَتَفْتَرِقُ هَذِهِ الْأُمَّةُ عَلَى ثَلاَثٍ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلاَّ وَاحِدَةً" قِيْلَ: مَنْ هِيَ يَا رَسُوْلَ اللهِ؟ قَالَ: "مَنْ كَانَ عَلَى مِثْلِ مَا أَنَا عَلَيْهِ الْيَوْمِ وَأَصْحَابِي" [34] މާނައީ: "ޔަހޫދީން ހަތްދިހަ އެއް ބަޔަކަށް ބެހިގެން ދިޔައެވެ. އަދި ނަޞާރާއިން ހަތްދިހަ ދެބަޔަކަށް ބެހިގެން ދިޔައެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތް ހަތްދިހަ ތިންބަޔަކަށް ބެހިގެންދާނެއެވެ. އެންމެ ބައެއް ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ ފިރުޤާތަކެއް (ނުވަތަ ޖަމާޢަތްތަކެއް) ވާނީ ނަރަކަހަށެވެ." ދެންނެވުނެވެ. އޭ މާތް الله ގެ ރަސޫލާ އެވެ. އެއީ ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބެން މިއަދު މިތިބި ގޮތަށް ތިބޭ މީހުންނެވެ." މިއީ ޞަޙީޙު ރަސޫލާގެ މި ބަސްފުޅުގަޔަ މިސާލެކެވެ. " وَعَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ ، فَإِنَّ يَدُ اللهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ " މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޖަމާޢަތާއި އެކުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން

[34]-سنن أبي داود (9370

މާތް الله ގެ ވަދަދުވެރި ޖަމާޢަތާއި އެކުގައެވެ." "الجماعة" އަކީ ކަރީމް ރަސޫލާ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުން އުޅުއްވި ގޮތެވެ. އެއީ މަދު ބައެއް ކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. ޖަމާޢަތަކީ ކޮންމެހެން ބޮޑު ޖަމާޢަތަކަށް ވުން ޝަރުޠެއް ނޫނެވެ. މަދުބައެއް ކަމުގައިވިޔަސް ޝަރީޢަތާ ބައްޓަން ގޮތުގައި ތިބޭނަމެވެ. އަދި ޙައްޤު ގިނަވުން އެއީ އެބަހަކު ތިބީ ބައްޓު ގޮތުގައިކަން ތަފާތު ކުރާކަމެއް ނޫނެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي ٱلْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴾[35] މާނައީ: "އަދި ބިމުގައިވާ ގިނަ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެ ވަޑައިގެންފިނަމަ، އެއުރެން الله ގެ މަގުން ކަލޭގެފާނު ފުރައްދަރައިގަންނާނެއެވެ. އެއުރެން ހިއަކަށް ނޫނީ تبع އެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ދޮގުހަދާ ބަޔަކު ކަމުގައި މެނުވީ، އެއުރެން ނުވެއެވެ."

އުމުރުން ދޮގަށް ނުވަތަ ހިއަށް ތަބާވާނަމަ، އެއީ އެތައް ހާސް ނުވަތަ އެތައް ސަތޭކަ ހާސް މީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް

35- الأنعام: ١١٦

އެމީހުން މާތް الله ގެ މަގުން އެއްކިބާވެގެން ދިޔައީއެވެ. ބަލްކު
ގޮތުގައި ތިބީ މީހުންނަކީ ޖަމާޢަތެވެ. ނަބަވީ ޙަދީޘްތަކުގައިވާ
ދީނީގޮތުން އަދި ސާމިއްޔަ ދީނީގޮތުން ޖަމާޢަތަކީ އެއީއެވެ. މަދު
ބަޔަކު ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ގިނަ ބަޔަކު ކަމުގައި ވިޔަސް
ޙައްޤުގައި ތިބޭ މީހުންނަކީ ސާމިއްޔަ ދީނުގައި މީހުންނެވެ.
ޙަދީޘް ރަސޫލާ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން أهل السنة
والجماعة އަކީ އެއީއެވެ. "لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِيْ عَلَى الْحَقِّ
ظَاهِرِيْنَ، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ وَلاَ مَنْ خَالَفَهُمْ، حَتىَّ يَأْتِيْ أَمْرُ اللهِ
تَبَارَكَ وَتَعَالَي" މާނައީ: "އަހަރެންގެ އުއްމަތުން ބައެއް ޙައްޤުގައި
ބަޔަކު ދެމިތިބޭނެއެވެ. ބަޔަކު އެމީހުންނާ
ދެކޮޅުހެދިޔަ ނަމަވެސް ޚިލާފުވި ކަމުގައި ވިޔަސް އެމީހުން އެކަމާ
ދެކޮޅެއް ނުވާނެއެވެ. އެއީ މާތް اللهގެ އަމުރު އަތުވެދާނދެން
ދާނދެނެވެ." އެހެން ނަމަވެސް އެކަމުގެ ކުރިމަތިލާން
ޖެހެއެވެ.

ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ހުންނެވި ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމަކީ،
އަދި ޖަމާޢަތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމަކީ،

ސަލާމަތްވެގެންވާ ޖަމާޢަތެއްގެ ގޮތުގައި ފިތުނަތާއި، އަދި أهل السنة والجماعة އަހުލުވެރިންގެ ގޮތުގައި މިކަމަށްޓަކައި ކެތްތެރިވާން ބޭނުންވެއެވެ. ހާއްޞަ ގޮތެއްގައި ފަހު ޒަމާނުގައެވެ. ސަބަބަކީ ފަހު ޒަމާނުގައި ނީރިތި ރަސޫލާގެ މަންހަޖުގައި ހިފެހެއްޓުމާއި، ޖަމާޢަތާއި ގުޅިގެން އުޅުމުގައި އެކަން އުނދަގޫތަކާއި ކުރިމަތިލާން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އަންނަނިވި ޙަދީޘްގައިވާ ފަދައިންނެވެ. "أَنَّهُ يَحْصُلُ فِي آخِرِ الزّمَانِ فِتَنٌ يَكُوْنُ القَابِضُ عَلَى دِيْنِهِ كَالْقَابِضِ عَلَى الجَمْرِ، أو عَلَى خَبْطِ الشَّوْكِ" މާނައީ: "ފަހު ޒަމާނުގައި ފިތުނަތަކެއް އުފެދިގެންދާނެއެވެ. ތިމާގެ ދީނުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ހުންނަ މީހާއާ އަލިފާން ކޮއްޓެއް ހިފައިގެން ހުންނަ މީހާއާ އެއްފަދައެވެ. ނުވަތަ ކޮނޑު ކަށިތަކެއްގައި ހިފަހައްޓައިގެން ހުންނަ މީހާއާ އެއްފަދައެވެ." މިކަމަށްޓަކައި ކެތްތެރިވާން ބޭނުން ވެއެވެ. ނީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "الْمُتَمَسِّكُ بِسُنَّتِي، عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي، لَهُ أَجْرُ خَمْسِيْن" قَالُوا: مِنَّا أو مِنْهُمْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ "بَلْ مِنْكُمْ" މާނައީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތް ފަސާދަވެގެންދާއިރު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައި

ހިފަހައްޓައިގެން ހުންނަ މީހަކަށް، ފަންސާސް މީހުންގެ ޘަވާބު ލިބޭނެއެވެ. ޞަޙާބީން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުންގެ ތެރެއިންތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ." މާނައަކީ ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިންނެވެ. ސަލަފަކީ ޞަޙާބީން ތިއްބެވި ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުގައެވެ. ނަޞްރުދޭނޭ މީހުން ވަރަށް ގިނައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ފަހު ޒަމާނުގައި ފިތުނަތައް އުފެދިގެންދާއިރު، ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބޭ މީހުންނަށް ނަޞްރުދޭނޭ މާގިނަބަޔަކު ނުލިބޭނެއެވެ. ގިނަ މީހުން ލިބޭނީ އެމީހުންނާ އިދިކޮޅަށެވެ. އެމީހުންނަކީ ކުށްވެރިން ކަމުގައި ހަދައި ފަދުގަންނަވާ ނިކަމެތި ކޮށްފާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެ ބާރުތަކުގައި ކޮމެޓިކަމަށް ބޭނުން ވެއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް އެހާ ބޮޑު ޘަވާބެއް ލިބިގެންދަނީއެވެ. ފިތުނަތަކާއި ހުރަސްތަކަށް ކުރިމަތިވާއިރު އެމީހުން ބަރުދާ ގޮތުގައި ތާބިޢުވެ ތިބޭނީ އެމީހުންނަށް އެހާގިނަ ޘަވާބު ލިބިގެންދަނީއެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އެމީހުން ސިފަ ކުރައްވާފައިވަނީ الغرباء އިންގެ ގޮތުގައެވެ. ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ" قَالُوا: مَنْ هُمْ يَا

رَسُوْلَ اللهِ؟ قَالَ: "الّذِيْنَ يَصْلِحُونَ إِذَا فَسَدَ النّاس"
މާނައީ: " ޣުރަބާއިންނަށް އުފާވެރިކަން ހުއްޓެވެ." ސަޙާބީން ދަންނަވައެވެ. ޣުރަބާއުންނަކީ ކޮބައިތޯއެވެ! ނަބިއްޔާ ކުރެއްވިއެވެ. "މީސްތަކުން ފަސާދަވުމުން އިސްލާހުކުރާ މީހާއެވެ." އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައިވަނީ "يُصلحُون ما أَفْسَدَ النّاس" މާނައީ:" މީސްތަކުން ފަސާދަކުރުމުން އިސްލާހު ކުރާ މީހާއެވެ." މިއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދޭހަކޮށްދެނީ ފަހުޒަމާނުގައި ހިނގައިގެންދާނެ ބިދުޢަތްތަކުގެ ވާހަކައެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙައްޤު މާތް الله ގެ ބަސްފުޅަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޘާބިތުކަން ދެއްވާ، އިސްލާމްދީނަށް ވަފާތެރިވުމުގެ މަގު ތަނަވަސްކޮށް ދެއްވުން އެދި ދުޢާކުރަމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ ޙައްޤުގެ އަހުލުވެރިން ދެނެގަތުމެވެ. އެއީ ޙައްޤާއި ޙައްޤުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެކުވުމެވެ. އަދި ބާޠިލަކީ ކޮބައިކަމާއި އެކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތުމެވެ. މިކަމަށްޓަކައި ދީނުގެ ފިޤުހަށް ބޭނުންވެއެވެ. މިކަމަކީ ތަރިކައްގެ ފަރާތުން އަންނަނީ ކަމެއް ނޫނެވެ. ފިޤުހުވެރިކަން އަންނަނީ މާތް الله އެދިރަކަން އެ ފިޤުހުވެރިކަމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވި މީހަކަށެވެ.

ފައިދާ ހުރި އިލްމު ދެއްވި މީހަކަށެވެ. ހިދާޔަތުގެމަގަށް ކާފިރުކަމާއި ގެއްލެނިވުމަށް ކާފިރުކަން އެއީ މީހަކަށެވެ. ضلالة ގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން، هداية ގެ ސަބަބު އަލިމަގުގެ ވަކިކުރުން އެއީ މީހަކަށެވެ. ޙައްޤާއި ބާޠިލުވަކިކޮށް އެއީ މީހަކަށެވެ. މި ބޭރު ފުރުޤާނުން ސަވާބާއި ޢަޛާބު ޙާސިލުކުރެވެ. ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް ދުނިޔެއަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ ފުރުޤާނުގެ ބާރު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

ފުރުޤާނުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އަޚްލާޤީ ދުނިޔެ ކުޑަވެފައިވުމުގެވެ. ދުނިޔޭގެ އެންމެ ދުރުގައި ހިނގާ ކަންތައްތައްވެސް ކުޑަހިނދުކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ބަލާލެވޭއެވެ. ދުނިޔޭގައި ހިނގާ ހުރިހާ ނުބައި ކަންތައްތަކާ ފާސިދު ކަންތައްތަކާ އުޅުއްވުމުގެ ގޮތުގައި ކުރާ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ބަންދު ކުރެވިފައިވާ ގޮތަކުގެ ތެރެއަށްލުއްވާލެވޭ ފުރުސަތުދެން ވަންނަމުން އެބަ ދެއެވެ. ޙަރަކާތްތަކުގައި ސާދާ ދިރިއުޅުމުގެ އުޅުމުން އަޅަ މިހުންނާ ހަވަހަނގުރާމަ މިކަށްދަނީ ނަޤުލުވަމުންނެވެ. މި ދުނިޔެ ފުރިހަ މުސްލިމުންގެ ތެރެއަށް ވަންނަމުންދަނީ މިޖާޒުގެ ވަސީލަތްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އެ

ގާގޭ އަހުރެމެންގެ އެތަކާތީ ބަލަމުންދަނީ އުމުރުގެ ކުރިމަތީގައި ހިނގަމުންދާ މަންޒަރުތަކެއް ފެނިއިނުންނެވެ. އެހެންކަމުން ނޫނެވެ. އެ ނުބައިކަންތައް ހިނގާ ބަނދުގައި ހުންނަ މިހާރު ދެނެން ވަރަށްބޮޑު މާސްފެކަން ގާތުރިކަމަ ކޮށް ބަލާލާށެވެ.

މިއީ ބަލާއި އިލްމީގާނެވެ. ދުނިޔެއަށް ބިންގާލަމުންދާ ނުބައިކަމުގެ ރާގުވެ. ޝަހުވަތުގެ ފުތުނަވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ޝަހުވަތުގާރި، އިލްހާދާއި މަގުފުރެދުމުގެ ފުތުނަވެރިކަމެވެ. އެކަންތައްތަކުގެ ޔަގީންކަމާއެވެ. ދުނިޔޭގެ އިރުމަތްޗާއި އުތުރާއި ހުވަނާއި ދެކުނަށް ވެސް ތިކަންވަނީ ފެތުރިފައެވެ. އެއީ މާތް الله އުމުރުކަން ރަސޫލާ ބެއްވި މީހަކު ފުރަވައެވެ. މިކަމަށްޓަކައި ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ވިސްނުންތެރިކަން ބޭނުންވެއެވެ. ރައްކާތެރިކަމުގައި ހިފަހައްޓަން ޖެހެއެވެ. ބޭނުން އަންނަ ގެއްލުންތަށް ދަންނަން ޖެހެއެވެ. އެއީ އެކަމުން ދުރުހެލިވުމަށްޓަކައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ތިމާގެ ހިބައިގައި ހާލަތުތެރިކަމާއި، ޢިލްމުވެރިކަމާއި، ފިޤްހުވެރިކަމާއި، ނަސޭހަތާ ހިތްވަރު އެއީ ކުރިއަރުވާއި ތެރެއްޕީ ކަމުގައެވެ. އަދި އަނެއް ބައިގެ ހިތްވަރު އެއީ ނިޔުމަތެއް ކަމުގައެވެ. ނަފްސަ އެއީ ތަޤްވާ

ވަސްވާސްތައް ކަމުގައެވެ. ހިތަކަމަޖެއްސާލުމުގެ ކަމެއްކަމުގައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުންނަށް އެކަމުގައި އެކުލެވިފައިވާ ނުބައިކަން އިޙްސާސް ނުވާ ކަހަލައެވެ. މިހާރު މީސްތަކުންނަށް މި ކުރިމަތިވަމުންދާ ފިތުނަވެރިކަން ކުރިމަތިވަމުން އަންނަނީ އެމީހުންގެ ހިތަށެވެ. އެއީ ޞައްޙަ ޙަދީޘް ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކޮށް ކުރެއްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. "تُعْرَضُ الْفِتَنُ عَلَى الْقُلُوبِ عُودًا عُودًا ، فَأَيُّ قَلْبٍ أُشْرِبَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ ، حَتَّى يُصْبِحَ قَلْباً مُجَخِّيًا، لَا يَعْرِفُ مَعْرُوفًا ، وَلَا يُنْكِرُ مُنْكَرًا ، إِلَّا مَا وَافَقَ هَوَاهُ أَو مَا أُشْرِبَ مِنْ هَوَاهُ، وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا نُكِتَ فِيهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ ، فَهُوَ قَلْبٌ لاتَضُرُّهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ " މާނައީ: "ފިތުނަވެރިކަން ހިތަށް މަޖުބޫރުން ހުށަހެޅުމުން ދެއެވެ. އަދި ހިތަށް ފިތުނަވެރިކަން ހުށަހެޅިއްޖެނަމަ، ހިތުގައި ކަޅުކުލައިގެ ތިކިތަކެއް ޖެހިގެންދެއެވެ. އެ ހިތް ކަޅުވެގެން ދެއެވެ. އޭރުން ހެޔޮކަންތަކެއް ދެނެގަންނާކަށް ނޭގޭނެއެވެ. އަދި ނުބައިކަންތަކެއް ނަހީއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެހެނަސް ތިމާގެ ހަވާނަފްސާ އެއްގޮތް ކަންތައްތަކެއް ފިލުވައެވެ. އެ ފިތުނަވެރިކަމަށް އިންކާރުކުރާ މީހެއްގެ ހިތުގައި ހުދު ކުލައިގެ ތިއްކެއް ޖެހިގެންދާނެއެވެ. އެ ހިތަކަށް ފިތުނައިގެ

ސަވާބުން ގެއްލުމެއް ލިބިގެން ނުދާނެއެވެ. އެއީ އުޑާއި ބިން ޤާއިމުވެގެން ވާހާ ހިނދަކުއެވެ."

މިސްކީނުންގެ ހިތަށް ފުރިހަމައަށް ހުރަހެއްވެއެވެ. ހިތްތަކުގެ ތަރުތީބުން އެކަމަށް އިންސާފު ކުރަނީ ކޮން ހިތެއް ކަމެއްތޯ؟ އެހެން ނަމަވެސް ހިތްތަކުގެ ތަރުތީބުން އެކަމަށް އިންސާފު ކުރާ ހިތަކީ الله ގެ ޛިކްރާއި އެކަލާނގެ ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ ޙުކުމްތަކެއް ދަންނަ ފަޤީހުންނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، ޝަރީޢަތާ އެކަމުގެ ޙުކުމަށް ވެއްޖެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެއީ އޮންނާނީ ކަމުގާ ގޮތްތަކާ ވާހަކަތަކެއް ކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. އެއީ ކުރިއަރުވާ ތަޢާރުޟީ ކަމުގައި ހިކުމަތްވާނެއެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކާ ދުރުހެލިވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ލިބި ނުވިސްނޭ މީހުން ކަމުގައި ވާނެ ކަމެކެވެ. އަދި އެމީހުން ދެކޭ ގޮތުގައި ޙައްޤަކީ، މާތް الله ޙައްޤާކުރި ކުރެއްވި މިހަކު ޚިޔާލުފައި މިދީނުނައިން ސަރަޙައްދުތަކީ އުނދަގޫކަމެއް ކަމުގައި ވެގެންދާނެ ކަމެވެ. ސަރަޙައްދު ލިބޭން އޮތީ މާތް الله ގެ ޛިކްރާއި އެކަލާނގެ ސުންނަތުންނެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ ٱلنَّاسَ مِنَ

ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذۡنِ رَبِّهِمۡ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَمِيدِ ﴾ (إبراهيم: ١)

މާނައީ: " (މިއީ) ފޮތެކެވެ. އެ ފޮތް ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީ، އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ إذن ލުގާއެދު، އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ކަލޭގެފާނު، މީސްތަކުން ނެރުއްވުމަށެވެ. ގަދަފަދަވަންތަ، حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެ (ދީނުގެ) މަގަށެވެ." މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ ٱتَّبِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡ وَلَا تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴾ (الأعراف: ٣) މާނައީ: " ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ حضرة ން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި، އެހެން އެހީތެރިންތަކަކަށް تبع ނުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރަނީ، ވަރަށްވެސް މަދުންނެވެ." މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ إِنَّ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ يَهۡدِي لِلَّتِي هِيَ أَقۡوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ أَجۡرٗا كَبِيرٗا * وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ أَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا ﴾ (الإسراء: ٩ – ١٠) މާނައީ:

" ހަމަކަށަވަރުން، މި قرآن، އެންމެ ސީދާ މަގަށް މަގުދައްކައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، صالح عملތައް ކުރާ مؤمنންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، آخرة އަށް إيمانނުވާ މީހުންނަށް، ވޭންދެނިވި عذاب އެއް، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޓަކައި ތައްޔާރުކުރެއްވީމުކަމުގެ خبر ދެއްވައެވެ." މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿الٓمٓ * ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ * ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ * وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ * أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ (البقرة: ١ – ٥) މާނައީ: " ا ل م (މިއަކުރުތަކާއި ބެހޭ سورة ތަކުގެ ފުރަތަމަގައިވާ އަލިފުބާގެ މިފަދަ އަކުރުތަކުގެ މާނައާމެދު، علم ވެރިންގެ މެދުގައި خلاف ހުއްޓެވެ. ބައެއް علم ވެރިން ވިދާޅުވަނީ، ހަމައި قرآن އުފެދިގެންވަނީ، عربي ބަހުގެ އަކުރުން ވާހަކަ ދައްކައިދޭ އަލިފުބާގެ މިފަދަ އަކުރުތަކުން ކަމުގައި

ވުމާއެކުވެސް، އެ ހަކުރުތަކަކީ، قرآن ގެ އެންމެ سورة ހަކާ
އެއްބަދަ އެއްޗެއް ޔާއްކުރަންޑޯ، އެންމެ آية ހަކާ އެއްބަދަ
އެއްޗެއްވެސް، އެއުޅުންނަން ގެނުސް ނުގަނުވާނުކަމަށް
ގޮންޖެއްސެވުމުގެ ގޮތުން ހަދިސްތަށްވާ ހަކުރުތަކެއް ކަމުގައެވެ.)
މިއީ އެ ތޮއްވެ. އެ ތޯވާގެ ދަރުކު شك އެއް ނުޖެވެ. (މިތޮއިކީ)
تقوى ވެރިންނަށްޓުރި هداية އެކެވެ. އެއުރެންނީ، غيب ހަން إيمان
ވާ، ހަދި ނަމާދު قائم ކުރާ، ހަދި ރިމަންދަސްވަކާނގެ
އެއުރެންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން ޚަރަދުކުރާ މީހުންނެވެ. ހަދި
އެއުރެންނީ، ކަލާގެ ފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތާއި ކަލާގެ ފާނުގެ
ކުރިން ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް إيمان ވާ މީހުންނެވެ. ހަދި
އެއުރެންނީ، ހަމަ آخرة ދުވަހާ މެދުގައި يقين ކުރާ މީހުންނެވެ.
އެއުރެންނަކީ، އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ حضرة ން ހައި
ތެދުމަގުގެ މަތީގައެވެ. ހަދި ދިންނަވާނީ މީހުންނީ، ހަމަ
އެއުރެންނެވެ." މި ސޫރަތުގެ ފުރަ ކޮޅުގައި ބަޔާން
ކުރައްވާފައިވާ މި ޞިފަތަކަކީ ތަޤުވާވެރިންނަން ހިމާޔަތްތެރި
ކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން ބާރާން ކުރައްވާފައިވާ ތަޤުވާވެރިންނަކީ
ކާބައިކަމެވެ. އެހެންކަމުން ގަދަބަލި ކާމިޔާބު ދިރުން މީހުންގެ ވާހަކަ

ބަޔާން ކުރެއްވުމަށް ފަހު ދެން ބަޔާންކުރައްވާފައި ވަނީ ދެވަނަ ވައްތަރުގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ ކާފިރުންނެވެ. އޭގެ ފަހުން އަދި ތިންވަނަ ވައްތަރުގެ މީހުންނަށް މުނާފިޤުންގެ ގޮތުގައެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ މި އާޔަތްތަކަށް ބަލާއިރު الله ﷻ އިންސާނާ ބައްސަވާފައިވަނީ ތިން ބާވަތަކަށެވެ.

ފުރަތަމަ ބަޔަކީ:

އެތެރެފުށުންނާއި ބޭރުފުށުން އީމާންވެގެން ތިބި މީހުންނެވެ. އެއީ ތަޤުވާވެރިންނެވެ. الله ﷻ ވަނީ އެބައިމީހުންގެ ސިފަތައް ބަޔާން ކުރައްވާފައެވެ.

ދެވަނަ ބަޔަކީ:

އެތެރެފުށުންނާއި ބޭރުފުށުން މި ގޮތަށް ކާފިރުވެގެން ތިބި މީހުންނެވެ. އެއީ ކާފަރުންނެވެ. ދެން الله ވަޙީ ކުރައްވަނީ

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ سَوَآءٌ عَلَيۡهِمۡ ءَأَنذَرۡتَهُمۡ أَمۡ لَمۡ تُنذِرۡهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ * خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡۖ وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ غِشَٰوَةٞۖ

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ (البقرة: ٦ – ٧) މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން كافر ވި މީސްތަކުންނަށް، ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް إنذار ދެއްވިޔަސް ނުވަތަ إنذار ނުދެއްވިޔަސް ހަމަހަމަވެގެން ވެއެވެ. އެއުރެން إيمان އެއް ނުވާނެތެވެ. الله އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައްޗާއި އެއުރެންގެ ކަންފަތްތަކުގައި ވަނީ ސިއްކަގައްސަވައި، ބަންދުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ލޮލުގެ މަތީގައިވަނީ، ފަރުދާއެޅިފައެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުންނެވެ."

މިބައިމީހުންނަކީ އަބޫޖަހުލުންނާއި ބޭރުފުރުން ކިރިޔާ ޤުރުއާނަށް ކާފިރުވެފައިވާ މީހުންނެވެ. މާތް الله އެމީހުންގެ ހިތުގައި ސިއްކަޖެއްސަވައި، ބަންދުކުރައްވިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޙަސަދުތަކުގެ ޙުދުބާބޮއިގެ ގޮތުންނެވެ. އެހެންވުމުން އެމީހުންގެ ހިތައިން އެއްވެސް ބަހެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ.

ތިންވަނަ ބަޔަކީ:

ބޭރު ފުރުން ކިރިޔާ ޤުރުއާނަށް އީމާންވެ، އެބޭކަލުން އީމާން ނުވާ މީހުންނެވެ. އެއީ މުނާފިޤުންނެވެ. ކިރިޔާ ޤުރުއާނުގެ ތޭރަވަރަކަށް އާޔަތްގައި އެމީހުންގެ ވާހަކަ ބަޔާން

ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އެގޮތުން ވަނީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ * يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴾ (البقرة: ٨ – ٩) މާނައީ: " އަހި إيمان ވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ، ތިމަންނެން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް إيمان ވެއްޖައީމުއޭ ބުނާބަޔަކު، މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. (އެއުރެން ހީކުރާގޮތުގައި) الله އާއި إيمان ވެގެންތިބި މުއުމިނުން އެއުރެން އޮޅުވައިލަނީއެވެ. އެއުރެން އެ އޮޅުވައިލަނީ، އެއުރެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް ކަމުގައި ވެސްވީ ނުވެއެވެ. އެއުރެންނަކަށް (އެކަންވެސް) ނޭނގެނީއެވެ." މިއާޔަތްތަކުން ފެނިގެން ﴿ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴾ (البقرة: ٢٠) މާނައީ: "الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ، އެއުރެންގެ ކަންފަތްތަކުގެ އިވުމާއި، އެއުރެންގެ ލޮލުގެ ފެނުން ގެންދަވައިފީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ، ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ޤުދުރަތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ." މިއާޔަތުގެ ނިހާޔަތެވެ.

މިއިން ހާސިލުވާ ކަންތައް:

މާތް الله ގެ ފޮތުގައި ހިދާޔަތާއި ނޫރު އެކުލެވިގެން ވެއެވެ. އެކަންތައް ދެނެގަތުމަށްޓަކައި ވިސްނާ ފިކުރު ކުރަން ޖެހެއެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ إِلَيۡكَ مُبَٰرَكٞ لِّيَدَّبَّرُوٓاْ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ * وَوَهَبۡنَا ﴾ (ص: ٢٩)

މާނައީ: " (މިއީ) ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި بركات ލިބި ފޮތެކެވެ. (އެއީ) އެއުރެން އެ ފޮތުގެ آية ތަކުގެ މާނަތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމަށެވެ. އަދި ޢަޤްލީގެ أهل ވެރިން (އެއިން) نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ." މިޤުރުއާނިން ސަވާބުމަތި ވަން ބޭނުން މިހާރަށް އޮތީ މާތް الله ގެ ފޮތެވެ. ކީއްކުރަން؟ އޭނާގެ އަތުގައި ބާއްވަންތަ؟ ދުސްބަރާ ގަންނަނީ އޭނާގެ އަތުގައި ބާއްވުމަށްތަ؟ އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އޭނާއަށް ހުރި އެއްޗެ ކިޔުމާއި އެއްޗާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލު ކުރުމެވެ. އެހެނީ ދުނިޔޭ އާއި އާޚިރަތުގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވެ، ހިދާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބުމުގެ ސަބަބަކީ އެ ފޮތެވެ. ޙަޤީޤީ ޤުރުއާން ޙިކުމުން ގިނަ ކުރާނެވެ.

އެ ޤުރުއާނާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލު ކުރުން އިތުރު ކުރާށެވެ. އަދި މި ފުރުސަތުގައި ނުބައިކަންތައްތަކުން ތިބާ ރައްކާތެރިކޮށްދިނުމުގެ ވަސީލަތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ކީރިތި ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތެވެ. އަދި އެ ސުންނަތަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ތަފްސީރެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާން ބަޔާންކޮށްދީ އޮޅުން ފިލުވައިދިނީ ކީރިތި ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތުންނެވެ. އަދި މާތް ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴾ (النجم: ٣ - ٤) މާނައީ: " އަދި އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލަ އެދުންފުޅަކަށް ވާހަކަފުޅެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އިއްވަވާ وحي އެއްކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ." ކީރިތި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "إِنِّيْ تَارِكٌ فِيْكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُم بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي: كِتَابَ اللهِ، وَسُنَّتِي" މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ދޫ އެއްޗެއް ދޫކުރައްވަމެވެ. އެ ދޫ އެއްޗެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓައިގެން ތިބިހައި ހިނދަކު ތިޔަބައިމީހުން މަގުފުރެދިގެން ނުދާނެއެވެ. އެއީ މާތް ﷲ ގެ ފޮތާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ

ސުންނަތެވެ." ފިތުނައިން ސަލާމަތްވުމަށް އޮތް ގެރެންޓީއަކީ މި ދީނުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބުމެވެ. ހަދީޘްތަކުގައި ވާރިދި ރަސޫލާ ޚަބަރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ." إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتَنٌ كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا، وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا، وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ دِينَهُ بِعَرَضٍ مِنْ الدُّنْيَا" މާނައީ: "ކަޅު އަނދިރި ރޭގަނޑެއް ފަދައިން ފިތުނަތަކެއް އަންނާނެއެވެ. ހެނދުނު މުއުމިނެއްގެ ގޮތުގައި ހުންނަ މީހާ ހަވީރު ހުންނާނީ ކާފިރެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި ހަވީރު މުއުމިނެއްގެ ގޮތުގައި ހުންނަ މީހާ ހެނދުނު ހުންނާނީ ކާފިރެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ދުނިޔޭގެ ތަރިވެލިޔަކުގެ ބަދަލުގައި އޭނާގެ ދީން ވިއްކާލާނެއެވެ." އޭނާގެ ދީން ވިއްކާލާ ކާފިރަކަށްވުރެ ދުނިޔެ އިސްކޮށް ދުނިޔާއާއިއެކު ތަމަޢު ކުރިއްޔެވެ. އަދި ނަމާދު ދޫކޮށްލުމެވެ. ޒަކާތް ނުދެއްކުން މިސާލުތަކެވެ. މާތް ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުރެދުނުމެވެ. ޝަރީޢަތާ އާއި އާނާގެ އަޅުވެތިކަމުގައި ޚިޔާލަތްކުރުމެވެ. ދުނިޔަވީ އެއްޗަކަށް އާރޯކަން ދުނިޔަވީ މިސްކީންކުރުމެވެ. ތުހުމަތު ﷲ ގެ ބަރަކާތްތަކުން ބާކީވެވަން އަދުލުވެ. ޒަލާތްކަމެއް ފަހިވުމަށާއި ވަރަށްގާތް ދިރާސާކުރި ޢަހްދުތަކުން ފިތުނަތަކެއްކަން ދޭތި

ގަދަފަދުންނަށެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތާއި ގުޅިފައިވާ ބޮޑު ފިތުނަ އައުމާއި ހަމަތަކެވެ. އިންސާނާ ދުނިޔެ މަތީގައި ދިރިއުޅެމުންދަނީ ފިތުނަވެރިކަމާއެކުއެވެ. އަދި ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ފަހުޒަމާނުގެ މުސްލިމުން މިފިތުނަތަކާއެކު ދިރިއުޅުމުންދާނެއެވެ. އެމީހުންގެ ދުވަސްވަރު ގައި ފިތުނަތައް އިތުރުވެގެންދާނެއެވެ. އެއީ ދުނިޔެ ނިމި ޤިޔާމަތް ކައިރިވާނީއެވެ. މަތުވާލާއި ހަމަތަން އިންސާނާ ދިރިއުޅުމުންދާނީ ފިތުނައިގެ ތެރޭގައެވެ. މަތުމަތީގައި އިންސާނާ ފިތުނަވެރި ކުރުވައެވެ. ބައެއް މީހުންގެ ނިމުން ރަނގަޅު ގޮތުގައި ސިއްކަ ޖެހެއެވެ. އަނެއްބައިމީހުންގެ ނިމުން ނުބައި ގޮތުގައި ސިއްކަ ޖެހެއެވެ. މާތް الله އަޅުގަނޑުމެން ރައްކާތެރިކަން ދެއްވާށި!

އަދި ހަމައެކަނިން އޭނާ ކަންތަކުގައިވެސް ފިތުނަވެރި ކުރުވައެވެ. އޭނާ ވަގުތުމާއިލު އޭނާގެ ގާތަށް ދީ މަޑުއިކުރުން ވަޔިގެން އިހުސާނާ ސުވާލު ކުރައްވާނެއެވެ. ތިބާގެ ރައްބަކީ ކޮބައި ކޮންއެއްތޯ؟ އަދި ތިބާގެ ދީނަކީ ކޮބައި ކޮންއެއްތޯ؟ އަދި ތިބާގެ ނަބިއްޔާ އަކީ ކާކު ކޮންއެއްތޯ؟ ބާއްޖަވެރިކަމާއި އަބާއްޖަވެރިކަން ހުއްޓިގައިވަނީ އޭނާ ދޭ ޖަވާބުގެ މައްސަލަތަކެވެ. އެމީހާ ޖަވާބުދީގައި ތިމަންގެ ރައްބަކީ الله އެވެ. ދީނަކީ އިސްލާމް

ދީނެވެ. ނަބިއްޔަކީ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ. އަދި ގޮވާލާ މީހަކު ގޮވާލާނެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާއަށްޓަކައި ސުވަރުގޭގައި ތަންމަތި ފަތުރާލާށެވެ. އަދި ސުވަރުގެއިން ދޮރުކޮޅެއް ހުޅުވާލާށެވެ. އެހިނދު ސުވަރުގެ އިން ދޮރުކޮޅެއް ހުޅުވާލެވޭނެއެވެ. އަދި އެދޮރުކޮޅުން މީރުވަސް އެމީހަކަށް ލިބިލިބި ހުންނާނެއެވެ. އަދި ސުވަރުގޭގައިވާ އޭނާގެ ޖާގައަށް ބަލަމުންދާނެއެވެ. އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަޅުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެވެ! ޤިޔާމަތް ޤާއިމު ކުރައްވާންދޭތޯ! މިއަޅާގެ އަހުލުވެރިންނާއި ބައްދަލު ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އޭނާގެ ސުވާލުތަކަކަށް ޖަވާބު ނުދެވިއްޖެނަމަ ކުރެވޭތޯންދެ ސުވާލުކުރަން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ހާހް، ތިމަންނާއަކަށް ނޭނގެއެވެ. މީސްތަކުން ބުނާތީ އިވުނު އެއްޗެއް ތިމަން ވެސް ބުނީއެވެ. އޭނާ މަސައްކަތް ކުރީ އީމާންކަމާއި ޔަޤީން ކަމާއެކުގައެއް ނޫނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އޭނާ މީސްތަކުންނަށް ކުރާގޮތަށް ކަންތައް ކުރިއެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ ބޭނުމުގައި މަސައްކަތް ކުރިއެވެ. މުނާފިޤުން: އީމާންތެރިކަންވަސީ ކުފުރާ އެކުވެފައެވެ. މީސްތަކުން ބުނާ އެއްޗެއް އަހަރެން ބުނީއެވެ. އޭނާއަކަށް ނޭނގެއެވެ. އަދި

ގޮވާލާ ފަރާތުން ގޮވާލާނެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާ ދޮގުހަދައިފިއެވެ. އަލިފާނުގައި އޭނާގެ ތަންމަތި ފަތުރާށެވެ. އަދި ނަރަކައިން އޭނާއަށް ދޮރެއް ހުޅުވާށެވެ. އަދި އޭނާގެ ގަބުރު ދަތިވެގެންދާނެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ކަށިތަކުން އަޑު ގޮވައިގެންދާނެއެވެ. ފުރަތަމަ މީހާ އަން ތޮޅުކާޑަން ގާނދާން ގަބުރު ތަނަވަސް ވެގެންވާނެއެވެ. އަދި ދޮރުވަސް މިހާ ނަރަކައިން އޭނާއަށްވާ ތަނަށް ބަލާނެއެވެ. އޭނާ ތަންނަވާނެއެވެ. އޭ ރަސްކަލާ ބޭ ކަރުދިވިހަރަސްކަލާނގެއެވެ! ފިޔާވަޅު ގެއްލުނު ނުކުރައްވާނދޭވެ! ގަބުރުގައި އިރުތިޔާއާއި އުނދަގޫތަކެވެ.

اللهގެ އަޅު އާދަމުގެ ދަރިޔާ ދިރިހުރި އިރުގައްޔާއި މަރުވާ ހިނދުގައްޔާއި މަރުވުމުންފަހު ކަށްވަޅުގައިވެސް ފިތުނަތަކުން ރައްކާތެރިކުރައްވައެވެ. އެކަންކަމުގެ މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ފަރާތުންނެވެ. ﴿ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴾ (إبراهيم: ٢٧) މާނައީ: "ދުނިޔޭގެ حياة ގައްޔާއި،

آخرة ގައި ސާބިތުވެގެންވާ (حق) ބަހުން، إيمان ވި މީހުންނަށް، الله ސާބިތުކަން ދެއްވައެވެ. އަދި الله، އަނިޔާވެރިން މަގުފުރައްދަވައެވެ. އަދި الله ، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް ކުރައްވައެވެ." އަދިވެސް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَـٰمُواْ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُواْ وَلَا تَحْزَنُواْ وَأَبْشِرُواْ بِٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ * نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ * نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴾ (فصلت: ٣٠ – ٣٢) މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއީ الله އޭ ބުނެ، ދެން ސީދާމަގުގައި ދެމިތިބި މީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންގެ މައްޗަށް ملائكة ން ފައިބައިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ވިދާޅުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި ހިތާމަ ނުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާކަމުގައިވާ ސުވަރުގޭގެ އުފާވެރިކަމުގެ خبر ލިބިގަންނާށެވެ! ތިމަންބޭކަލުންނީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައްޔާއި، آخرة ގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތައް އެދޭހާކަމެއް

އެދުވަހުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ވެއްޖެ. އަދި (އުފާވެރި، އަރާމުގެ ތެރެއިން (ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވާފާނަކަމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެއެވެ. ގިނަގިނައިން ގަފޫރުވަންތަ، رحيم ވަންތަ ކަލާނގެ މެހުމާންދާރީއެއްގެ ގޮތުގައެވެ." އަދިވެސް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿جَنَّتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ * سَلَٰمٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ ۚ فَنِعْمَ عُقْبَى ٱلدَّارِ﴾ (الرعد: ٢٣ – ٢٤) މާނައީ: " (އެއީ) عَدْنُ ގެ ހިޔުން ސުވަރުގެތަކެވެ. އެ ސުވަރުގެތަކަށް އެއުރެންނާއި، އެއުރެންގެ މައިންބަފައިންނާއި، އެއުރެންގެ އަނބިންނާއި، އެއުރެންގެ ދަރިންކުދި صالح ވި މީހުން ވަންނާނެތެވެ. އަދި އެތާނގެ ހުރިހާ ދޮރަކުން، ملائكة ން އެއުރެންގެ ގާތަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާނެތެވެ. (އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެތެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވި ކަމަށްޓަކައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް سلام ހުށްޓެވެ. ފަހެ، آخرة ގެ އުފާވެރި ގޮތަކީ ބޮޑުކަމާއެވެ!" މާނައަކީ: އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދުނިޔަވީ ހަޔާތުގައި ހައްޤު ގޮތުގައި

ތާބިޢުވެ ހިތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދަންކަދުން އަ ކަރާމަތްތެރިކަން ދިޔުމެވެ. ﴿سَلَٰمٌ عَلَيۡكُم بِمَا صَبَرۡتُمۡۚ فَنِعۡمَ عُقۡبَى ٱلدَّارِ﴾ މާނައީ: "(އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެތެވެ.) ތިޔަބޭފުޅުން ކެތްތެރިވިކަމުގެ ބަދަލުގައި، ތިޔަބޭފުޅުންގެ މައްޗަށް سلام ވުމެވެ. ފަހެ، آخرةގެ އުފާވެރި ގެވަޅުގެ މޮޅުކަމާއެވެ!" ހަމަ ހުރިހާ އެމީހުންނަށް އެކަން ދިނުމުގެ ނޫނެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް ދިނީ ހައްޤު ގޮތުގައި ކޮށްދެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އިޠާޢަތްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ކާފަރުން ދަންނާށެވެ! މާތް اللهގެ ރަޙްމަތުން ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަން އެދެވެ. އެމީހުންނާއި ބަލާމޮޅުން އެކަލާނގެ ވެރި ކަލާނގެއްގެ ކަރާމާތާވެ. ﴿وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذۡ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَضۡرِبُونَ وُجُوهَهُمۡ وَأَدۡبَٰرَهُمۡ وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ * ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيكُمۡ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيۡسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلۡعَبِيدِ﴾ (الأنفال: ٥٠ – ٥١) މާނައީ: "ملائكة ން، كافر ވި މީހުންގެ މޫނު ހިތްވަރާއިނދޫ، ކަރާގެ ރަނގަޅު ގޮނޑިއަށްގެންނަވަތެވެ ނަމައެވެ.

އެއުރެންގެ މޫނުމަތުގައްޔާއި، ބުރިކަނި ތަޅުގައި އެ ملائكة ން މަރުވާ حال ގައެވެ. އަދި (އެހިނދު އެ ملائكة ން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އަނދަވަރާނިކަމެތި ކަންތައްތަކުގެ عذاب ގެ ހަރަ ދިނުމުގެ ދުވަހެވެ! އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްވެދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ގީ، އާޔަތްތަކުން އަނިޔާވެރިވެ ބޮޑާވެގެންވާ ކަތަކާ ކަލޭގައި ނުވެތެވެ." އަދިވެސް ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާފައެވެ. ﴿وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمۡ يُوحَ إِلَيۡهِ شَيۡءٞ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثۡلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُۗ وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي غَمَرَٰتِ ٱلۡمَوۡتِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓاْ أَيۡدِيهِمۡ أَخۡرِجُوٓاْ أَنفُسَكُمُۖ ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ عَذَابَ ٱلۡهُونِ بِمَا كُنتُمۡ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ وَكُنتُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِهِۦ تَسۡتَكۡبِرُونَ * وَلَقَدۡ جِئۡتُمُونَا فُرَٰدَىٰ كَمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَتَرَكۡتُم مَّا خَوَّلۡنَٰكُمۡ وَرَآءَ ظُهُورِكُمۡۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمۡ شُفَعَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُمۡ أَنَّهُمۡ فِيكُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْۚ لَقَد تَّقَطَّعَ بَيۡنَكُمۡ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمۡ

تَزْعُمُونَ ﴾ (الأنعام: ٩٣ – ٩٤) މާނައީ: " اللہ އާމެދު ހަދައިގެން ދޮގެއްބުނި މީހަކަށްވުރެން، ނުވަތަ އެމީހަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް وحی ނުކުރައްވައިސް، ތިމަންނާއަށް وحی ކުރައްވައިފިއޭ ބުނި މީހަކަށްވުރެން އަދި اللہ ބާވައިލެއްވި ފަދަތަކެތި ތިމަންނަވެސް ބާވައިލައިދޭނަމޭ ބުނި މީހަކަށްވުރެން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްތޯ؟ އަނިޔާވެރިން މަރުގެ ސަކަރާތުގައި އުޅޭހިނދު، ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެ ނަމައެވެ. ملائكة ން އެހިނދު ތިއްބަވާނީ އެބޭކަލުންގެ އަތްދިގުކޮށް ދިއްކޮށްލައްވައިގެންނެވެ. (އަދި ވިދާޅުވާނެތެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރާނަތައް ނެރެބަލަ! މިއަދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިހާނަތްތެރި عذاب ން ޖަޒާ ދެއްވާނެތެވެ. (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން، اللہ އާމެދު ބުނެއުޅުން حق ނޫން ބަސްތަކުގެ ސަބަބުންނާއި، އެކަލާނގެ آية ތަކަށް (إيمان ނުވެ) ބޮޑާވެގަނެގެން އުޅުނުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި (محشر އަށް ފޮނުއްވާހިނދު، އެއުރެންނަށް އަންގަވާނެތެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ތިޔައައީ، އެކަހެރީންގެ ގޮތުގައެވެ. ފުރަތަމަފަހަރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން

ހެއްދެވި ފަދައިންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚަރަދަން
ދޫކޮށްލައެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު، ތިޔަބައިމީހުންގެ شفاعة
ތެރިން ވަނިކޮށެއް ނުވެނައެވެ. އެކަށްކުރި، ތިޔަބައިމީހުންގެ
ތެރޭގައި شريكން ކަލަން ތިޔަބައިމީހުން ހިއްސާވެގެން އުޅުން
ކަށަވަރެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކަށްޓާ ދެމުދުގައިވާ ގުޅުންކަށް
ކަނޑި، ވަކިވަކިވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި (شفاعة
ތެރިވާނަކަމަށް) ތިޔަބައިމީހުން ހިއްސާއުޅުން ކަލަތި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިއްޖެއެވެ."

އިންސާނާ އާނާގެ ހަޔާތުގެ އެންމެ ފަހު މަރުޙަލާ އާއި
ހަމައަށް ފުރުސަ އާއިއެކު އުޅެމުންދާނެއެވެ. އަދި ކިއްސާއެވެ.
ފަޅުގައި އޮންނައިރުވެސް ވެއެވެ. މިކަމަށް ސަމާލުކަން ދޭން
ޖެހެއެވެ. ފުރުސަތުކިޔަން ވަރަށް ބޮޑެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ
ބައްޔާތެރިކަމަށް މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ
ސުންނަތުގައި ހިފުމެވެ. ނަމަވެސް މާތް الله ޙަޟްރަތުގައި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ރަނގަޅު ގޮތުގައި ހިފުނީ މާތް اللهގެ

ދީނުގެ ފިޤުހު އުނގެނިގެންނެވެ. ދީނުގެ ފިޤުހު ވެރިއަކަށް މިހާ ހަމަ އެގެނުމަށްޖެހެއް ނުވާނެއެވެ. މާތް ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ

﴿ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِىَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴾ (البقرة: ٧٨) މާނައީ: "އަދި އެއުރެންގެތެރޭގައި ކިޔާންކިޔާން ނުދަންނަ މީހުންވެސްވެއެވެ. ފޮތުންވެސް، مستحيل އުންމީދުތަކެއްނޫނީ އެއުރެންނަކަށް ނުދެނެއެވެ. އަދި ހިތަކެއް ކުރާކަމުގައިނޫނީ، އެއުރެން ނުވެތެވެ." ކިތަންމެވަރަކަށް ފޮތްކިޔަސް ނުވަތަ ކިތަންމެ ގިނަފޮތްތަކެއް އަތުގައި ހުއްޓަކަސް މިހާ އިލްމުވެރިއަކަށް ނުވާނެއެވެ. ނުވަތަ ކިތަންމެ ގިނައިން މުޠާލިޢާ ކުރި ނަމަވެސް އިލްމު ހާސިލް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އިލްމު ހާސިލް ކުރެވޭނީ އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ އަރިހުން އިލްމު އުނގެނިގެންނެވެ. މިއަދު ބައެއް މީހުން ހިކާޔަތައިން އިލްމަކީ ހަދައިދެވޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. ބައެއް މީހުން ފޮތްތަކަށް ބަލައެވެ. ބަދީޢް ފޮތްތަކާއި ޖަމްޢިއްޔާތަކުގެ ފޮތްތަކާއި ވެބްސައިޓާއި އުރުދޫންވެސް ފޮތްތައް ކިޔައެވެ. އެމީހުން ހިކާ ގޮތުގައި ނުވަތަ ދަރްވާކާރާ ގޮތުގައި އެގޮތަށް އިލްމު ހާސިލް ކުރެވިދާނެއެވެ.

އެހެނެއް ނުވާނެއެވެ. އެ ޢިލްމަކީ އެއްވެސް ބިންގަލެއްގެ މައްޗަށް އަސާސެއްގެ މައްޗަށް ބިނާވެފައިވާ ޢިލްމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއީ ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިން ލިބިގަތް ޢިލްމެއް ނޫނެވެ. އެހެން ކަމުން ޢިލްމުގެ ބަރަކާތްތަކުގައި، ނުވަތަ ކުލާސްތަކުގައި އެދުރުންނާއި ދީނުވެރިންނާއި ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިން އުނގެނެން ޖެހެއެވެ. އަދި ޢިލްމު އުނގެނުމުގައި ކެތްތެރިވާން ޖެހެއެވެ.

ومن لم يذق التعلم ساعة

تجرع كأس الجهل طول حياته

ކޮންމެހެންވެސް ކެތްތެރިވާން ޖެހެއެވެ. ހަމައެކަނި ފޮތެއްކިޔައިގެން ޢިލްމު ޙާޞިލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ޢިލްމު ޙާޞިލު ކުރެވޭނީ ޞާބިރު ޢިލްމުވެރިންގެ ގޮތުންނެވެ. ފިޤުހު ދަސްކަރަ އަދި الله ގެ ރަސޫލާއި އަޙްކާމުގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތް ދަސްކަރަ ދީނުގެ ގާނޫން އަދި އުޞޫލުން ދިރުވައިގެންނެވެ.

ތަޤްލީދީ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި އުޅެން ޖެހެއެވެ. އަދި އިލްމު
އާގެ ބައިވަރުން ތިބިގެމުގަންޖަކައި ރަނގަޅު ދޮރުތަކުން ވަންނަން
ޖެހެއެވެ. އެއީ މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ފަރާއިޟުންނެވެ.

﴿وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا ۚ﴾ (البقرة: ١٨٩) މާނައީ: "އަދި ގޭގޭގެ
ފުރަގަހުން ވަދެއުޅުން އެއީ ހެޔޮކަމެއް ކަމުގައެއް ނުވެއެވެ.
އެހެންނަމަވެސް، ހެޔޮކަންކުރާ މީހާއީ، الله އަށް تقوى ވެރިވެއްޖެ
މީހާކެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ގޭގޭތަކަށް، އެ ގޭގޭގެ ދޮރުދޮރުން
ވަދެއުޅޭށެވެ!" އިލްމުގައި ބާބުތަކެއް ވެއެވެ. އަދި އެ އިލްމު
އުގެނޭ ބައިތަކުވެއެވެ. އުސޫލުތަކާއި [illegible]
ހަދުންނަވާ! އިލްމީ ބަރަކާތައް އެއީ މިސްކިތުގައި ނުވަތަ
މަދްރަސާގައި ނުވަތަ މަޖްލިސްތަކުގައި ނުވަތަ ކުއްލިއްޔާ ގައި ބޭއްވޭ
ކުލާސްތަކުގައި ނަމަވެސް ބައިވެރިވެގެން އުނގެނުމަކީ މުހިންމު
ކަމެކެވެ. އެންމެ މުހިންމު ކަމަކީ އިލްމުވެރިންގެ އަރިހުން އިލްމު
އުނގެނުމެވެ. އެއީ އުޞޫލުބަލައި ޢަނަވަސްވި އެކަމަށް މަގުވެފައިވާ
ނަމައެވެ. ކޮންމެ މިހާރުވެސް ވަކިން އެމީހެކޭ
ކަޝީރީގައި ތަރުބިއްޔަތާއި ހަދައިގެން މުޛާކަރާ ކޮންގެން އިލްމު

އުނގެނޭ ދީނަކީ އަސްލު އަސާސުގެ މަތީގައި ޢިލްމު އުނގެނޭ މީހުން ނުނެގޭ. ޢިލްމުގެ ޤަވާޢިދުތައް ނުދަންނަ މީހާ ވަކިކުރެވޭނެ ތަފާތެއް. ދީނުގެ ފުދުނު ޢިލްމުވެރިޔަކަށް ވޭނީ ފުދުނު ޢިލްމުވެރިއެއްގެ އަތުންނެވެ.

ހަމައެފަދައިން ކުރިން ކާމިޔާބީގެ ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ ބޭކަލުން އިޝާރަތް ކުރިޔަކަށްވެއިން ޖަމާޢަތާއި ގުޅިގެން އުޅުމަކީ ފުރިހަމަ ކަމެކެވެ. އަދި ފިރުޤާތަކާއި، ޖަމާޢަތްތަކާއި އުސޫލުތަކުގެ ސަލަފުންނާއި ޚިލާފު ގޮތްތަކުން ދުރުހެލިވުން ޖެހެއެވެ. ތަބާވުމަކީ ފިރުޤާއާއި ބައިބައިވުން ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވަނީ "هُمْ مَنْ كَانَ عَلَى مِثْلِ مَا أَنَا عَلَيْهِ الْيَوْمَ وَأَصْحَابِي" މާނައީ: "އެބައިމީހުންނަކީ މިއަދު ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުން މިތިބިގޮތުގެ މަތީގައި ތިބި މީހުންނެވެ." މާތް ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ: ﴿وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى

تَحۡتَهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ ذَٰلِكَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴾ (التوبة: ١٠٠) މާނައީ: " مهاجرންނާއި، أنصارންގެ ތެރެއިން ކުރިން އިސްލާމްވީ ބޭކަލުންނާއި، ހެޔޮކަމުގައި އެބޭކަލުންނާ تبع ވީމީހުން (ދަންނާށެވެ!) الله، އެއުރެންނަށް ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި އެއުރެން އެކަލާނގެއަށް ރުހުނުއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ހުންނަ ސުވަރުގެތައް، އެކަލާނގެ އެއުރެންނަށްޓަކައި ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. އެތާނގައި، އެއުރެން އަބަދަށް ދެމިހުރިބައިވެ ތިބޭނެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ نصيب ލިބުމަކީ އެއީއެވެ." ހެޔޮކަމުގައި އެބޭކަލުންނާ تبع ވީމީހުން، ފުރަތަމަ ޖީލުގެ ބޭކަލުންނަށް ތަބާވި މީހުންނާއި ބޭކަލުންގެ މާތް الله ވަނީ ކިޔައްވައި ﴿ وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعۡدِهِمۡ ﴾ (الحشر: ١٠) މާނައީ: "އަދި އެއުރެންގެ ފަހުން އައި މީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ (މުހާޖިރުންނާއި އަންސާރުންގެ ފަހުން އައި މީހުންނެވެ.) އެހެން ދަންނަވައިފިއެވެ. ﴿ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَا تَجۡعَلۡ فِي قُلُوبِنَا غِلّٗا لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَآ إِنَّكَ

رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴾ (الحشر: ١٠) މާނައީ: " އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! އަޅުގަނޑުމެންނާއި، އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ ކުރިން إيمان ވި، އަޅުގަނޑުގެ أخ ންނަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި إيمان ވި މީހުންނަށް އަޅުގަނޑުގެ ހިތްތަކުގައި حسد ވެރިކަމެއް ނުލައްވާނދޭވެ! އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިބަރަސްކަލާނގެއީ، ނުހަނު އޯގާވަންތަ، رحيم ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

އިންސާނާ ދީނާއި ހިޔާލުވެރިއާ ފުރުޤާތަކާއި ގުޅި، ބަޔާބީންނަން ބަދުބަސްބުނުން އިޖުމުވެރިން ޤާނޫނުލާން، ނުވަތަ އުންމަތުގެ އިމާމުން ޤާނޫނުން ކަމުގައިހެދި، މީހާއަށް ޚާޑާނީ އަނދިރިކަމުގެ ތޮރުއަނުވެ. އޭނާ ނަމަވެސް އެއީ މާތް الله އުމިހާކަން ރަޙްމަތްތެރިއެވެ މީހަކު ފިޔަވައެވެ. އަދި މާތް الله ތަރުބާވި މީހަކު ފިޔަވައެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ޤާބިޖާއި އެކުވެ، ސަލާމަތްވުމެއް ފިލުމާ އާއި ގުޅުން މީހާ ފިޔަވައެވެ. ރައްކާތެރިކަން ދިރިގެންވާނީ އެކުގެ ފިލުމާ އަކަށެވެ. ޖިބުރީލު ރަސޫލާ ﷺ ހަމަދިހަ ނިން ފިލުމާ އާއި ބާރަގަތިން

ބަޔާން ކުރައްވާފައިވަނީ "كُلُّهَا فِي النَّارِ" މާނައީ: "ހުރިހާ އެންމެން ދާނީ ނަރަކައަށެވެ." ނަރަކައަށް ވެއްދުވުމުގައި ވެސް އެމީހަކު ހައްދުފަހަނައި ދުރުވުމުގައިވާ މިންވަރުން ތަފާތުވެގެން ދާނެއެވެ. މިގައި ދުނިޔޭގެ ކަމަކީ މިއިން ކޮންމެ މިހާރުވެސް ނަރަކައަށްވަންނަ ފިރިން ކަމެވެ. މަގަކީ އެއް މަގެކެވެ. ޞިރާޠަކީ އެއްޞިރާޠަކަށެވެ. މާތް الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ﴾ (الأنعام: ١٥٣) މާނައީ: "އަދި މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެވެ. ފަހެ، އެ މަގަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ވާށެވެ! (އެނޫން) މަގުމަގަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ނުވާށެވެ! (އޭރުން) އެކަލާނގެ މަގުން ތިޔަބައިމީހުން ވަކިވަކިވެގެން ހިނގައިދާނެތެވެ." މަގުފުރެދިގެން ދިޔުމުގެ ދޮރުތައް ބަނދު ކުރުވޫވަރަން ފުޅު ގިނައެވެ. މިހާރު ފިރުޤާތަކުގައި ޖަމާޢަތްތައް ވަރަށް ގިނައެވެ. ޢަދަދު ކުރަންވެސް ނުކުޅެދޭހާ ގިނައެވެ. ޢަދަދުން ކަނޑައެޅިފައެއް ނެތެވެ. أهل السنة والجماعة ގެއްޓީ އެންމެ ޖަމާޢަތެކެވެ. އެއީ ޔީރިކި ރަސޫލާގެ ޞަޙާބުންސުރު

ގުޅިގެން ޤިޔާމަތާ ޖެހެންދެންނެވެ. އެއީ ޞާދިޤު ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘް ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. "لاَ تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ لاَ يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ وَلا مَنْ خَالَفَهُمْ، حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَي" މާނައީ: "އަބަދުވެސް މިއުއްމަތުގެ ތެރެއިން އުންމަތުގެ ބަޔަކު ޙައްޤުގެ މަތީގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. ބަޔަކު އެމީހުންނާ ދެކޮޅުވެރިވެ ނިކަމެތި ކޮށްލެއްވުމަކީ ވިޔަސް އެމީހުން އެކަމާ ޒަރަރެއް ނުވާނެއެވެ. އެއީ މާތް اللهގެ އަމުރުފުޅު އަންނަން ދާންދެންނެވެ." އާދެއެވެ. އެކަންކަމަކީ ޚުދުކަމެއް ކަމެއް މީހުން އުޅޭނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު ބޮޑުވާ ކުޑަކުދި މީހުން އުޅޭނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އާލިމާ މީހުން އުޅޭނެއެވެ. އަދި މީހުން ބޭނުން މީހުން އުޅޭނެއެވެ. މިއީ ޙަޤީޤަތް މީހުންނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުންނަކީ ކަންހިނގާ ގޮތެއް ނޭނގޭނެއެވެ. އަދި މިޒަމާނުގައި އެމީހުންނަކީ ނޭނގޭނެއެވެ. މިހެންވާ ކަމަކަށް ދެމިހުރެ މިހާ އަސްލުގައި ނުލެއްވޭނެއެވެ. "وَعَلَيْكُمْ بِالجَمَاعَةِ، فَإِنَّ يَدُ اللهِ عَلَى الجَمَاعَةِ" މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޖަމާޢަތާއި އެކުވާށެވެ. މާތް الله ވޭގިލަން ޖަމާޢަތާއި އެކުގައެވެ." ޔަޤީން

ރަސޫލާ ﷺ އެކަލޭގެފާނު ވަރަށް ގިނަ ބަދަހިކުރުމުގައި ބާރުއަޅުއްވާފައިވަނީ ޤަވާޢިދުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބުމަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ މަގުގައި ކުރިއަށް ދިއުމަށެވެ. އަދި އުންމަތުގެ ސަލަފުންގެ ގޮތުގައެވެ. ސަބަބަކީ އުންމަތުގެ ސަލަފުންނަކީ، ބަރަކާތްތެރި އެންމެ ދަރުމަ އަދި ނަބިއްޔާއާ އެންމެ ގާތް ޒަމާނުގެ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށްފަހު އައި މީސްތަކުންނެވެ. އެހެންކަމުން، ގާތް ނަބިއްޔާ ﷺ ވަނީ ފުރަތަމަ ތިން ޤަރުނު ނުވަތަ ހަތަރު ޤަރުނުގެ މީހުންނަށް ޘަނާ ވިދާޅުވެފައެވެ. "خَيْرَكُمْ قَرْنِي ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ" މާނައީ:" އެންމެ ހެޔޮ ޤަރުނަކީ މިކަލޭގެފާނުގެ ޤަރުނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އައި މީހުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އައި މީހުންނެވެ." ރިވާ ކުރެއްވީ ބުޚާރީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދުވަސްވަރު ފިޔަވައި ދެ ދުވަސް ނުވަތަ ތިން ދުވަސްކޮޅެއް ހަނދާންނަމެވެ. އެއަށްފަހު އެކަލޭގެފާނު ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ އެ ދުވަސްތަކަށްފަހު ކަންތައް ބަދަލުވެގެންދާން ވަރަކަށެވެ. ކަންތައް ހިނގަމުންދާ ގޮތަށް ހިނގަމުންދާނެއެވެ. ޔަޤީން ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރެއްވި ކަންތައް ވަނީ ހިނގައިގެން

ގޮސްފައެވެ. އެއީ އެންމެ މާތް ޤަރުނުތައް ވާދުވެގެން ދިއުމަށް، ފިތުނައިގެ ގޮތުގައި އުންމަތުގައި ހިނގައިގެން ދިޔަކަންތައް ހިނގައިގެން ދިޔައީއެވެ. ތަފާތު މަޒުހަބުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. ހައްޤު ގޮތުގައި ތިބި ބަޔަކީ ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ ގޮތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބި މުސްލިމު ޖަމާޢަތެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ތަބާވާ އެމީހުންގެ މަގުގައި ކުރިއަށް ހިނގަމުންދާ މީހުން ފިޔަވައެވެ. މާތް الله ގެ ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ހެޔޮކަން އަބަދުވެސް އޮތުން ހިމެނެއެވެ. ނުބައިކަންތައް ކިތަންމެ ގިނަވި ކަމުގައި ވިޔަސް އަބަދުވެސް ހެޔޮކަން ވެއެވެ. އެއީ އެކަމަށް ބޭނުންވާ މީހުން އެކަމަށް ރުޖޫޢުވުމަށްޓަކައެވެ. މާތް اللهގެ ޙުއްޖަތް މީސްތަކުންގެ ކުރިމަތީގައި ޤާއިމު ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ނުބައިކަންތަކާއި ފިތުނަތައް ކިތަންމެ ގިނަވިޔަސް ހައްޤު އަބަދުވެސް އޮވެއެވެ. ހުރިހާ ބަރަކާތެއް ހުރީ މާތް الله އަށެވެ.

އިސްލާމީ އުންމަތްތަކީ ޙަޔާތުގައި ކުރިގައި ބައެއް ފުރުޞަތުތަކާއި ތަޖުރިބާއިން ބޭރުފަރާތުން އަރައިގަތުން ނުބައިކަންތައް އެއްޗެހިތަކުން ނުނެތެވެ. އިސްލާމީ އުންމަތަށް އަބަދުވެސް ހުރިހާ

ބަސްފުޅެއް ހުރީ މާތް الله ވަނެވެ. "لاَ تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ" މާނައީ: "އަބަދުވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތުގެ ބަޔަކު ޙައްޤުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ." ނަމަވެސް އެމަގަން ހުޖުބާވް ގުޅިގެން ދާން ޖެހޭނެއެވެ.

އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ޙައްޤު ދަންނަ އަދި ޙައްޤާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރާ ޙައްޤުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ހެއްދެވުން އެދި الله ޙަޟްރަތުގައި އެދެމެވެ.

މައުޟޫގެ އެންމެ ފަހު ނުކުތާތައް:

ފިތުނައިން ސަލާމަތްވުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި ގިނަގިނައިން ދުޢާކުރުން ހިމެނެއެވެ. ފިތުނަތަކުން ސަލާމަތް ކުރައްވާދޭށޭ الله ޙަޟްރަތުގައި ގިނަގިނައިން ދުޢާ ކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. ވާރިދީ ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ." "إِسْتَعِيْذُوا بِاللهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ" މާނައީ: "ފާޅުވެގެންވާ ފިތުނަތަކާއި ވަންހަނާވެގެންވާ ފިތުނަތަކުން ރައްކާތެރިވުމަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުން، މާތް اللهގެ ޙަޟްރަތުން ރައްކާތެރިކަމަށް

އެދޭނެވެ." ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ [illegible] [illegible] މާތް ﷲގެ ޙަޟްރަތުން ހަތަރު ކަމަކުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި އުއްމަތަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

"استعيذوا بالله مِنْ أَرْبَعٍ ، مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ"

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން މާތް ﷲގެ ޙަޟްރަތުން ހަތަރުކަމަކުން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދޭނެވެ. އެއީ ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުންނާއި، ޤަބުރުގެ ޢަޛާބުންނާއި، ދިރިހުރުމާއި މަރުވުމުގެ ފިތުނަވެރިކަމުންނާއި، ދައްޖާލުގެ ފިތުނަވެރިކަމުންނެވެ."

އެހެންކަމުން، ކޮންމެ މުސްލިމަކު ވެސް މި ދުޢާ ކިޔުން ގިނަ ކުރަންވާނެއެވެ. ފާޅުވެގެންވާ ފިތުނަތަކާ ވަންހަނާ ވެގެންވާ ފިތުނަތަކުން ރައްކާތެރިވުމަށް އެދި ދުޢާކުރުން ގިނަ ކުރަން ޖެހެއެވެ. ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަކީ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވާ އަދި އެކަލާނގެ ހަޟްރަތުން އެދޭ މީހަކަށް ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދެއްވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ކޮންމެ ރެއެއްގެ ވެސް ތިންބައިކުޅަ އެއްބައި ދިރުމުން ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ދުނިޔޭގެ އުޑަށް ތަޖައްލީވެ ވޮޑިގަންނަވައެވެ.

އެކަލާނގެ ނިދާ އިއްވަވާނެއެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ދެއްވުމަށްޓަކައި ސުވާލު ކުރާ މީހުން ކޮބާތޯއެވެ؟ އެމީހެއްގެ ދުޢާ އިޖާބަ ކުރެއްވުމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާ ކުރާ މީހުން ކޮބާތޯއެވެ؟ އެމީހެއްގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށްޓަކައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އިސްތިޣްފާރު ކުރާ މީހުން ކޮބާތޯއެވެ؟ ފަތިސްވާއި ދުވާލު މާތް الله އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ދޮރުތައް ސުވާލު ކުރާ މީހުންނަށްޓަކައި ހުޅުވާލައްވައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މިއީ އިތުރު ދެއްވުމެކެވެ. މާތް الله އެކަލާނގެ އަޅުންނަށް ދެއްވާ އިތުރު ދެއްވުމެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ބޮޑުކަމުންނެވެ.

މުސްލިމުން ހުރިހާ ވަގުތެއްގައި ވެސް މާތް الله އަށް ދުޢާ ކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި ހާއްޞަ ގޮތެއްގައި ހާއްޞަކޮށްދީފައިވެއެވެ. ހެޔޮ ވަގުތުތަކުގައެވެ. ހެޔޮ ބާރަކަތްތަކާ މިސާލަކަށް ސަޖިދަގައި ބާރަކޮށްގެންނެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. « وَأَمَّا السُّجُودُ فَأَكْثَرُوا فِيهِ الدُّعَاءَ؛ فَإِنَّهُ قَمِنٌ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ» މާނައީ: "ފަހެ، ސަޖިދަގައި ގިނަ ގިނައިން ދުޢާ

ކުރައްވުން އިޖާބަ ދުޢާ ކުރާ ތިބެވަޑައިގެން ސަޖިދާގައި ކުރާށެވެ. ގޮތެވެ." އަރިވެސް ހިތިދި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާކޮށް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ، وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ» މާނައީ: "އަޅާއި އޭނާ ގެއްލިވި ފަރާތާ އެންމެ ކައިރިވެގެންވާ ވަގުތަކީ އަޅާ ސަޖިދާގައި އޮންނަ ވަގުތެވެ. ސަޖިދާގައި ތިބެވަޑައިގެން ވިދާޅުވެ ދިނައިން (ޙާމް الله އަށް) ދުޢާ ކުރާށެވެ." (أوكما قال ﷺ)

ކަންތައްތަށް ފާހަގަ ޒަމާނަށް ހިނގި ކަމުގައި ވިނަމަވެސް، ފިޤުހަށާލި ވަކަން ގިނަ އަދި ވަކަން ވައްތަރު ތަފާތު އެއްގޮތަކެވެ. ހަމައެކަހެން ފިޤުހަރައް ޒަވާލާ މިހެންވެސް ވަކަން ގިނައެވެ. އެމީހުން ތަފާތީންވެ ތަފާތީން ދެވެރުންދާ ބައްކަވެ. އެހީ ހިތިދި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާކޮށް ކުރައްވާފައިވާ ފަރާތިންނެވެ. "قَوْمٌ مِنْ جِلْدَتِنَا, يَتَكَلَّمُونَ بِأَلْسِنَتِنَا" މާނައީ: "އަހަރެމެންގެ ތެރެއިންވާ އަދި އަހަރެމެންގެ ބަހުން ވާހަކަ ދައްކާ މީހުންނެވެ." ފިޤުހަށްގެ އަޅުގަނޑުން ވާހަކަ ދައްކަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަހުންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަސްލުގެ

މިހުންނެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތިމާގެ މިހުންނެވެ. އެހެންކަމުން، އިންސާނާ އޭނާގެ ވަރައިގެންވާ މިހުންނާ މެދު ވިސްނަން ޖެހެއެވެ. މަގުފުރެދުމަށް ގޮވާލާ ކޮންމެ މީހަކާ ދުރުއެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާ ދުރުކޮށްދޭ މިހުންނާމެދު ހުށިޔާރުވާން ޖެހެއެވެ. އެއީ އެމީހަކީ އަޅުގަނޑުމެންނާ ކިތަންމެ ގާތްމީހަކަސް ވީ ނަމަވެސް ދުރުވާ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވީ ސިފަ މަގުން ކަސިޔާރުވެގެންދު ކޮންމެ ދިއުމަކީ ޝައިޠާނާގެ މަގަށް ގޮވާލާ ގޮވާލުމެއް ކަމުގައެވެ. އެއީ އިންސާނުންގެ ތެރޭގައިވާ ޝައިޠާނުންނެވެ. ޝައިޠާނުންގެ ތެރެއިން ޖިންނިން ގޮވާލަނީ އަނދިރިކަމުގެ މަގަށެވެ. މާތް الله ވަނީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿أُوْلَٰٓئِكَ يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِۖ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓاْ إِلَى ٱلْجَنَّةِ﴾ (البقرة: ٢٢١) މާނައީ: " އެއުރެން އެ ގޮވަނީ ނަރަކައަށް ވަނުމަށެވެ. الله ގޮވައިލައްވަނީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުން ތިޔަބައިމީހުން ސުވަރުގެއަށާއި مغفرة ގެ ތެރެއަށް ވަނުމަށެވެ." ޝައިޠާނާ އޭނާގެ جماعة އަށް އޭނާ ގޮވާކަން ކަށަވަރި، ނަރަކައިގެ أهل ވެރިންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ. އެހެންކަމުން މިފަދަ

ގޮވުމަށް ގޮވާލާ މީހުން ޖަހަންނަމުގެ ދޮރާށިގައިވެސް އެބައުޅެއެވެ. އެފަދަ މީހުންނާ އެމީހުންނާ އެއްގޮތް މީސްމީހުންނާ ދުރު ރައްކާތެރިވާން ޖެހޭނެއެވެ. ޖަހަންނަމުގެ މައްޗަށް އޮތީ މާތް ﷲ ގެ ރަސޫލާއި އެކަލާނގެ ސުންނަތައް ތަބާވެވުމެވެ. އަދި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގޮތަށް ދާން ޖެހޭނެއެވެ. އެއީ ނުސީދާކަންތައް އޮޅުން ފިލުވުމަށްޓަކައެވެ. މާތް ﷲ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ * صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾ (الفاتحة: ٦ – ٧)

މާނައީ: "އަޅަމެންނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގު ދައްކަވާނދޭވެ! (އެއީ) އެއުރެންނަށް އިބަރަސްކަލާނގެ نعمة ދެއްވި މީހުންގެ މަގެވެ. އެއުރެންގެ މަގަކީ ރުޅިއައްދަވާފައިވާ މީހުންގެ މަގެއް ނޫނެވެ. އަދި މަގު ފުރެދިފައިވާ މީހުންގެ މަގެއްވެސް ނުވާނޫނުގެއެވެ." ސީދާމަގުގައި ހިނގުމުގެ ބަޔަކުފުރި ދެއްވާފައިވާ މީހާ ސީދާ މަގުގައި ތިބޭ މީހުން އިސްތިޤާމަތު ލިބޭނެވެ. އަދި ސީދާ މަގު ދުރުކުރާ މީހާ އެކުވައިދާނީ

ކާފަރެއްވާފަދައިވާ އަދި މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންނެވެ." މާތް ﷲ ގެ ބަސްތަކުން އެކަމުގެ ބާރުއަޅަން އެދުމެވެ.

إمام دار الهجرة مالك بن أنس رحمه الله ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅެއްގައި ވެއެވެ. އެ ބަސްފުޅަކީ ވަރަށް މަތިވެރި އަދި ކޮންމެ މުސްލިމަކު ވެސް ވިސްނާ ފިކުރު ކުރަން ޖެހޭ ބަސްފުޅެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "އުންމަތުގެ ކުރި އިސްލާހުވި ގޮތަކުން އުންމަތުގެ ފަހުބައި އިސްލާހު ނުވާނެ ހިނދަކު އުންމަތް އިސްލާހެއް ނުވާނެއެވެ." އުންމަތުގެ ކުރި އިސްލާހުކުރެވުނީ ކޮން އެއްޗަކުން ތޯއެވެ؟ އެއީ ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ރަސޫލާގެ ސުންނަތެވެ. އަދި ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުމެވެ. މިއުންމަތުގެ ފުރަ ޒަމާނުގައި ނުބައިކަމާއި ފިތުނަތަކާއި، މަގުފުރެދިފައިވާ ޒަމާނެއްތަކުގައި އިސްލާހުވާނީ ފުރަތަމަ ޒަމާނު އިސްލާހުވި ގޮތަކުން އިސްލާހުވެގެންނެވެ. އެކަން އަބަދުމެވެ. އެކަލަންފާނަކީ މާތް ﷲ އަށް ބައްދަލު ކުރަމެވެ. ފުރަތަމަ ދުވަހު އިސްލާމްދީނު ހަކަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތާރީޚުގައި އަބަދުމެވެ. އެއީ ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ

ސުންނަތެވެ. އަދި މާތް الله ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގެ ތޮށިގެން ހާއްބަ ވެރިޔާ އިޚްލާޞްތެރިންގެ އަރިހަށް ގޮސް މިދާގެންނަން އުނދަގޫވާ މަގުސަތަޢަހު ޢުމުރު ދިރުވުމެވެ.

أَقُوْلُ قَوْلِي هَذَا، وَاسْتَغْفِرُ اللهَ لِيْ وَلَكُمْ، وَأَسْاَلُ اللهَ أَنْ يَهْدِيْنَا وَإِيَّاكُمْ صِرَاطِهِ الْمُسْتَقِيْمِ، وَأَنْ يُجَنِّبُنَا وَإِيَّاكُمْ طَرِيْقَ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَالّضَالِّيْن مِنْ أَصْحَابِ الْجَحِيْمِ.

وَصَلّى اللّهُ وَسَلَّمَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِيْن.

ދީނުގެ ފިޤުހު

މި ދުބާސަވާރާއަން

سماحة الشيخ عبد العزيز بن باز يرحمه الله

ދެއްވާ ޖަވާބު ޝަރުޢީ

މާތް الله އަށް ހަމްދުކުރަމެވެ. އެންމެ ފަހު ނަބިއްޔާއަށް ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ފޮނުއްވުން އެދި ދުޢާ ކުރަމެވެ. އަދި މި ޞަލަވާތާއި ސަލާމްގައި އެކަލޭގެފާނު އާލު އަސްޙާބުބުންނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ހިދާޔަތުން ތިބިގެންވާ ބަޔަކު ޝާމިލު ކުރަމެވެ. އަދި އެއަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ!

ސިޔާދަތުފުޅުން ތިޔަ އަޚު އެއްސެވި فضيلة الشيخ صالح الفوزان ދެއްވި އަޑުއަހި ދުބާސަވާރާއެވެ. މިޤަޟިއްޔާ ޝަރުޢީ ދީނުގެ ސަވާލުތަކަށް ދެން ދޭ ޖަވާބުދެއްވީއެވެ. އެއީ ދީނުގެ ފިޤުހު ދަންނަވަމުވެ. އުނގެނުމުގެ ސަވަލުތަކާއި ބަޔާނުތަކާއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއެކު އެބަކަތަކުގެ ޙަޤީޤަތް ދީނުގެ މަގެވެ.

އެކަން ލިބިގެންވާނީ އީމާންކަމާއި އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، أهل السنة والجماعة ގެ އަހުލުވެރިންގެ ކިބައިންނެވެ.

އެއީ ވަރަށް ފައިދާހުރި ވަރަށް ފުރިހަމަ އަދި ރަނގަޅު ވާހަކަތަކެކެވެ. މާތް الله އޭނާގެ ޘަވާބު އިޖުރު ކުރައްވާނިއެވެ. އޭނާ މިމަސައްކަތުގައި ބާރުއަޅުއްވައި ބޭނުން ކުރައްވަން ހުރި ކަންތައް ބޭނުން ކުރައްވައިދިއެވެ. މިމަސްއަލާގައި އޭނާ ވިދާޅުވި ހުރިހާ ވާހަކައަކަށް އަޑުގަނެ ތާއީދު ކުރަމެވެ. ފަހެ، ކޮންމެ މުއުމިނު ފިރިހެނާ އަންހެނުންނަށް މިދުނިޔާގައި ދީނުގެ ފުޅާ އެނގި އެކަން ވިސްނުމަކީ ނުހަނު ބޮޑު ބޭނުން ލިބިގަނެވޭ ކަމެކެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނަށް މާތް الله ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ ޙުކުމްތައް ދުނިޔަވީމަޞްލަޙަތަށެވެ. ދީނުގެ ފުދުނު އުސޫލުގަނޑުގެ އޮތް ހަމައެކަނި ވަސީލަތަކީ މާތް الله ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށް ތަބާވެރިވުމެވެ. އެއީ ޞަޙާބީންނާއި އާދެފުރުން ވަޢިދުނުވި ބާކީވުން ހުސްގިނަވަޖެއިގަތް ގަދައިންނެވެ.

ބާއްޖަވެރިކަމާއި ރައްކާތެރިކަމުގެ މަގަކީ، ކީރިތި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތާއި އެއަންކަރު، އިލްމުވެރިން ކުރާ ...

އުޞޫލުތަކުގެ މަގަށް ތަބާވުމީ ވާޖިބުގެ މަގެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِي مُسۡتَقِيمٗا فَٱتَّبِعُوهُۖ وَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمۡ عَن سَبِيلِهِۦۚ ذَٰلِكُمۡ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ﴾ (الأنعام: ١٥٣) މާނައީ: "އަދި މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެވެ. ފަހެ، އެ މަގަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ވާށެވެ! (އެހެން) މަގުމަގަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ނުވާށެވެ! (އެހެން) އެކަލާނގެ މަގުން ތިޔަބައިމީހުން ވަކިވަކިވެގެން ހިނގައިދާނެތެވެ. މިކަންތަކަށް، ތިޔަބައި މީހުންނަށް އެކަލާނގެ وصية ކުރެއްވީ، ތިޔަބައިމީހުން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ." މާތް اللهގެ މަގަކީ: ޢިލްމާއި ޢަމަލެވެ. އެއީ މާތް اللهގެ ޝަރީޢަތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގެ ޢިލްމު އުނގެނި އެއަށް ޢަމަލު ކުރުމެވެ. ޢިލްމަކީ މިއީއެވެ. ސީދާވެގެންވާ މަގަކީ އެއީއެވެ. ހިދާޔަތަކީ މިއީއެވެ. އިސްލާމް ދީނަކީ މިއީއެވެ. ހެޔޮޢަމަލަކީ މިއީއެވެ. އަދި ހަމައެކަނިން ތަޤްވާވެރިކަމަކީވެސް މިއީއެވެ. އެހެންކަމުން، މާތް الله ސުބްޙާނަހޫ

ފާތިޙާގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴾ (الفاتحة: ٧) މާނައީ: "އަޅަމެންނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް މަގު ދައްކަ ވާނދޭވޭ!" މާތް الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދަސްކޮށްދެއްވާފައިވަނީ މިކަމަށް އެދުމަށެވެ. އެކަލާނގެ ސީދާވެގެންވާ މަގަށް އެދުމަށެވެ. ސީދާވެގެންވާ މަގަކީ، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ގެންގުޅުއްވި އިލްމުގެ މަގެވެ. އަދި އެއާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލު ކުރުމެވެ. ﴿ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ ﴾ (الفاتحة: ٧) މާނައީ: " (އެއީ) އެއުރެންނަށް އިބަރަސްކަލާނގެ نعمة ދެއްވި މީހުންގެ މަގެވެ." މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ބަހާން ކިޔަމަންތެރިވާ ތަރަދިން އެއީ އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އެއާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލު ކުރި މީހުންނެވެ. އެއީ ނަބިއްޔުންނެވެ. ކީރިތި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޞަޙާބީންނާއި އެއަށްފަހު އިހްސާންތެރިކަމާއެކު އެބޭފުޅުންގެ މަގަށް ތަބާވި މީހުންނެވެ. މީގެ ތެރޭގައި ފުރަތަމަ ތިންގަރުނުގެ ބޭކަލުން ހިމެނެއެވެ. ޞަޙާބީންގެ ޒަމާނާއި، ތާބިޢީންގެ ޒަމާނާއި، އަދި ތަބާޢުއްތާބިޢީންގެ ޒަމާނެވެ. އެއީ ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ

ޖަރަދިންނެވެ."خَيْرَكُمْ قَرْنِي ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ
މާނައީ:" އެންމެ ހެޔޮ ޤަރުނުގެ މީހުންނަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤަރުނުގެ މީހުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އަންނަ ޤަރުނުގެ މީހުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އަންނަ ޤަރުނުގެ މީހުންނެވެ." މިކަންތައް އެނގޭނީ ދީނުގެ ފުދުން އެނގިގެންނެވެ. އަދި ޞަޙާބީ ތާބިޢީންނާއި ޞަޙާބީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަޔާތު ސުންނަތް އެނގިގެންނެވެ. އަދި މާތް ﷲ ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުން މަތިވެރިކޮށް ބަރަކާތާ ޢަޤީދާތެރިވި މީހުންނެވެ. އަދި އެގޮތުގައި ދުނިޔޭގެ މީހުންނެވެ.

ޢިލްމަކީ: މާތް ﷲ ވަޙީ ބަސްފުޅުތަކާއި ރަސޫލާ ޙަދީޘްފުޅުތަކާއި ބަޔާނުގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. އެއްވެސް ގާތުގައި ޢިލްމަކީ، މިވެނި މިހާރުގެ ޙައްޤެއް ނުވަތަ އެވެނި މިހާރުގެ ޙައްޤެއް ނޫނެވެ. ޢިލްމު ދެނެގަނެގެން ގާނޫނީ މާތް ﷲ ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައިވާ ޢިލްމު ދެނެގަނެވިގެން ތިއޮޅުގެ ޢިލްމުގެ ޢަމަލުކުރާ ފޮތްތަކުގެ ހިފުން أهل السنة والجماعةގެ ޢިލްމުވެރިންގެ ފަހުމުންނެވެ. އެހެނީ އެކަކުވެސްނަށް

އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ މަންހަޖުގައި ތިއްބެވި ޞަޙާބުން ކަމުގައިވާތީއެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ * صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ ﴾ (الفاتحة: ٦ — ٧)

މާނައީ: " އަޅަމެންނަށް، ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގު ދައްކަވާނދޭވެ! (އެއީ) އެއުރެންނަށް އިބަރަސްކަލާނގެ نعمة ލިބުނު މީހުންގެ މަގެވެ." އެއަށްފަހު އެހެންމަގެއްގެ ވާހަކަ ވަނީ ބަޔާން ކުރައްވާފައެވެ. އެއީ މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންގެ މަގެވެ.

މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾ (الفاتحة: ٦ — ٧) މާނައީ: " އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކޯފާ ލައްވާފައިވާ މީހުންގެ މަގެއްނޫނެވެ. އަދި މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންގެ މަގެއްވެސް ނޫނެއެވެ." އަދި ކޯފާލެއްވިގެންވާ މީހުންގެ މަގު: އެމީހުންނަށް ޙައްޤު ދަނެ އެއާއި ޚިލާފު ވެފައިވާ މީހުންނެވެ. ޔަހޫދީންނާއި އެމީހުންނާއި އެއްފަދަ މީހުންނެވެ. މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުން: ޢިލްމެއްނެތި ޖާހިލުކަމާއި އަނދިރިކަމުގައި ކުރިއަށް ދިޔަ މީހުންނެވެ. މިސާލަކަށް ނަސާރާއިންނެވެ. ނިޢުމަތް ލިބުނު މީހުންނަކީ މުއުމިންނާއި

ޢިލްމުވެރިންނެވެ. أهل السنة والجماعة އަހުލުވެރިންނެވެ.

ސަލަފުއްޞާލިޙުންނާ ޢަމަލާއި ޤައުލު: ޔަޤީނީ ފުރިހަމަ ސުންނަތާއި ތަރިކާގެ

ސުންނަތްތަކާ ބަރާބަރަށް އެއާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރި

މީހުންނެވެ. أهل السنة والجماعة އަހުލުވެރިންނަކީ މިއީއެވެ. ސާބިތު

މަގެއް އަހުލުވެރިންނަކީ މިއީއެވެ. ނިޢުމަތްލެއްވި ރަސޫލު

މީހުންނަކީވެސް މިބައިމީހުންނެވެ. ޤުރުއާނާ ޢަމަލުކުރުން

ނަބިއްޔުނާއި ބަޔާން މިބައި މީހުންނެވެ. އަދި މާތް الله ވަޙީ

ކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅުގެ މުޢާމަލާ ވެސް މިއީއެވެ. ﴿وَمَن يُطِعِ

ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَـٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ

وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّـٰلِحِينَۚ وَحَسُنَ أُوْلَـٰٓئِكَ رَفِيقًا﴾

(النساء: ٦٩) މާނައީ:" الله އަށާއި، رسول އާއަށް ކިޔަމަންވާ

މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ތިޔަ، އެއުރެންވަނީ، الله އެބަޔަކުގެ

މައްޗަށް نعمة ދެއްވި މީހުންކުރެއިވާ ނަބިއްޔުންނާއި، صدّيق

ންނާއި، شهيد ންނާއި، صالح ންނާ އެކުގައެވެ. އެބައިމީހުންނީ

އެކުވެރިން ކަމުގައިވުމަކީ ހާދަ ރަނގަޅު ބައެކެވެ." ހަމައެފަދައިން

މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ދިޔާރުމުގެ މުޤާބިލު ވެސް އެބައި މީހުންނެވެ. ﴿إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ لَفِي نَعِيمٖ﴾ (الانفطار: ١٣) މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ހެޔޮލާދާ މީހުންވަނީ، نعمة ގެ ސުވަރުގެގައި ކަން ކަށަވަރެވެ." މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ދިޔާރުމުގެ މުޤާބިލު ވެސް އެބައިމީހުންނެވެ. ﴿لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ﴾ (البقرة: ١٧٧) މާނައީ: "ހެޔޮކަމަކީ (ހަމައެކަނި) އިރުމަތި ފަރާތަށް ނުވަތަ ހުޅަނގު ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ކުރިމަތި ކުރުމެއް ނޫނެވެ. އެހެނެއް ކަމަކު، ހެޔޮކަންތެރިޔާ މީނާއީ، الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށާއި

ملائكةންނަށާއި ފޮތަށާއި ނަބިއްޔުންނަށް إيمانވި މީހާއެވެ. އަދި މުދަލުގެ ދައްކަން ލޯބިހުރުމާއެކުވެސް، ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި يتيمންނަށާއި مسكينންނަށާއި (حال ގައި ޖެހިފައިވާ) ދަތުރުވެރިންނާއި އެހީއަށް އެދި سؤالކުރާ މީހުންނާއި އަޅުން މިނިވަންކުރުމުގައި މުދާ ހޭދަކުރި މީހާއެވެ. އަދި ނަމާދު قائمކޮށް، زكاةދީއުޅޭ މީހާއެވެ. އަދި عهدއެއް ކޮށްފިނަމަ އެއުރެންގެ عهد ފުއްދާ މީހުންނެވެ. އަދި ތަދުމަޑުކަމާއި ބަލިމަޑުކަމާއި ހަނގުރާމައިގެ ވަގުތުގައި ކެތްކުރާ މީހުންނެވެ. ތެދުވެރިވި މީހުންނަކީ، އެއުރެންނެވެ. އަދި تقوى ވެރިންނަކީވެސް ހަމަ އެއުރެންނެވެ."

މުސްލިމު އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންގެ ދައްކަން ވާޖިބުވެގެންވަނީ، މިމަންހަޖުގެ ދަށުގައި ކުރިއަށް ދިޔުމެވެ. މާތް ﷲގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށް ބިނާކުރެވިން ގެދުވެރިކޮށް އަހުރުވެރިވުމެވެ. އެއީ އަލްއިމާމު މާލިކު ބުނު އަނަސް ރަހިމަހު ﷲ ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވި ބަސްފުޅު މިއަރަބައިމީހުން އަޑު އަހައިލީމުއެވެ. އިސްލާމުގެ

އަހުލުވެރިން އުބަސްތުގަން ތަބާވިއެވެ. އަދި އެއަށް ފަހު އިލްމުގެ އަހުލުވެރިން އުބަސްތުގެ ތަކްރާރު ކުރިއެވެ. އެއީ، "އުންމަތުގެ ކުރި އިސްލާހުވި ފަދައިން އުންމަތުގެ ފަހުބައި އިސްލާހު ނުވާހާ ހިނދަކު އުންމަތް އިސްލާހެއް ނުވާނެއެވެ." އުންމަތުގެ ފުރަތަމަ ޖީލު އިސްލާހުވީ އެމީހުން މާތް الله ގެ ފޮތާއި ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމަގުގައި ކުރިއަށް ހިނގައި އުޅެމުން ވަސިއްޔަތްތަކުން އުޅުމުގައި އުޅުނު އަޅުކަކަން އިލްމުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެކަމުގައި ކުރިއަށް ދިޔައީ އެކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. މާތް الله އެމީހުން އިސްލާހުކުރެއްވީ އެކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އުންމަތުގެ ފަހުބައިވެސް އިސްލާހުވާނީ އެކަމުންނެވެ.

ދަރުސަކުގައި الشيخ صالح ބަޔާން ކުރެއްވި حذيفة رضى الله عنه ގެ ހަދީޘުގައި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވި މީސްތަކުން ދާއިމީ ރަސޫލާ ﷺ އާއި ސުވާލު ކުރަނީ ހެޔޮކަމާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. ތިމަން ދާއިމީ ރަސޫލާ ﷺ އާއި ސުވާލު ކުރީ ނުބައިކަމާއި

ބޭޒާރުވުމުންނެވެ. އެއީ ފަހަރެއްގައި އެކަލޭގެފާނާއި އެކަންބޭކާއި ދިމާވެދާނެތީއެވެ. ތިމަން ދަންނަވައިފީމެވެ. އޭ މާތް اللهގެ ރަސޫލާއެވެ. ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި އަޅުގަނޑުމެން ތިބީ ނުބައި ގޮތުގައެވެ. އެއަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ހެޔޮކަން ގެނެސް ދެއްވީއެވެ. އަދި މި ހެޔޮކަމަށްފަހު ނުބައިކަމެއް ވޭތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. އާނއެކެވެ! ތިމަން ދަންނަވައިފީމެވެ. އެ ނުބައިކަމަށްފަހު ހެޔޮކަމެއްވޭތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "نَعَمْ، وَفِيْهِ دَخَنٌ " އާނއެކެވެ. ތިމަން ދަންނަވައިފީމެވެ. "دخن" އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންނާގެ ސުންނަތް ސުންނަތުގައި ވާގޮތް ނޫން ގޮތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބޭ ބައެކެވެ. އަދި އަދި ތިމަންނާގެ ހިދާޔަތް ނޫން ހިދާޔަތެއްގައި ތިބޭ ބައެކެވެ. ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ރަނގަޅު ކުށް ވާނެއެވެ." ކަންތައްތައް އެނގޭ އަދި ކަންތައްތަކެއް ރަނގަޅު ކުރާވެސް. ތިމަން ދަންނަވައިފީމެވެ. އެ ހެޔޮކަމަށްފަހު ނުބައިކަމެއް ވޭތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "نَعَمْ، دُعَاةٌ عَلَى أَبْوَابِ جَهَنَّمَ مَنْ أَجَابَهُمْ قَذَفُوهُ فِيهَا " މާނައީ: "ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުގައި ތިބޭނެ ގޮވާ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް އިޖާބަ ދިނު މީހަކު އެ ޖަހަންނަމައިގެ

ތެރެއަށް އެއްލާލާނެއެވެ." ތިމަން ދަންނަވައިމެވެ. އޭ މާތް ﷲގެ ރަސޫލާއެވެ. އަޅުގަނޑަށް އެމީހުން ސިފަކޮށްދެއްވާށެވެ! ނަބިއްޔާ ކުރެއްވިއެވެ. "قَوْمٌ مِنْ جِلْدَتِنَا, يَتَكَلَّمُونَ بِأَلْسِنَتِنَا" މާނައީ:"އަހަރެމެންގެ ތެރެއިންވާ އަހަރެމެންގެ ބަހުން ވާހަކަ ދައްކާ މީހުންނެވެ." ނަރަކައިގެ ދޮރަށް ގޮވާ މީހުންނަކީ އެމީހުންނެވެ. ޢަރަބި ބަހުން ވާހަކަ ދައްކާ މީހުންނެވެ. އަދި އެހެންމީހުން އެކި ބަސްބަހަށް ތަރުޖަމާ ކުރެއެވެ. ތިމަން ދަންނަވައިމެވެ. އޭ މާތް ﷲގެ ރަސޫލާއެވެ. އެކަންތަކާ އަޅުގަނޑާ ދިމާވެއްޖެނަމަ ޢަމަލުކުރަންވީ ކޮންގޮތަކަށްތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ކުރެއްވިއެވެ. "تَلْزَمُ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامَهُمْ " މާނައީ: "މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތާއި އެމީހުންގެ އިމާމާ ގުޅިގެން އުޅޭށެވެ." މުސްލިމުންގެ ޖަމާޢަތަކީ: ކުރިން ބަޔާން ކުރިހެން ޞިއްޙީ ރަސޫލާ ސިފަކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތަށް ޞަޙާބީންގެ މަންހަޖާއި އެއްގޮތަށް ކުރިއަށް ދިޔަ މީހުންނެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަން ދަންނަވައިމެވެ. ޖަމާޢަތެއް ނުވަތަ އިމާމެއްވެސް ނެތްނަމަ ހަދާނީ ކިހިނަކުންތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ކުރެއްވިއެވެ. "فَاعْتَزِلْ تِلْكَ الْفِرَقَ كُلَّهَا , وَلَوْ أَنْ تَعَضَّ عَلَى أَصْلِ شَجَرَةٍ حَتَّى يُدْرِكَكَ الْمَوْتُ , وَأَنْتَ عَلَى

ذَلِكَ" މާނައީ: "ގަނޑެއްގެ ބުޑުގައި ތަރުތީބުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ނަމަވެސް ތިބާ ޖަމާޢަތާއި ވަކިވެގެން ނުވާނެވެ. އެއީ ތިބާ އެގޮތުގައި ބޮއްވައި ވަކު ތިބާ އާއި ބަތްގަނޑު ނުކި ކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ."

(رواه البخاري ومسلم في الصحيحين)

ތާބިޢީ ބޭކަލެއްކަމުގައިވާ عمرو بن ميمون، عبد الله بن مسعود رضى الله عنه އާއި ޖަމާޢަތާއި ބޭނުންކޮށް ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. عبد الله بن مسعود رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. (الجماعة: އަދީ ތިބާ އެކަނި ހުރިކަމުގައި ވިޔަސް ޙައްޤާއި އެއްބަސްވުމެވެ.) ޙައްޤާ އެއްބަސްވެއްޖެނަމަ ތިބާ އެވަނީ ޖަމާޢަތާއި އެކުގައެވެ.

ޖަމާޢަތަކީ: މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބި މީހުންނެވެ. އަދި ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ މަންހަޖުގައި ހުރިހާ މީހުންނެވެ. ޞަޙާބީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޞަޙާބުބޭކަލުންނާއި، ތާބިޢީންނާއި ކަމާއެކު ތަބަޢުތާބިޢީން ތަބަޢު މީހުންނެވެ. ނަބަވީ ތިބާ ބަދަލުވާ އެބައިމީހުންނެވެ. ޞަޙާބީ ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ކާމިލު ތިބާ މީހުންނަކީ

އެބައި މީހުންނެވެ. "سَتَفْتَرِقُ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ، اثْنَتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ، وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ" މާނައީ: "ތިމަން ކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތުގެ މީހުން ހަތްދިހަ ތިން ބަޔަށް ބައިވެގެންދާނެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ހަތްދިހަ ދެބައި ނަރަކައަށެވެ. އެއްބަޔަކު ދާނީ ސުވަރުގެއަށެވެ." ސަޙާބީން ދަންނަވިއެވެ. އެއީ ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ މިއަދު ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ތިމަން ކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުންގެ މަގުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބި މީހުންނެވެ." އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވަނީ (هُمُ الْجَمَاعَةِ) އެބައިމީހުންނަކީ ޖަމާޢަތެވެ. ރައްކާތެރިކަން ލިބިގެންވާ ޖަމާޢަތަކީ އެއީއެވެ. އެހެނީ އެއީ ޞަޙީޙު ރަސޫލާގެ ދުވަސްވަރާއި އޭގެފަހުން އައި ދުވަސްވަރުގައިވެސް ޙައްޤު ގޮތުގައި ތިބި މީހުންކަމުގައިވާތީ އެވެ. އަންނަނިވި ބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ ވެސް އެއީއެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِي مُسۡتَقِيمًا فَٱتَّبِعُوهُۖ وَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمۡ عَن سَبِيلِهِۦ﴾ (الأنعام: ١٥٣) މާނައީ: "އަދި މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެވެ. ފަހެ، އެ މަގަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ވާށެވެ!" ސަބަބުގައި ابن

مسعود رضى الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ސީދާ ރޮނގެއް ކުރަހައްވިއެވެ. އަދި ބަރީޓް ކުރެއްވިއެވެ. މިއީ މާތް الله ގެ މަގެވެ. އަދި ކުރިން ކުރެއްސެވި ރޮނގުގެ ކަނާތް ފަރާތާއި ވާތް ފަރާތުގައި ދެ ރޮނގު ކުރައްސަވައި ބަރީޓް ކުރެއްވިއެވެ. "މިވެސް މަގެކެވެ. ކޮންމެ މަގެއްގައި ވެސް (ނުބައިކަމަށް) ގޮވާލާ ޝައިޠާނަކުވެއެވެ." އެއަށްފަހު އަންނަނިވި އާޔަތް ކިޔަވާ ވިދާޅުވިއެވެ. ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِي مُسۡتَقِيمٗا فَٱتَّبِعُوهُۖ وَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمۡ عَن سَبِيلِهِۦۚ﴾ (الأنعام: ١٥٣) މާނައީ: "އަދި މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެވެ. ފަހެ، އެ މަގަށް ތިޔަބައިމީހުން تبع ވާށެވެ!" ރައްކާތެރިކަން ލިބިގެންވާ ޢަމަލުތަކުގެ މީހުންނަކީ އަހުލުއްސުންނާ ވަލް ޖަމާޢަތުގެ މީހުންނެވެ. ނަޖާތް ލިބޭނީ މީހުންނަކީ އެބައިމީހުންނެވެ. އެއީ އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން ތަފާތު ކުރުމެއްނެތިއެވެ. ޢިލްމުވެރިންނާއި ޢާންމުންނެވެ. ސަލާމަތްވެގެންވާ ބަޔަކީ އެއީ އެވެ. މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މަގުގައި ކުރިއަށް ދިޔަ މީހުންނެވެ. އިންސިންނާއި

ޖިންނީންނެވެ. ޢަރަބީންނާއި ޢަޖަމީންނެވެ. އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންނެވެ. ހުރިހާ ފަންތިއެއްގެ މީހުންނެވެ. ޢިލްމާއި މަޢްރިފަތުގައި ތަފާތު ވީ ކަމުގައި ވިޔަސް ކާމިޔާބު ލިބޭ ޖަމާޢަތުގެ މީހުންނަކީ އެބައި މީހުންނެވެ. ބައެއް ސަލަފުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. (އެއީ ހަދީޘްގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.) އަދި (އެއީ ޢިލްމުވެރިންނެވެ.) މީގެ މާނައަކީ އެއީ އެހެން ބައެއް ނޫންނެވެ. ޢިލްމުވެރިންނަކީ އެމީހުންނަށް އިރުޝާދު ދޭ މީހުންނެވެ. އަދި ހަދީޘްގެ އަހުލުވެރިންނަކީ އެމީހުންނަށް އިރުޝާދު ދޭ މީހުންނެވެ. އެ މީހުންގެ އިމާމުންނަކީ ސަހާބީންނެވެ. ރީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސަހާބީންނަކީ އިމާމުންނެވެ. އެއަށްފަހު ހަދީޘް ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އުންމަތުގެ ފިޤުހުވެރިންނާއި ޢިލްމުވެރިންނަކީ ވެސް އިމާމުންނެވެ. ނަމޫނާ މީހުންނަކީ އެބައި މީހުންނެވެ. މީސްތަކުންނަށް ސީދާވެގެންވާ މަގު ބަޔާންކޮށްދޭ ބަޔަކީ އެއީ އެވެ. މާތް الله ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ހިފައިގެން ކުރިއަށް ދާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މަގުގައި ކުރިއަށްދާ މީހުންނަކީ ކާމިޔާބުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ މަތިވެރި އަދި ކޯއްބަ ވެގެންވާ

މީހުންނަކީ ބަދީޢް އިލްމުގެ އިމާމުންނެވެ. މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮކަންތައް ބަޔާންކޮށްދިނީ އެމީހުންނެވެ. ޚިލާފަތާއި އިރުޝާދު ދަސްކައިދިނީ އެމީހުންނެވެ. ޞިރީޙު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސަޙާބީންނާއި، އެބޭކަލުންނަށް ތަބާވެވަޑައިގެން ސަލަފުންނެވެ. އެއީ އިލްމުވެރިންނެވެ. ބައެއް އެހި ބައްޗާއި އެއްގޮތަށް ބަޔަކު ކޮން އެ މަގަން ގާތުގެ މީހުންނެވެ. އެއީ ފިޤުހީ މަޛްހަބުގެ އިމާމުންނެވެ. އިސްވެރިންނާއި ތާބިޢީންނެވެ. މީގެ ތެރެއިން އެ އިލްމުވެރިންނަށް ތަބާވި މީހުންވެސް ހިމެނެއެވެ. އަނބިންނާއި މައިންނާއި ދަރިންނާއި އަޚުންނެވެ. މުސްލިމުންގެ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން އުމުރުގައި ކުރި އަން ދިހަ ހުރިހާ އަންހެނުންނެވެ. އެއީ ޢާއްމުން ކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. އަދި އިލްމުވެރިން ކަމުގައި ނުވިޔަސް ވެއެވެ. މިޢަމާޔަތުގެ ތެރެއިން އުމުރުން ވަދާރުގެން ތަންދަވައެވެ. އެއީ އުމުރުން އުމުރުގައި ކުރިއަށް ތަނަވަމައެވެ. އަދި ބައްދެ ގޯތަން ތަބާވާ، ވާނީ الله ގެ ދީނުގައި ސިފަވެގެން ތިބިނަމައެވެ.

ދުނިޔެވެރިންގެ ބައިތަކަށް ގެނާ ޖަދަލު ނުކުރުވާށެވެ.

ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘްތަކުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ހަތްދިހަ ތިން ބައި މީހުންގެ ތެރޭގައި ކާފިރުންގެ ފިރުޤާތަކާއި މަގުގެއްލިފައިވާ ބިދުޢަވެރިންގެ ފިރުޤާތައް ހިމެނެއެވެ. އެބައިމީހުންވެސް ބައިތަކަކަށް ބެހިގެން ދެއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ކާފިރުންނާއި ކާފިރުނުވާ މީހުން ހިމެނެއެވެ. اللهވަނީ އެބައިމީހުންނަށް ސަރަޙަވަންތަ ވެރިން ކަމުގައި ވަޒަނު ވޮޓެގެންފައެވެ. އެމީހުން ސީދާ މަގުން އެއްކިބާވެ، ބައެއްޗެން ދުނިޔޭ ހަދާލިއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެފައިވާ މީހުންނާއި ބޭރުނުވާ މީހުންވެސް ހިމެނެއެވެ. އަދި، ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑުގޮތެއްގައި ބިދުޢައިގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އުޅޭ މީހުންނެވެ. ނުވަތަ ބޮޑުވެގެންވާ އުނދަގޫކަމެއްގައި ދެމިތިބި މީހުންނެވެ. މާތް الله އެކަލާނގެ ފަޟުލުން ބަރަކާތާއި ސަލާމަތް ލައްވާ ސާބިތު ބަޔަކު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. «مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ» މާނައީ: " މާތް الله ހެޔޮކަން ދެއްވުމަށް އިރާދަ ކުރައްވައިފިނަމަ، އެމީހަކު ދީނުގެ ފިޤުހު ވެރިޔަކު ކަމުގައި ހައްދަވައެވެ." މިއީ مُعَاوِيَة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން

ޙަދީޘްގައިވާ متفق عليه ޙަދީޘެކެވެ. ހުރިހާކަމުގެ ޙަޤީޤަތްތަކުގެ
ޤިޔާމަތުގައި މާތް الله ތަޢާލާގެ ޙަޟްރަތުން ހުރިހާގޮތެއް އިޙާދަ
ކުރެއްވުމަށްފަހު، އަންހެނަކަށް ވިޔަސް އަދި ފިރިހެނަކަށް ވިޔަސް
ބަރަކާތްތަކަށް ވިޔަސް ބަޔަކުންގެ މިހަކަން ވިޔަސް ދީނުގެ ފުރުޞަތު
ލިބިދެވޭ ކަމުގައި ވެއްޖައުމެވެ. އެއީ ޚާއްޞަ ޤާނޫނާއި
ސުންނަތުގެ ޤަވާޢިދުތަކުންނެވެ. ދީނުގެ ފުރުޞަތު ލިބިދޭކަން ލިބޭނީ
މާތް اللهގެ ޤުރުއާނާއި ރަސޫލާގެ ސުންނަތް ދަށުން
އިޖްމާޢުވެރިންގެ ޢަޤީދާއިން ޤިޔާސުންނާއި ބިދުޢާގެ
ހުކުމްތަކުގެ ކިބައިން ދުރުވާނެ. އަންހެނުން ނުވަތަ ފިރިހެނުން
(ބަރަކާތްތަކަށް ވިޔަސް ބަޔަކުގެ ވިޔަސް) ދީނުގެ ފުރުޞަތު
ދެނެގަތުމަށް މަސައްކަތް ކުރަނީ ހަމަ މާތް الله އާއި ތަޢާލާގެ
ރަސޫލާ ބަޔާން ކުރައްވާ އެހެނިހެން ބިރުދޫން ސުލްޠާ ކުރާނެއެވެ.
ހަޤީގަތަކީ ރަސޫލާގެ ޙައްޤުގައި މަސައްކަތް ކުރުމަށް
ނަސޭހަތް ދެއްވެވެ. އަދި މާތް الله އަށްޓަކައި ހުރިހާ މިސްރަމް
ކުރެއްވާ ފަރާތްތަކަށް ދެވޭ އިޖްތިހާދު ދެއްވެވެ. އަދި ހައްޤު މާތް
الله އާއި ތަޢާލާގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި ދެކޮޅު ހަދައިގަ،
އަދި ޝަރުޢީ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ސުންނަތާއި އެއްގޮތަށް ބަޔަކު

ނުކުރާނަމަ، އެއީ އޭނާއަށް ގެއްލުމެއް ދިންވަރު ނުކުރައްވާ ކަމުގެ ވަރުގަދަ ދަލީލުތަކެވެ. މާތް اللهގެ ބަސްފުޅުން ރައްކާތެރިކަމަން އެނގެވެ.

ކީރިތި ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. «مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ» މާނައީ: "މީހަކު އިލްމު ހޯދުމަށްޓަކައި މަގެއް ހިނގިހާރު ކޮށްފިނަމަ، މާތް الله އެމީހަކު ސުވަރުގެ ދިއުމަށްޓަކައި މަގެއް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނެއެވެ." އަދި ވެސް ޙަދީޘް ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. « الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ، وَالْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا، إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ» މާނައީ: "ނަބީބޭކަލުންގެ ވާރުތަވެރިންނަކީ އިލްމުވެރިންނެވެ. ނަބީބޭކަލުން ދީނާރެއް ވާރުތަކަމަށް ނުކުރައްވައެވެ. އެބޭކަލުން ވާރުތަ ކުރެއްވީ އިލްމެވެ." މާތް الله ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގެ އިލްމެވެ. އެކިބިގަމް މީހުން ހިތްގެ ތަނަވަސް ކަމާއެކު އެ އިލްމު ދިރިގެންދި އެވެ.

ކޮންމެ ހިތަވާ ކުއްޖެއްގެ މައްޗަށް އަދި ކޮންމެ މުސްލިމު އަންހެނަކާއި ފިރިހެނެއްގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ދީނުގެ

ޖިދާލު އުނގަނޑުވެ. އެއީ މާތް ﷲ ވާޖިބު ކުރައްވާ ހަލާލު ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކާއި ހަރާމް ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެގަތުމަށެވެ. މާތް ﷲ ވަހީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْۚ ﴾ (آل عمران: ١٠٣) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން ﷲ ގެ دين ގައި ހިފަހައްޓާށެވެ! އަދި ވަކިވަކިވެ ނުގަންނާށެވެ!" މާނައަކީ އެކަލާނގެ ދީނެވެ. އަދި ވެސް ވަހީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَمَا ٱخۡتَلَفۡتُمۡ فِيهِ مِن شَيۡءٖ فَحُكۡمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِۚ ﴾ (الشورى: ١٠) މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަމަކާމެދުގައި خلاف ވާ ކޮންމެ ކަމެއްގެ حكم ކުރެއްވުންވަނީ، ﷲ އަށެވެ." އެއްވެސް ބާރެއްގައި ޖަހައިދަން ނުވަތަ ބަހުސް އަހަރު ނުހުށެވެ. އެކަލާނގެ ފޮތާއި ރަސޫލާގެ ސުންނަތަށެވެ. އެހެން އާޔަތެއްގައި ވަހީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ﴾ (النساء: ٥٩) މާނައީ: "ފަހެ، ކަމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެއްޖެނަމަ، ﷲ އަށާއި،

رسولާއަށް ކިޔަމަންވެ ތަބާވެތިވާށެވެ! (އެބަހީ: ކިޔަމަންވާށެވެ الله އާއި، ކިޔަމަންވާށެވެ رسول އާގެ حكم ޤަބޫލުކޮށް ބަލައި އެގޮތަށް عمل ކުރާށެވެ!) ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށާއި، آخرة ދުވަހަށް إيمان ވާ ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އެގޮތް ތިޔަބައި މީހުންނަށް ހެޔޮކަންބޮޑުވެއެވެ. އަދި، ނިމުމުގެ ގޮތުން ރީތިކަންވެސް ބޮޑުވެއެވެ."

ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ ދުސްތޫރުން ފުރިހަމަވެގެން ވެއެވެ. އެ ދުސްތޫރުގައިވާ އަޙްކާމުތަކެވެ. އަދި ވާތް الله ބާރީ ކުރައްވާފައިވާ ގާނޫނެވެ. އެ ޤާނޫނުގައި ހިމެނޭ ތަރުތީބު ވެއެވެ. އަދި ހުކުމާ ޤާނޫނުތަކަށް ތަބާވުން ވެއެވެ. އެއީ އަންނަނިވި އާޔަތުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގެމަތިންނެވެ.

﴿ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ ﴾ (الإسراء: ٩) މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މި قرآن، އެންމެ ސީދާ މަގަށް މަގުދައްކައެވެ."

އަދިވެސް ވަހީ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ﴾ (فصلت: ٤٤) މާނައީ: "އެ ޤުރުއާނީ، إيمانވި މީހުންނަށް ތެދުމަގެކެވެ. އަދި شفاءއެއްވެސްމެއެވެ." އަދިވެސް

ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ﴾ (الأنعام: ١٥٥) މާނައީ: "މި قرآن އަކީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި، ފޮތެކެވެ. ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން، އެފޮތަށް تبع ވާށެވެ!" އެފޮތަށް އިޙްތިރާމް ކުރައްވާށެވެ. ނުވަތަ ތަޢުޒީމުކުރަން އަމުރު ކުރައްވާފައެވެ. އެ ފޮތުގައި އިރުޝާދާއި ހިދާޔަތް ނުވާނަމަ އެ ފޮތަށް ތަޢުޒީމުކުރަން އަމުރު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އެ ފޮތުގައި ހިދާޔަތާއި އަލިކަން (ނޫރު) ވެއެވެ. އެ ފޮތަކީ އެންމެ ސީދާވެގެންވާ މަގެއް ދައްކާ ފޮތެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ﴾ (ص: ٢٩) މާނައީ: "(މިއީ) ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި بركات ލިބި ފޮތެކެވެ. (އެއީ) އެމީހުން އެ ފޮތުގެ آية ތަކުގެ މާނަތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ." މުބާރަކީ ދަލާލާތްކުރެވިފައިވާތީ، ވިސްނާ ފިކުރު ނުކުރުމެވެ. އެހެން ނޫންނަމަ ޤުރުއާނުގައި ހިދާޔަތާއި އަލިކަން ވެއެވެ. ސުންނަތުގައިވެސް އެހެނިހެން ގޮތްގޮތުން ޙަދީޘްކުރެއްވި ދެއްވާފައެވެ. ހިދާޔަތު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތުގައިވެސް (ހިދާޔަތު

ޤުރުއާނުގައިވާ މާނަ ނޭނގޭ ބަސްތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. ޙުކުމުގައިވާ ކަންތައް ހާމަކޮށް ދެއްވައެވެ. އަދި އަންނަނިވި އާޔަތުގައި މާތް الله ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ ﴾ (النحل: ٤٤) މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކަލޭގެފާނަށް قرآن ބާވައިލެއްވީ، އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި، މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ބަޔާންކޮށް ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ." ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. « إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ سَمَّى اللَّهُ فَاحْذَرُوهُمْ » މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންނަށް މުތަޝާބިހު (ވެއްޓެރި) އާޔަތްތަކަށް ތަބާވާ ބަޔަކު ފެނިއްޖެނަމަ ދަންނާށެވެ. އެއީ މާތް الله އެބަޔަކާ ދުރު އިންޒާރު ދެއްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. އެބައި މީހުންނާ ދުރު ރައްކާތެރި ވާށެވެ."[މުތަޝާބިހު އާޔަތްތަކަށް ތަބާވުމަކީ: އާޔަތުގެ ޙުކުމުގައިވާ މާނަ ފިތުނަ އުފެއްދުމުގެ ނިޔަތުގައި ތައުވީލުކުރުން].

ހެޔޮކަމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޞަޙާބާތުގެ ތެރޭގައި [illegible]
ޤުރްއާނާއި ސުންނަތަށް ތަބަޢުވުން ހިމެނެއެވެ. އަދި ޤުރްއާނާއި
ސުންނަތުން ހިދާޔަތު ލިބުން ހިމެނެއެވެ. އަދި އެ ޤުރްއާނުގެ
[illegible] [illegible] [illegible] ތަބަޢުވުމާއި އެ މަގުގައި ކުރިއަށް
ދިޔުން ހިމެނެއެވެ. އަދި ސުންނަތުގެ ޢިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނާއި
ސުވާލު ކުރުން ހިމެނެއެވެ. [illegible] މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ [illegible]
[illegible]. "إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنَ النَّاسِ، وَلَكِنْ: قَبْضُ الْعِلْمِ قَبْضُ الْعُلَمَاءِ، فَإِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِمًا، اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَّالًا فَسُئِلُوا، فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا" (رواه الإمام مسلم)
މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން މާތް الله މީސްތަކުންގެ ކިބައިގައިވާ
ޢިލްމު ގެންދުވުމަކުން ޢިލްމު ނުގެންދަވައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް
ޢިލްމު ގެންދަވަނީ ޢިލްމުވެރިން ގެންދަވުމުން (މަރުވުން
ނެވެ. ޢިލްމުވެރިން ނެތިދިއުމުން މީސްތަކުން، ޖާހިލުންނަކީ
ވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގަނެއެވެ. އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރުމުން
އެއްވެސް ޢިލްމެއް ނެތި ފަތުވާދީ އެމީހާ މަގުފުރެދި އެހެންމީހުން
ވެސް މަގުފުރައްދައެވެ." މިއީ ނިމުނެވެ. މިކަމުން ރައްކާތެރި
ކުރައްވާފިއެވެ. އެއީ حذيفة ގެ ހަދީޘުގައި ބަޔާންވެގެންވާ

ތަރަހިންނެވެ. «فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جَمَاعَةٌ وَلاَ إِمَامٌ؟ قَالَ «فَاعْتَزِلْ تِلْكَ الفِرَقَ كُلَّهَا» މާނައީ: "އިމާމަކު ނުވަތަ ޖަމާޢަތެއް ނެތްނަމަ، ހަމަނީ ކިރިޔަކުންބެއްވެ. ބަޔާން ކުރައްވިއެވެ. އެ ހުރިހާ ފިރުޤާތަކާ ދުރުހެލި ވާށެވެ." ޢިލްމު އުނގެނުން ދަރިވަރުން ދީނުގެ ފިޤުހު ދަސްކުރަންވާނީ ނުވަތަ އުނގެނުންވާނީ ކިޔަވާ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުންނެވެ. އަދި އިޖްތިހާދުކުރެއްވި ޢުލަމާއިންގެ، އާސާރު އުސޫލުތަކާ މައްސަލަތައް އިލްމުވެރިންނާއި ސުވާލުކުރުމުން އުސޫލުތައް ވަނީއެވެ. އެއީ ތަނަވަސް މަޖުލިސްތަކުގައި ހޫނު ނިޒާމަކާއި ތަރުބިއްޔަތު ދަސްކުރަމުން އެދިގެން އާދާ ކުރާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ކާމިޔާބުވެވޭނެއެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. «مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ» މާނައީ: "މާތް الله މީހަކަށް ހެޔޮކަމެއް އިރާދަ ކުރައްވައިފިނަމަ، އެމީހަކަށް ދީނުގެ ފިޤުހު ވިސްނުން ކުޅަދާނަކަން ދެއްވައެވެ." ބުނެ ނިޔަތާއެކު ބައްޓަން ހެދުން މަސައްކަތް ކުރާ މީހަކަށް މާތް الله ތަޢުފީޤު ދެއްވާނެއެވެ. ﴿وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُواْ فِينَا لَنَهۡدِيَنَّهُمۡ سُبُلَنَاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ﴾ (العنكبوت: ٦٩) މާނައީ: " ތިމަންރަސްކަލާނގެ

މަތީގައި جهاد ކުރި މީހުން (ތަންނާނުވެ!) ހަމަކަހަލަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތަކަށް މަގު ދައްކަވާހުށީމެވެ." އެހެން ނަމަވެސް ދީން އަނބުރާލުމުން، މާތް الله އެމީހުން ތެދުމަގުން އެއްކިބާ ކުރެއްވިއެވެ. الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿فَلَمَّا زَاغُوٓاْ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمۡ﴾ (الصف: ٥) މާނައީ: "އެއުރެން (حقން) އެއްކިބާވީހިނދު، الله އެއުރެންގެ ހިތްތައް (ތެދުމަގުން) އެއްކިބާ ކުރެއްވިއެވެ. فاسق ވި މީހުންނަށް الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެތެވެ." އަދިވެސް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ فَأَعۡرَضَ عَنۡهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتۡ يَدَاهُۚ﴾ (الكهف: ٥٧) މާނައީ: "އެމީހެއްގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ آيةތަކުން އެމީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމުން، އެ آيةތަކަށް ފުރަގަސްދީ، އެނބުރިގެން، އަދި އޭނާ އިސްކުރަ عملތައް ހަނދާންނެތުނު މީހާއަށްވުރެ އަނިޔާވެރިކަންބޮޑީ ކޮބާ، ކާކުހެއްތޯ؟" ތެދުމަގުން އެއްކިބާވެ ފުރަގަސްދިނުމުން، މާތް اللهގެ ބަދުފުރިވަންތަކަމުގެ ތެދުގަދައި އޭނާ މަގުފުރެއްދުވުން ހިފެހެއްޓެވެ. އެކަލާނގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެގަންނަ މީހާ ނިކަމެތި

ކުރައްވުން ވެސް ހިމެނެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ އަނިޔާވެރިކަމާއި ޖާހިލުކަމާއި، މޫނު އަބުރާލުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، މާތް ﷲ އަށް ކުރިމަތިލައި، އެކަލާނގެ ބަސްވަރުމުން ތެދުމަގަށް އެދޭ މީހާ އެކަމުގައި ތެދުވެރި ވެއްޖެއެވެ. އަދި މާތް ﷲ އެފަދަ މީހަކަށް ތައުފީޤު ދެއްވާނެއެވެ. ތެދުވެރިކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ގަދައަޑާ މަސައްކަތް ކުރާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ މަގު މިބާއަށް ދައްކަވާނެއެވެ. އަދި މިބާއަށް ފައިދާކޮށްދިނިވި ކަންމަތީ އުނދަގޫނުވައި ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހަވާނަރުސްގެ ނުބައިކަމުން މިބާ ރައްކާތެރިކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. މާތް ﷲ ވަނީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ٱدْعُونِىٓ أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ (غافر: ٦٠) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ دعاء އިޖާބަކުރައްވާ ހުށީމެވެ." އަދިވެސް ވަނީ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ (البقرة: ١٨٦) މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުން ކަލޭގެފާނާ سؤال ކުރެއްވިއަސް، (ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!)

ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ (އެއުރެންނާ) ކުއްމަންވެ ވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް دعاء ކޮށްފިނަމަ دعاء ކުރި މީހާގެ دعاء ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޖާބަ ކުރައްވަމެވެ." ޞައްޙަ ޙަދީޘުގައި ވެއެވެ. «مَا مِنْ عَبدٍ يَدُعُو الله بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِثْمٌ وَلَا قَطِيعَةُ رَحِمٍ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ تعجل لَهُ دَعْوَتَهُ فِي الدُّنْيَا، وَإِمَّا أَنْ تُدَّخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ، وَإِمَّا أَنْ يُصْرَفُ عَنْه مِنَ الشَّرِ مِثْل ذَلِكَ» މާނައީ: "އަޅުތަކުގެ ތެރެއިން އަޅަކު މާތް الله އަށް ދުޢާ ކުރުމުގައި އެ ދުޢާގައި ނުބައިކަމެއް، ގާތްތިމާގެ ކަމުގެ ގުޅުން ކެނޑުމެއް ނުހިމެނޭ ކަމުގައި މާތް الله އެ އަޅަކަށް އަންނަނިވި ތިންކަމުގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް އެއްކަމެއް ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ) އޭނާގެ ދުޢާ ދުނިޔެމަތީގައި ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވުން، ނުވަތަ އެ ދުޢާ އިޖާބަކޮށް ދެއްވުން އާޚިރަތަށް ޙަވާލުކޮށްދެއްވުމެވެ. ނުވަތަ އެފަދަ ނުބައިކަމެއް އޭނާގެ ކިބައިން ދުރުކޮށް ދެއްވުމެވެ." ދަންނަވުނެވެ. އޭ މާތް اللهގެ ރަސޫލާއެވެ. އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ، އަޅުގަނޑުމެން އިތުރު ކުރާނަމެވެ. ނަބިއްޔު ކުރެއްވިއެވެ. "الله އިތުރު ކޮށްދެއްވާ ނެއެވެ." އިޖާބަ

ކުރައްވަނިވި މުނާސަބު ވަގުތުތައް ހޯދައިގެން ދުޢާ ކުރާށެވެ. އެއީ މުނާސަބަތުގައި އަދު އިވިގެންދިޔަ ފަދައިންނެވެ. މިސާލަކަށް ގޮތުން ރޭގަނޑުގެ ފަހުބައި ގައެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާ ދުނިޔޭގެ އުޑަށް ފައިބާ ތަޝްރީފް ވޮޑިގެންނަވާ ވަގުތެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ދަންވަރުއެވެ. އަދި ނަމާދުކޮށް ސަލާމް ދިނުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެކަމާއި ބެހޭގޮތުން ޙަދީޘް ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. «ثُمَّ لِيَتَخَيَّرْ مِنَ الدُّعَاءِ بَعْدُ أَعْجَبَهُ إِلَيْهِ يَدْعُو بِهِ » މާނައީ: "އެއަށް ފަހު އެމީހަކު ހިތްއެދޭ ދުޢާއަކުން ދުޢާ ކުރާނީއެވެ." އަދި ސަޖިދަރައިގައެވެ. ޙަދީޘް ރަސޫލާ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވަނީ «فَأَمَّا الرُّكُوعُ، فَعَظِّمُوا رَبَّكُمْ، وَأَمَّا السُّجُودُ، فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنٌ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ» މާނައީ: "ފަހެ ރުކޫޢުގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޢަޡީމް ކުރާށެވެ. އަދި ސަޖިދާގައި ދުޢާ ކުރުމަށް ގަދައަޅާ މަސައްކަތްކުރާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަ ކުރެއްވުން އަވަސް ވެގެން ވެއެވެ." އިމާމު މުސްލިމު ރިވާކުރެއްވި ސަޙީޙުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ، وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ» މާނައީ: " އަޅާ އާއި އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާއި އެންމެ ކައިރިވާ ވަގުތަކީ

އޭނާ ސަޖިދައިގާ އޮންނަ ވަގުތެވެ. ސަޖިދާގައި ގިނަގިނައިން ދުޢާ ކުރާށެވެ." (رواه مسلم)

ސަޖިދާގައި ދުޢާ ކުރުން އެދެވިގެންވެއެވެ. ހާއްސަކޮށް ތަހައްޖުދު ނަމާދުގައެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ފަރުޟު ނަމާދާއި ސުންނަތް ނަމާދުތަކުގައި ސަޖިދައިގައި މިބާގެ ވެރިކަސްކާރީގެއަން ދުޢާ ކުރާށެވެ. ނަމާދަށްފަހު ދުނިޔާ އާއި އާޚިރަތުގެ ހެޔޮކަމަކަށް އެދޭނެވެ. އެންމެ މުހިންމު މިބާގެ ހިތް އިސްތިޤާމަތުން ދެއްވުން އެދި ދުޢާ ކުރުމެވެ. އަދި މިބާއަށް ހިތްޖަހާ ހުރި ވަގުތަކަށެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ފުރަބައިގެ ތަހައްޖުދުކުރައި ސަޖިދާކުރައި ގިނަވަގުތު އޮވެވުމީ ބަޔާނެވެ. އަދި މިބާ ބޭނުން މިންވަރަކަށް ދުޢާ ވެސް ދިގު ކުރާށެވެ. ހަމައެފަދައިން ހުކުރު ދުވަހުގެ ޢަސްރު ވަގުތުން ފެށިގެން އިރު އޮއްސެންދެން ދެމެދު ދުޢާކުރުން ގިނަކުރާށެވެ. އަދި އިމާމު މީހާ ޚުޠުބާ ކިޔަން މިންބަރަށް އަރާ ވަގުތުން ފެށިގެން ނަމާދު ނިމުމާދެމެދު ދުޢާކުރުން ގިނަކުރާށެވެ. ބަންގި އާއި ޤާމަތާ ދެމެދުގެ ވަގުތުކޮޅަކީވެސް ދުޢާ އިޖާބަ ވަގުތުކޮޅެކެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން ދުޢާ އިޖާބަ ކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި ހާލުހާ ޖެހިފައި ހުރި ޤަބޫލުކުރެވޭ، ޚާއްޞަކޮށް ބަޔާ

ގޮތުގައި ފައިސާ ހޯދުން ހިމެނެއެވެ. ހަރާމް ގޮތުގައި ތަކެތި ހޯދުމަކީ ދުޢާ އިޖާބަ ކުރެއްވުން މަނާވާ ސަބަބެކެވެ. މާތް الله ފިޔަވައި ބާރުވެރިކަން މިލްކުވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނެތެވެ. ކުރުއާނާ ކުރުންދަމީ ދުރުހުރުމަކީވެސް ދުޢާ އިޖާބަ ކުރެއްވުން މަނާވާ ސަބަބެކެވެ. އަދި الله ގެ އަންގެވުންތަކަށް ފަރުވާކުޑަކޮށް ކާހިލުވެ ހުރުމަކީވެސް ދުޢާ އިޖާބަ ކުރެއްވުން މަނާވުމުގެ ސަބަބެކެވެ.

މުއުމިނުން މާތް الله އާއި ކުރިމަތިލަނީ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ތެދުވެރިކަމާއެކު ބައްޓަން ހުރިގެންނެވެ. އާންމުގެ ހިތްގައިވާ ބޭނުން الله ދެއްވެވިގެން ވެއެވެ. އުންމީދު ކަށަވަރުކުރައި ދުޢާކުރުން ގިނަ ކުރާށެވެ. ހުރިހާ ވަގުތެއްގައިވެސް ދުޢާ ކުރުމަށް ގަދައަޅާ މަސައްކަތް ކުރާށެވެ. އަދި ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ދުޢާ އިޖާބަ ކުރައްވާނެކަން އަންގަވާފައިވާ ވަގުތުތަކުގައި ގަދައަޅާ މަސައްކަތް ކުރާށެވެ. ހަރާމް ކަންތައްތަކާއި އުޅުއްވުމުން ދުރުހެލި ވާނެވެ. ހަރާމް ތަކެތި ކެއުމުން ދުރުހެލިވާނެވެ. މާތް الله އާއި ގުދު އާޖިޒު ނުވާނެވެ. އާޖިޒުވެ ފަސްޖެހިފައިވާ ހިތަކުން ކުރާ ދުޢާ އިޖާބަކުރެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. ގަބޫލު ކުރައްވާނީ ތެދު ހިތަކުން ގަދައަޅާ ކުރާ

ދުޢާއެވެ. އަދި ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ރައްދު އެދިގެން ކުރާ ދުޢާއެވެ. ހެޔޮކަމާ ބާޠިލު މީހުންނާއެކު އުޅެވޭތޯ މަސައްކަތް ކުރަންވާނެއެވެ. އަދި ނުބައި ނުލަފާ މީހުންނާ ދުރުހެލިވާން ވާނެއެވެ. އެފަދަ މީސްމީހުންނާއެކު މަޖިލިސް ކުރުމުގެ ނުބައި ކަމާއެވެ. އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އިލްމާއި އެއްގޮތަށް އަމަލު ކުރާ ހެޔޮކަމާ މީހުންނާ ގުޅިގެން އުޅެވޭތޯ މަސައްކަތް ކުރާށެވެ. އެއީ ތަޤުވާވެރި ދީންވެރިންނެވެ. އެމީހުންނާއެކު އުޅެ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ފައިދާ ލިބޭތޯ ބަލަން ވާނެއެވެ.

މާތް الله ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ގޮތުގައި އުޅުމުގެ ތައުފީޤު މިންވަރު ކޮށްދެއްވުން އެދި ދުޢާ ކުރަންވަމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނާއި ތިޔަ އެންމެ ބޭފުޅުންނަށް ފައިދާ ހުރި އިލްމާއި އަދި އިލްމާއި އެއްގޮތަށް އަމަލު ކުރުމާއި، ދީނުގެ ފިޤުހުވެރިކަން ދެއްވުން އެދި ދުޢާ ކުރަމެވެ. އަދި ނަފްސުގެ ނުބައިކަމުންނާއި އަމަލުގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިކޮށް ދެއްވުން އެދެމެވެ. އެތެރެއާއި ބޭރުން ކުރިމަތިވެދާނެ އަންނަ ފިތުނަވެރިކަމުން ރައްކާތެރިކަން މިންވަރު ކޮށްދެއްވުން އެދި الله ގެ ހަޟްރަތުގައި ދުޢާ ކުރަންވަމެވެ.

ހަމައެފަދައިން އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެރިންނަށް އެކަލާނގެ މަގުގައި ކުރިއަށް ދިއުމުގެ ތައުފީޤު މިންވަރުކޮށް ދެއްވުން އެދެމެވެ. ހުރިހާ ކަމެއްގައި އެމީހުންނަށް ހެޔޮގޮތް މިންވަރުކޮށް ދެއްވުން އެދެމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި ޢަމަލުތައް އިޞްލާޙު ކުރައްވައި އަޅުތަކުންނާއި ޤައުމަށް ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކުގައި އެމީހުންނަށް ތައުފީޤު މިންވަރު ކުރައްވާށިއެވެ. މާތް اللهގެ ބިމުގައި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފަށް ހިނގާ ކަންތައްތައް ހުއްޓުވުމުގެ ތައުފީޤު އެބައިމީހުންނަށް މިންވަރު ކުރައްވާށިއެވެ.

އިސްލާމީ ދުނިޔޭ ޤާއިދުންނަށް އެކަލާނގެ ތައުފީޤު މިންވަރު ކުރައްވާށިއެވެ. މާތް الله ފޮތުގައި އަންގަވާފައިވާ ގޮތަށް ޙުކުމް ކުރުމުގެ ތައުފީޤު ދެއްވައި މުސްލިމުންގެ ކަންތައް އިޞްލާޙު ކުރައްވާށިއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ދީނުގެ ފިޤުހު މިންވަރު ކޮށް ދެއްވާށިއެވެ. މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމުގެ ތައުފީޤު މިންވަރު ކުރައްވައި ހަވާނަފްސުގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރި ކުރައްވާށިއެވެ.

އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ކުއްދަންވެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

وصلى الله وسلم على نبينامحمد

وعلى آله وأصحابه واتباعه بإحسان

(ދީނުގެ ފިޤުހު އެނގުން)

މި މުރާސަލާ އަށް ޖަވާބު ދެއްވުމުން

سماحة الشيخ عبد العزيز بن باز يرحمه الله

އަށް ހުށަހެޅުނު ސުވާލުތައް

ސުވާލު:1

އާދަތުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ولاة الأمر ގެ މުރާދަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެއީ އިލްމުވެރިން ތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ހާކިމުން ތޯއެވެ؟ އެ މީހުންނަކީ ނަފުސަކާއި ތައްލިމުންނަން އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް ވިޔަސްތޯއެވެ؟

ޖަވާބު:1

މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ

تَأْوِيلًا ﴾ (النساء: ٥٩) މާނައީ: " އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ! އަދި، رسول އާއަށާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވެރިންނަށްވެސް ކިޔަމަންވާށެވެ! ފަހެ، ކަމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެއްޖެނަމަ، الله އަށާއި، رسول އާއަށް އެކަމެއް ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ: އެކަމާމެދު الله އާއި، އެކަލާނގެ رسول އާގެ حكم އޮތްގޮތް ބަލައި އެގޮތަށް عمل ކުރާށެވެ!) ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށާއި، آخرة ދުވަހަށް إيمان ވާ ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އެގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަންބޮޑެވެ. އަދި، ނިމުމެއްގެ ގޮތުން ރިވެތިކަންވެސް ބޮޑުމެވެ."

﴿ وَأُوْلِي ٱلْأَمْرِ ﴾ އެއީ ޢިލްމުވެރިންނާއި އަމީރުންނާއި މުސްލިމުންގެ ވެރިންނާއި ޢިލްމުވެރިންނެވެ. އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރާނީ މާތް اللهއަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމުގެ ތެރެއިންނެވެ. މާތް اللهއަށް އުރެދުމަކުންނެއް ނުވެއެވެ.

ޢިލްމުވެރިޔާ އަށާއި ވެރިމީހާއަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރަން ވާނެއެވެ. ސަބަބަކީ އަމާންކަމާއި، ހަމަޖެހުން

ބިނާވެގެންވަނީ އުމުރުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކޮށްގެންނެވެ.
އަދި އުމުރުތަކުގެ އަޞްލުތަކަށް ތަބާވެގެންނެވެ. އަދި އަނިޔާ
ވިޔާ މިހުންނަށް އިންސާފު ދިނުމެވެ. އަނިޔާކުރާ މިހުން
ހުއްޓުވިގެންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އުމުރުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން
އަދާ ނުކުރާނަމަ ހުރިހާ ކަމެއް ފަސާދަވެގެން ދާނެއެވެ. ގަދަފަދަ
މިހުން ބަލިކަށި މިހުންގެ މައްޗަށް ބާރު ފޯރުވާނެއެވެ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ މާތް ﷲ އަށް
ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމާއެކު ހުރިހާ ކަމެއްގައި ކުރުމެވެ. އަދި
އިސްލާމްދީނަށް ނުވަތަ ފަރާތަކަށް ވާހަކަ ދެއްކުމެވެ. އިސްލާމްދީނާ
މާތް ﷲގެ ބުނުއްވުމަށް ބައްލަން ކިޔަމަންވެއެވެ. ފަރުވާ މާތް ﷲގެ
ބުނުއްވުމަށް ތަބާވުން ކިޔަމަންވެއެވެ. ވަކިބުރެއް އަލްއާލާއި ދެކު ހަނދާން
ގެޔަށް އެއީއެވެ. މާތް ﷲގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރާ އިސްލާމްދީނުގައި
އެއީއެވެ. މުސްލިމުންގެ ފަރުދުގައި އެބައިމީހުންނެވެ. އެ މީހުން
މާތް ﷲގެ އަމުރުތަކާ ތަބާވުން ކިޔަމަން ޖެހެއެވެ. ހައްޤު
އިސްލާމްދީނުގެ ބަސް ހައްދުމަށް އަހަރެން ޖެހެއެވެ. ނަބީގެ ޒަރިއާ
އުމުރުތަކުގެ ފަރުދުގެ ބަސް ޖަވާބު ކިޔަމަން ޖެހެއެވެ. ނަމަވެސް،
އެ ބައިމީހުން އުޅުނުމަކަން އަމުރުކޮށްދިނަމަ، އެއީ ފަރާތަކަށް

ވިޔަސް ޖާހިލުކަމުން ވިޔަސް އެ އުޅުއްވުމަށް ބަދަލުކޮށްގެން ނުވާނެއެވެ. މިސާލަކަށް: ވެރިޔަކަށް ހުށަހަ މިދާ ރާ ބުއިމަށް، އަމުރު ކޮށްފިނަމަ އޭނާގެ އަމުރަށް ކިޔަމަން ވާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި ދެބައިގެ މައިންބަފައިން އުޅުއްވުމަށް އަމުރު ކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް އެއަމުރަށް ކިޔަމަން ވާކަށް ނުޖެހެއެވެ. އަދި ދެބައިގެ ގޮތުގައި ރިބާ ގެ މުޢާމަލާތް ކުރަން ބޭނުންކުރުމުގައި ވިޔަސް އެފަދަ މުޢާމަލާތް ކުރާކަން ނުޖެހޭނެއެވެ. ޖާހިލުކަމުންވިޔަސް އުޅުއްވުމަކަށް އަމުރު ކުރި ނަމަވެސް ބަދަލު ކުރަން ޖެހޭ ގޮތަކީ މިއީއެވެ. ފަހަރެއްގައި ޝަރުޢީ އިޖުތިހާދަކީ އެހެން ބަސްތަކެއްނުވާނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެފަދަ މިކަމަކީ ފާސިދު އިޖުތިހާދެކެވެ.

މި ބަހުގެ މުރާދަކީ، އިޖުތިހާދު މާތް الله އަށް އުޅުއްވުމަށް ދިބާއަށް އަމުރުކޮށްފިނަމަ އެއަމުރަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ނުކުރާނެވެ. ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރަން ޖެހެނީ ހެޔޮކަންތަކުގައެވެ. މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. «لاَ طَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ » މާނައީ: "މާތް اللهއަށް އުޅުއްވުމަކަށް ކުރެއްވުމުގައި މަޚްލޫޤަކަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމެއް ނުވެއެވެ." ވީމަ އުޅުއްވުން ކުރުމުގައިވިޔަސް

އެމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ނިކުމެގެން ނުވާނެއެވެ. ހުރި ގޮތުގައި
އެމީހުންގެ ބަސް އަހައި ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރަން ވާނެއެވެ.
އެހެނަސް، އުނދަގުލާއި ކަމުދާ ކަމެއްގައި ދޭތެރޭ އަދި ކިޔަމަންތެރިވުމެއް
ނުވެއެވެ. ހަދީޘްގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. «عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي المِشْطِ وَالْمُكْرَه، وَفِي مَا أَحَبَّ وَكَرِهَ، مَا لَمْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِنْ أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ» މާނައީ:
"މުސްލިމާގެ މައްޗަށް ...
... ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރުމެވެ. އެއީ ...
... ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ...
... ކިޔަމަންތެރިވުމެއް ނުވެއެވެ." އަދިވެސް ބަޔާންކޮށް
ދެއްވާފައިވެއެވެ. «مَنْ خَرَجَ عَنِ الطَّاعَةِ وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ وَمَاتَ فَمَيْتَتُهُ مِيْتَةً جَاهِلِيَّة» މާނައީ: "ކިޔަމަންތެރިކަމުން ...
... ނިޔާވެއްޖެނަމަ ..." އަދިވެސް
ނަބިއްޔާ ﷺ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. «مَنْ رَأَىْ مِنْ أَمِيْرِهِ شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ الله فَلْيَكْرَهُ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ الله، وَلاَ يَنْزِعَنَّ عَنْ يَداً مِنَ طَاعَةِ، فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ مَاتَ مِيْتَةَ جَاهِلِيَّةِ»

މާނައީ: "ތިމާގެ ވެރިމީހާގެ ކިބައިން މާތް الله އަށް އުރެދުމެއްވާ ކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ، އޭނާގެ ކިބައިން އެ ފެނުނު އުރެދުމާ ދެކު ނުރުހުންތެރިވާށެވެ. ނަމަވެސް އޭނާއަށް އޮތް ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ އަތްދޫކޮށް ނުލާށެވެ. ކިޔަމަންތެރިކަން ދޫކޮށް ޖަމާޢަތާ ވަކިވެއްޖެ މީހާ މަރުވެގެންދާނީ ޖާހިލީ މަރަކުންނެވެ." އަދިވެސް ކީރިތި މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. «مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيْعٌ يُرِيْدُ أَنْ يُفَرِّق جَمَاعَتِكُمْ وَيَشُقَّ عَصَاكُمْ فَاقْتُلُوْهُ كَائِنًا مَنْ كَانَ» މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންތައް އެއްވަރަކަށް ބެހިފައިވަނިކޮށް މީހަކު ޖަމާޢަތް ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކި ކުރަން މަސައްކަތް ކުރާނަމަ، އެމީހަކީ ކޮންމެ ފަދަ މީހެއް ކަމުގައި ވިޔަސް (ތިޔަބައިމީހުން) އެމީހާ ޤަތުލުކުރާށެވެ."

މީގެ މަޤްޞަދަކީ، ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ވެރިންނާއި އިލްމުވެރިންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ކަންތައްތައް އިންތިޒާމުވެ ބާރަތު ރަނގަޅުވެ މީސްތަކުންނަށް އަމާންކަން ލިބިގެން ދެއެވެ. އަނިޔާ ލިބޭ މީހުންނަށް އިންސާފު ލިބޭއެވެ. އަނިޔާވެރިންގެ ހުއްޓުވި ދަގުމައް

އަމާންވެގެން ދެއެވެ. އެއްވެސް ޙާލެއްގައި ވެރިމީހާގެ ކިބައިން
ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ފައުޅުކަން ބޮޑު ކާފިރުކަމެއް ނުފެންނަހާ
ހިނދަކު އަދި އެ ނިކުތުމުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަށް
ފައިދާއެއް ލިބެނިވި އަދި އަނިޔާވެރިކަން ނެތިދިއުމާއެކު
އަމާންކަން ލިބިގައިވާ ދައުލަތެއް ބިނާ ކުރެވޭނެކަމުގެ
ކަށަވަރުކަން ނެތި ވެރިމީހާއާއި ދެކޮޅަށް ނިކުމެ މުޖުތަމަޢަ
ބައިބައިކޮށްގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކުރިން މިއިޝާރަތް
ކުރިކަންތައް އަބަދަކަށް ނުކުރެވޭނަމަ، ކަނޑައެޅިގެން ހުރި
ފައުޅުކަން ބޮޑު ކާފިރުކަމެއް ފެނުން ކަމުގައި ވިޔަސް ވަލިއްޔުލް
އަމްރާއި ދެކޮޅަށް ނިކުމެގެން ސަބަބަކީ އެގޮތަށް
ނިކުމެއްޖެނަމަ މީސްތަކުންނަށް ގެއްލުންތަކެއްވެ އުއްމަތް
ފަސާދަވެ ފިތުނަތަކާއި ނާޙައްޤުން މީހުން މެރުން ޢާއްމުވެގެން
ހިނގައިދާނީއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އަމީރުންގެ ކިބައިގައި އެ
އަނިޔާވެރިކަން ނައްތާލުމުގެ ބާރުވެރިކަން ހުރި ވެރިމީހާއަށް
ޤާދިރު ކަމުގައިވާނަމަ އޭނާގެ ވެރިކަމުން ދުރުކުރުމަށްޓަކައި އޭނާގެ
ބަދަލުގައި މާތް ﷲ ގެ އަމުރުފުޅުތައް ތަންފީޛުކުރާ ވެރިއަކު
އިސްކުރަން ޖެހެއެވެ. އެކަން އަމީރުން ކުރަން ޖެހޭނީ ވެރިމީހާގެ

ކިބައިން ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ކާފިރުކަމެއް ފާޅުވާ ހިނދުގައެވެ. އަދި އަމީރުންގެ ކިބައިގައި ބައްޔު އަނބުރާ ގެނައުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ހުރި ނަމައެވެ. އަދި އެ ވެރިމީހާގެ ބަދަލުގައި ސާލިޙު ރަނގަޅު ބައްޔު ތަންފީޛު ކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ހުރި މީހަކު ހުރި ނަމައެވެ.

ސުވާލު: 2

ވަޟްޢީ ޤާނޫނު އެކުލަވާލުމުގެ ޙުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އަދި އެ ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރުން ޖާއިޒުވެގެން ވާނީތޯއެވެ؟ އަދި ވަޟްޢީ ޤާނޫނުން އެކުލަވާލައިގެން ވެރިމީހާ ކާފިރު ކުރެވޭނެތޯއެވެ؟

ޖަވާބު:

އެ ޤާނޫނަކީ ޝަރުޢާ ޚިލާފު ޤާނޫނެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެއީ މައްސަލައެއް އޮޅުކަމެއް ނޫނެވެ. މަގުގައި އެއްކޮޅި ދެއްވުމުގެ ޤާނޫނެއް، މިނޫންވެސް މީސްތަކުންނަށް ފައިދާ ހުރި ޝަރުޢާއި ޚިލާފު ޤާނޫނުތައް ތަންފީޛު ކުރުމަކީ މައްސަލައެއް

އޮތީ ކަމެއް ނޫނެވެ. ޞަޙާބާއި ހިލާފު އެހެނިހެން ޤާނޫނުހަދަން ބަދަލު ކުރުމެއް ނުވެއެވެ. މިސާލަކަށް: ޒިނޭކުރާ މީހާގެ މައްޗަށް ޙައްދެއް ނެތްކަމަށާއި ވައްކަންކުރާ މީހާގެ އަތްކަނޑަން ނުޖެހޭކަމަށާއި ރޯދަ މީހާގެ ގައިގާ ބައްދު ޖަހައިގެން ނުވާނެކަމަށް ޤާނޫނުތަކެއް ހަދައިފިނަމަ، އެއީ ބާޠިލު ޤާނޫނު ތަކެކެވެ. އެ ޤާނޫނުތަކީ ހުއްދަ އެއްޗެއް ކުރުމާއި ފިރިމާ ހަރާމްކޮށް ފިރިމާ ކާފިރުވާނެއެވެ. އަދި އެކަންތައްތައް ބަޔާނާ އެއީ މައްސަލައެއް އިޖްމާޢު ނޫން ބިނާ ކަމުގައި ވިޔަސް ކާފިރުވާނެއެވެ. މާތް الله ބަޔާންކުރައްވާފައިވާކަމެއް ހުއްދަ ކުރާ މީހަކީ ކާފިރެކެވެ.

ސުވާލު: 3

އެފަދަ ފިޤުހީޤާނޫނުގެ މުޢާމަލާތު ކުރަން ޖާހިލު ކޮންދެވަރަކަށް ބޯއެވެ؟

ޖަވާބު:

އެފަދަ ފިރިއަކާއެކު ހުރުމަކީ މުޙައްރަމާތު ކުރާނެވެ. ހުރިހާކަންތައްތަކުގައި ކިޔަމަންތެރި ވާނެއެވެ. ނުބައިކަންތައްތަކާ އުޅެދުންތަކުގައި އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާނެއެވެ. ރަނގަޅު ބަދަލެއް ލިބުނުން ހުރިހާކަންތައްތަކުގައި ފިރިމީހާއަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރާނެއެވެ.

ސުވާލު: 4

سماحة الشيخ އަށް މި އުފެދިގެން އުޅޭ ޖަމާޢަތްތައް އެނގިވަޑައިގަންނަވާތޯއެވެ. މިއަދު އެތައް ޖަމާޢަތްތަކެއް އުފެދިފައިވެއެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން جماعة التبليغ، جماعة الإخوان، السلفية މިނޫންވެސް ޖަމާޢަތްތަކެވެ. މިއިން ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއްގެ މީހުން ވެސް ބުނަމުން ދަނީ އެމީހުން ތިބީ ޙައްޤު މަގުގައި ކަމަށެވެ. ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބީ އެމީހުން ކަމުގައެވެ. މާތް الله ތިބާ ރައްކާތެރި ކުރައްވާށިއެވެ. މާތް الله އަންގަވައި، ވިދާޅުވާ ދެއްވަފާނަންތޯ މިހުރިހާ ޖަމާޢަތްތަކުގެ ތެރެއިން ޙައްޤު މަގުގައި ތިބީ ކޮންބައެއްކަން؟ އަދި

އަޅުގަނޑުމެން އެބަހަރަކަން ތަބާވެވުމަކަށް. އެމީހުންގެނަފުން ނަސް ހިއްވަރުދެވެ. މާތް الله ތިބާއަށް ހެޔޮކަމާ ދެއްވާށިއެވެ!

ޖަވާބު:

މުޙާޟަރާއި އުސްތާޛުންގެ އިލްމީ ދަރުސް ކުރުމަކީ އިލްމު ބައްސަވާ ފަރާތްތަކުގެ ގޮތުގައި އުޅުއްވާ މަސްލަހަތް ތަބާވެވޭ އެ މަސްލަހަތްގައި ކުރައްވާ ފަރާތް ޖަމާޢަތަ އެކުގައިކަން އެނގިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ސުލްޙަ މަގުގައި ކުރައްވާ މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ތަބާވާ މީހުންނެވެ. ދުލުއާނއި ސުންނަތަށް ތަބާވެ މާތް الله ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ގޮވާލާ މީހުންނެވެ. އެއުން ނަމަވެސް އެއުން ޖަމާޢަތްތަށް ބަޔަކު ގޮވާލުން ހުއްޓާލައިދިނަމަ އެމީހުންނަށް ހިތަމަންވުމެއް ނުވެއެވެ. އެއި އެބައިމީހުންނަކީ جماعة التبليغ ނުވަތަ جماعة الإخوان ނުވަތަ السلفية ނުވަތަ جماعة الأنصار ނުވަތަ ތިމަންމެންނަކީ "ސަލަފީން" ނުވަތަ "ޖަމާޢާ އިސްލާމިއްޔާ" ނުވަތަ އެ ނޫންވެސް ނަމެއް ހިފާ ޖަމާޢަތްތަކެވެ. ނުވަތަ ތިމަންމެންނަކީ ބަދިރީގެ

އަހުލުވެރިން ކަމުގައި ބުނާ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންވާން ޖެހެނީ އެމީހުން ބައްޔަށް ތަބާވެ އެމީހުންގެ ބަހާއި ހަމަޖެހި އެއްގޮތް ވާނަމައެވެ. މިއާއި އިދިކޮޅު ކޮންމެ ކަމެއް ރައްދު ކުރެވޭނެއެވެ. ބުނެވޭނެއެވެ. ތިޔައީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށެވެ. ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ވަނީ ތިޔަ ކަމުގައި ކުށްކޮށްފައެވެ. އޭ އަޚުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކުށްކޮށްފީމުއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާ އަހަރެމެން ތަބާވާނީ ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި އެއްގޮތަށް ކަންކުރުމެވެ. އަހުލުއްސުންނާ ވަލް ޖަމާޢަތުގެ މީހުންނާ އެއްބަސްވާ ކަންތައްތަކުގައެވެ. އިޚްތިލާފުވެރިންގެ އިޖްމާޢު އެއްބަސްވާ ކަންތައްތަކުގައެވެ. އަހަރެމެން ތިޔަބައިމީހުންނާ އެއްބަސްނުވާ މިކަންތައްތަކުގައެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބުނާ، މިވަނީ އެވަނީ ބުނުންތައް ނުވަތަ ކުރާ ކަންތައް އެއީ ބައްޓަނި ޒާތީ ކަންތައްކެވެ. މިއީ އިޚްތިލާފުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތެވެ. މިކަން އެނގެނީވެސް އިޚްތިލާފުވެރިންނަށެވެ. جماعة التبليغ ނުވަތަ جماعة الإخوان ނުވަތަ السلفية ނުވަތަ جماعة الأنصار ނުވަތަ މިފަދަ ނަންނަނީ "ސަލަފީން" ނުވަތަ "ޖަމާޢާ އިސްލާމިއްޔާ" އާ ބުނާ މީހުންގެ ކަންތައް ބަލަން ތިބި މީހުންނަކީ އެބައި

މީހުންނެވެ. ތަފްޞީލުތައް އެނގޭނީ ޢިލްމުވެރިންނަށެވެ. ކީރިތި ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުގެ ޢިލްމުވެރިންނަށެވެ. ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުގެ ޢިލްމުން ދީނީ ފިޤުހު ލިބިގެން ތިބި ޢިލްމުވެރިންނަށް ވަރަށް ރަނގަޅަށް އެ ޖަމާޢަތްތަކުގެ ތަފްޞީލުތައް އެނގޭނެއެވެ. އެ ޖަމާޢަތުގެ ތެރޭގައި ބައެއް ޘާބިތު ހުރިތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯއެވެ. މަޢްޞޫމިއްޔަތަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ބަޔަކީ ދަރީނުން އެކަން ބަޔާންކޮށްދޭ ކަންތަކެވެ. މި ޖަމާޢަތްތަކުން، ނުވަތަ ހަންބަލީ މަޛްހަބާއި، ޝާފިޢީ މަޛްހަބާއި، މާލިކީ މަޛްހަބާއި ޡާހިރީ މަޛްހަބާއި ހަނަފީ މަޛްހަބާއި އެނޫންވެސް މަޛްހަބުތަކުން ކީރިތި ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުން ދަލީލު ގެނެސްދިނުމަކީ އެއީ ބައްޔެވެ. ކީރިތި ޤުރްއާނާއި ސުންނަތުގެ ދަލީލާއި ޚިލާފަށް ދަލީލު ދައްކާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ނުރަނގަޅެކެވެ. އަދި އެމީހަކީ ބައެއްގެ އަހުލުވެރިއަކަށްވެ ބައެއް ހޯދުމަށް މަސައްކަތް ކުރާނަމަ، އެ މީހަކު ހުރި ރަނގަޅު އިޖުތިހާދަކަށް ދެ ދަރުމަވެއެވެ. އަދި ނުރަނގަޅު އިޖުތިހާދަކަށް ވެއްޖެނަމަ އެއް ދަރުމަ ވެއެވެ.

މާތް الله ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތް

ދިރާސާކޮށް އެހެން އެއްޗެއްސަށް ތަބާވުމުގެ މިނިވަންކަން، ބަޔަކުމީހުން

ނޫނެވެ. ބަޔާންކުރި ކުރުމުން ނޫނެވެ. އަދި އިމާމުންނަށް ތަބާވުމަކީ

ގެވިލާފުވެގެން އުޅުމުގެ ނޫނެވެ. މިސާލަކަށް ބޮޑެތި މަޒުހަބު

ގަވާއިދާ ޝާފިޢީ އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ ބަޔާނެއްނާ

ދުނިޔެއަށް ބަޔާނެއްނުވެ ޚިލާފުތަކުގެ އެއްބަސްވުމާ ބުރަގޮތެއް

ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ދީނީ ވާހަކަތައް ޚިޔާލު މިހުންނަން މަސްއަލަތަކަށް

ބާރުލާ ގޮތްތަކެއް ކަމުގެ އިލްމުވެރިކަމުގެ ދިރާސާތެއް ބާރެއް

ރަސޫލާގެ އަހުލުބައިތުންނަން ނިސްބަތްވާ މީހުން ކަމުގައި ބުނާ

މީހުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އަހުލުބައިތުންނަށް ސުންނަތުގެ

އަހުލުވެރިންނެވެ. ޢަލީގެ ފަރާތް، ޙަސަނުގެ ފަރާތް، ޙުސައިނުގެ ފަރާތު

އަދި އަހުލުބައިތުންނަށް ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި އެންމެ ދަރަނި

ބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުންނަށް އަހުލުއްސުންނާގެ އަހުލުވެރިންގެ

ބަޔާނުންގެ ގޮތުގައި ހިތްއެދިގެން ތިއްބެވި ބޭކަލުންނެވެ.

އެބޭކަލުންނަށް އަޅުބަޔަކު ކުރުގެ ފަރާތް އުމަރުގެ ފަރާތުގެ ގޮތުގައި ތިއްބެވި

ބޭކަލުންނެވެ. އަހުލުބައިތުން ދީނުގެ ފިޤުހުގެ ތިމާގެންނަށް ޙަޤީޤީ

ދަންނަވަމުން ބޮޑު މިނޫން ނުވަތަ މާތް الله ދިރާސާއި އެބަޔަކަން

އަޅުކަން ކުރެވޭ މީހުން އަދި މާތް الله ފިޔަވައި އެބަޔަކަށް ގޮވާލެވޭ މީހުން ނުވަތަ އެބަޔަކުގެ ޤަބުރު މަތީގައި މިސްކިތް ބިނާ ކުރުމަކީ ކޮންމެހެން ކުރަން ޖެހޭކަމެއް ކަމުގައި ދެކޭ މީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ބައްދުން އިއްތިބާޢުވާ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް ތަބާވުމެއް ނެތެވެ. ކުޑަވެސް ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި އެމީހުން ހިފެހެއްޓެނީ ބާޠިލުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތަރުތީބުންނެވެ. މާތް الله އެމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވާށި!

ހަމައެކަނި އިލާހީ ދީނަށް ތަބާވާ މީހުންނަކީ ހަޤީޤީ ގޮތުގައި ދީނަށް ތަބާވާ މީހުންނެވެ. މާތް اللهގެ ޝަރީޢަތަށް ހިތާމަވާ ގޮތަށް ގޮވާލާ މީހުންނެވެ. ހަމަ ދީނުގެ ސުންނަތް ދުނިޔޭގައި ހަލާކުވެދާނެ ގޮވާލާ މީހުންނެވެ. މިސާލަކަށް ހަލާކުވާގޮތަށް ގޮވާލާ ގޮތަކަށް އެބަސް އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކަށް ފައިދާ ހުރި ގޮތަކަށް ގޮވާލާ މީހުންނެވެ. މިބައިމީހުން ދުނިޔެއަށް ހަމައެކަނި ދުނިޔެ ވާތަކަށް ވާޤިއުވާގެން ވެއްޖެ. ހިތްވަރުދެއްވުން ހިތްވަރުގެ ޤުރުބާނީ އަދި ތަބާވާން ޤުރުބާން މާތް اللهގެ ރުއްސެވުން އެކަލާނގެ ތަސްބީހާގެ ސުންނަތާއި ހަމަ އެއްބަސްވާ ކަންތައްތަކަ ގޮވާ

މީހުންނަށެވެ. ކުށެއް ކޮށްފިނަމަ ތިބާ ތިޔާގީ ހަސަރަގު ކަމުކާ
ނުބުނެވޭނެއެވެ. ކުށެއް ކޮށްފިކަމުގައިވީނަމަ އެކަށްވާނީ
ކުރަކަނެވެ. ބައްޖެން ތަބާވާން ޖެހޭނީއެވެ. ބައްޖެން ތަބާވެ އެ
ކަމުގައި ތަޢުލީމު ދެއްވުން އެދެންވާނެ އެވެ. ކުށެއް ކޮށްފިނަމަ
ތިކަމުގައި ތިބާ ތިޔަކުރީ ކުށެއް ބަސްނާވާނެ އެވެ. މިވެނި
މީހުންގެ ތަރިކާ ތިބާ ހިތާމު ފަސްޖެހިގެން ބަސްނާވާނެ އެވެ.
ތިބާގެ ދައްކަން ވާޖިބުވެގެންވަނީ ތައުބާވެ މާތް الله ބައްދުގެ
ދަރަން ޝުޢޫރުތަކަށެވެ. ދީނީ އިލްމުގެ އަހުލުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތެވެ.
ޢާންމުންގެ މީހުން އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނާ ސުވާލު ކުރަންޖެހެއެވެ.
މާތް الله ގެ ރަސޫލާއި އަޚްލާޤުންގެ ޙަދީޘުގެ ސުންނަތް ތަކަ އަދި
ޤުރުއާނާއި ސުންނަތަށް ތަބާވާކަމުގައި އެންމެ ތަކަށް މީހުންނާ
ސުވާލު ކުރަންޖެހެއެވެ. މިވެނި މިހާރު އެ ގޮތަށް ގޮފިތަކާއި
ބައިގޮތުން ވިދާޅުވަނީ ކީކޭ ތޯއެވެ؟ އޭނާ ބުނަނީ މިވެހެން
އެވެހެންނެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿فَسْـَٔلُوٓاْ أَهْلَ
ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾(النحل: ٤٣) މާނައީ: "ފަހެ،
ތިޔަބައިމީހުން ނުދަންނަ ކަމުގައި ވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން علم ގެ

أهل ވެރިންނާ سؤال ކުރާށެވެ!" ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ އިލްމުވެރިންނަކީ އަހުލުއްޛިކުރިއެވެ. ބިދުޢައިގެ އަހުލުވެރިންނަކީ އެއްވެސް ހާލެއްގައި ދަންނަ ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި ބިދުޢަތަކަށް ގޯވާލާ ދީނުންނަކީ ވެސް ދަންނަ ބައެއް ނޫނެވެ.

(ދީނުގެ ފިޤުހު)

މި މައްސޫރާއި ގުޅިގެން الشرق الأوسط މަޖައްލާއިން

سماحة الشيخ عبد العزيز بن باز އާއި

ކުރައްވާ އިންޓަވިއު

ސުވާލު: 1

މިހާރު އެންމެ ހޫނު އެއްވާރަކަ އަޅީ، ބޮސްނިޔާއި ސަރްބިއާއި ދެމެދު އޮންނަ ގުޅުމުގައި، އަދި އެތެރެތެރޭގައި އޮންނަނިވެރި ސަރަޙައްދީ ދިމާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. سماحة الشيخ ބައެއް މީހުން ދެކޭ ގޮތުގައި ބާރިވާ ބޮޑު ދުވަހަކަށް އަރައިގެންފިނަމަ އާނގެ މައްޗަކަން ނުކުތުން ވާޖިބެވެ. އަދި އެތަނުގައި ތިބި މުސްލިމުންނަށް ކިޔަންފާ ބޮޑު ގެއްލުމެއް ލިބުން ކަމުގައި ވިޔަސް އެފަދަ މީހުން ބަދަލު ކުރަން މަސައްކަތް ކުރުމެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން އިސްލާމީ އުންމަތް ދަސީ

ވަރަށް ބޮޑެތި ފާންޑަށް އުފުލަމުންނެވެ. މިކަމާމެދު سماحة الشيخ ވިދާޅުވަނީ ކިހިނެއްތޯ؟

ޖަވާބު:

ތަޢުރީފުކުރުމާއި ތަޢުރީފުކުރުމާ ތަސްބީހާއި އިސްތިޢުފާރުން ފުދިގެން. حمد ހުރިހާ عالم ތަކުގެ ވެރި الله އަށެވެ. ދަރޫދުގެ މައްޗަށް ބަރަކާތާއި ސަލާމް ލައްވާށިއެވެ. އަދި މިބަރަކާތާއި ސަލާމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލު އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ހިދާޔަތަށް ތަބާވި ބޭކަލުން ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމައަށް ލައްވާށިއެވެ. އަދި ދުޢާކުރަމު ދަންނަވަމެވެ!

ހަމަކަށަވަރުން މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ﴾ (النساء: ٥٩) މާނައީ: "އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ! އަދި، رسول އާއަށާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވެރިންނަށްވެސް

ކިޔަމަންވާށެވެ! ފަހެ، ކަމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެއްޖެނަމަ، الله އަށާއި، رسول އާއަށް އެކަމެއް ރައްދުކުރާށެވެ! (އެބަހީ: އެކަމާމެދު الله އާއި، އެކަލޭނގެ رسولއާގެ حكم ހޯއްދަވައި ބަލައި އެގޮތަށް عمل ކުރާށެވެ!) ތިޔަބައިމީހުން، الله އަށާއި، آخرة ދުވަހަށް إيمان ވާ ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އެގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަންބޮޑުވެވެ. އަދި، ނިމުމެއްގެގޮތުން ރިވެތިކަންވެސް ބޮޑުވެއެވެ." މި އާޔަތުގެ ނައްޞުން ފާހަގަކުރެވޭގޮތުގައި މިވަނީ ވެރިންނަށް ކިޔަމަންވާން ޖެހޭނެ ކަމެވެ. އެއީ ޢިލްމުވެރިންނާއި ވެރިންނެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާގެ އަރިހުން ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާ ބަޔާނާ ސުންނަތުންވެސް ވަނީ މި ކިޔަމަންތެރިކަން ލާޒިމުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ހެޔޮކަންތަކުގައި ފަރުޟުކޮށްފައެވެ.

ސުންނަތުގެ ނައްޞުން ސާބިތުވެގެންވާނީ، އަދި ވައިދުކަންތަވިވަސް ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރުމަށެވެ. އެއްވެސް ގޮތަކުގައި އުޅުދުންތަކުގައި ނޫނެވެ. ނުބައިކަމުކަން ނުވަތަ އުޒުރުދުރުކަން އެމީހުން އަމުރުކުރާނަމަ، އެމީހުންނަށް ކިޔަމަން ވުމެއް ނެތެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، އެއްވެސް ސަބަބެއް ދެކޮޅުހަދައިގެން އެމީހުންނާ

ދޫކޮށްލަން ނިކުމެން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެއީ ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކޮށް ދެއްވާފައިވާ އަންނަނިވި ޙަދީޘްތަކުގައިވާ ފަދައިންނެވެ. « أَلاَ مَنْ وَلِيَ عَلَيْهِ وَالٍ فَرَآهُ يَأْتِيْ شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ اللهِ فَلْيَكْرَهُ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللهِ، وَلاَ يَنْزِعَنَّ عَنْ يَداً مِنَ طَاعَةِ » މާނައީ: " ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ވާލީއަކު ނުވަތަ ވެރިއަކު ޢައްޔަން ކުރެވި އެމީހާގެ ކިބައިން މާތް الله އަށް އުރެދުމެއްވާ ކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ، އޭނާގެ ކިބައިން އެދުރުވުން އުރެދުމާ ދުރު ނުކުރުންތެރިވާނެއެވެ. ނަމަވެސް އޭނާއަށް އަތް ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ އަތް ދޫކޮށް ނުލާށެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކޮށް ދެއްވާފައިވެއެވެ. « مَنْ خَرَجَ عَنِ الطَّاعَةِ وَفَارَقَ الْجَمَاعَةِ وَمَاتَ فَمَيْتَتُهُ مِيْتَةَ جَاهِلِيَّة » މާނައީ:" ކިޔަމަންތެރިކަމުން ދޫކޮށް ޖަމާޢަތާ ވަކިވެއްޖެ މީހާ މަރުވެގެންދާނީ ޖާހިލީ މަރަކުންނެވެ." އެހެން ބަޔާންވެގެންވި ވެއެވެ.«عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي مَا أَحَبَّ وَكَرِهَ، إِلاَّ أَنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِنْ أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ » މާނައީ: "މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އޮތީ ރުހޭ ކަންކަމާއި ނުރުހޭ ކަންކަމުގައިވެސް ވެރިޔާގެ އަޑުއަހާ ކިޔަމަންތެރިވުން އަދި

ކުރުމެވެ. އެއީ އުރެދުވަކަން އަމުރު ނުކުރާނަމައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އުރެދުވަކަން އަމުރު ކުރާނަމަ އަޑުއަހައި ކިޔަމަންވުމެއް ނުވެއެވެ." މިއަ ބޭކަލުންނަށް އެނގޭ ވެރިން އަދި މިއަބޭކަލުން އެކަންތަކަން ހިންގާތު ކުރައްވާނެތާ ބަދިހާ ކުރެއްވުމުން، ސަބަބުން ސުވާލު ދެންނެވިއެވެ. އަދުގަސްދުކުރިންސަން ކަލާގެފާނު އަމުރު ކުރައްވަމުން ގޮތް ކަމަކަށް ޖެހެވެ. ބަދިހާ ކުރައްވިއެވެ. « أَدُّوا إِلَيْهِمْ حَقَّهُمْ وَسَلُوا اللَّهَ حَقَّكُمْ » މާނައީ: "މިއަ ބާކަލުންގެ ކިބައިގައިވާ ވެރިންގެ ޙައްޤުތައް އަދާކުރާށެވެ. އަދި މާތް اللهގެ ޙަޟްރަތުގައި މިއަބޭކަލުންގެ ޙައްޤުތަކަށް އެދޭށެވެ. عبادة بن صامت رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. ޢިއިމި ރަސޫލާ ﷺ އަށް އަހަރުމެން ބައިޢަތު ހިފާފައިވަނީ ވެރިންގެ ކިބައިން ކަންތައްތައް ނިގުޅައި ނުގަތުމަށެވެ. ބަދިހާ ކުރެއްވިއެވެ. « إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا، عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ » މާނައީ: " އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ފާޅުގައިކަން ބާޒު ކާފިރުކަމެއް ފެނުމުންނެވެ. އަދި އެކަމުގައި މިއަބައިމީހުންނަށް މާތް اللهގެ ޙަޟްރަތުގައި ދަލީލު ހުއްޓަސް އޮތުމަށް އޮތުމެވެ."

މިއިން ދަލީލުކޮށްދެނީ ކަނޑައެޅިގެން ފައުޅުކަން ބޮޑު ކާފިރުކަމެއް ނުވެންނަމަ ހިނދަކު ވެރިންނާއި ދެކޮޅުވެރިވެގެން ނުވާނެކަމާއި އެމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެގެން ނުވާނެކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާތް ﷲގެ ބަސްފުޅުގައި ދައްކާސެ ޙުއްޖަތެއް އޮތް ޙާލަތުގައި ފިޔަވައެވެ. ކަންދިހެން ހުރިކަމުގައިވިޔަސް، ވެރިޔާއާއި ދެކޮޅަށް ނުކުމުމުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބޮޑު ފަސާދައަކަށް މަގުފަހިވެގެން ދާނެއެވެ. އެއީ ވަރަށް ނުބައިވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަމަން އަމާންކަމަށް ހޮޅުން އަރައިގެން ދާނެއެވެ. ޙައްޤުތައް ހަނިވެގެންދަނީއެވެ. އަނިޔާ ލިބިފައިވާ މީހުންގެ ޙައްޤުތައް އަތުލުވުމަށް ދަތިވެގެންދާނެއެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ނަސޭހަތް ނުދެވޭނެއެވެ. އަމާންކަމަށް އޮތް ޖާގަ ގެއްލިގެންދާނެއެވެ. ވެރިންނާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެވުމަކީ ނަތީޖާއަކަށް ވެގެންދަނީ ބޮޑުވެގެންވާ ނުބައިކަމަކަށް މަގުފަހިވުމެވެ. ނަމަވެސް، ކަނޑައެޅިގެން ފައުޅުކަން ބޮޑު ކާފިރުކަމެއް ފެނި، އަދި އެކަމުގައި މާތް ﷲގެ ބަސްފުޅުގައި ދައްކާސެ ޙުއްޖަތެއް އޮތްނަމަ، ވެރިޔާއާއި ދެކޮޅަށް ނުކުމުމަކީ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ. އެ ވެރިޔަކާ ދެކޮޅަށް ނިކުމެ އޭނާ ވައްޓާލުމުގެ

ކުރެވޭނަކަށް ލިބިގެއިވާނަމަ އެއީ އެންމެ ބަނގަޅު ކަމެކެވެ.
ނަމަވެސް އެކަމުގެ ކުރިކުރެވޭނަކަށް ނުވާނަމަ އެކަން އެގޮތަށް ކުރުން ހުއްޓުވާލެވޭން ނުވާނެއެވެ. އެއީ ޝާރިޢު މަސްލަހަތަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އެކަމަށް މުޖުތަހިދުފުޤަހާ ޝަރުޢީ ޤާއިދާގައި ވަނީ (لاَ يَجُوْزُ إِزَالَةُ الشَّرِّ بِمَا هُوَ أَشَرَّ مِنْهُ، بَلْ يَجِبُ دَرْءُ الشَّرِّ بِمَا هُوَ أَشَرّ مِنْهُ، بَلْ يَجِبُ بِمَا يَزِيْلُهُ أَوْ يُخَفِّفُهُ) މާނައީ: " ނުބައިކަމެއް ނައްތާލުމަށް އެއަށްވުރެ ބޮޑު ނުބައިކަމެއް ބޭނުން ކުރުން ހުއްޓަވެގެން ނުވާނެއެވެ. ނުބައިކަމެއް ނައްތާލުން އަދުތާވެގެންވަނީ އެއަށްވުރެ ކުޑަ ނުބައިކަމަކުންނެވެ. އަދި ޔާއްލާހު! ނައްތާލަން ޖެހޭނީ އެއަށްވުރެ ލުއިކަމަކުންނެވެ." ހުރިހާ މުސްލިމުން ވެސް އިޖުމާޢުވެފައިވަނީ ނުބައިކަމެއް ނައްތާލުމަށް އެއަށްވުރެ ބޮޑު ނުބައިކަމެއް ބޭނުން ކުރުން ހުއްޓަވެގެން ނުވާނެ ކަމުގައެވެ. ދުރުކުރަން ނުވަތަ ނައްތާލަން ބޭނުންވާ ބަލިޔާ ނުވަތަ ފުރިހާއަކީ ގައްދުކަން ބޮޑު ކާރިހުކަމެއް ގެއިން އަދި އެކަމުގެ ކުރެވޭނަކަށްއޮތް އަދި ކުރިޔާ އިރާދު ނުވަތަ ފުރިހަކު ގެނައުމުގައި ފަސާދައެއް ގެއްލުމެއް މުސްލިމުންނަށް

ނުލިބޭނަމައެވެ. އެ ނުބައިކަމަކަށްވުރެ އެ ވެރިމީހާގެ ނުބައިކަން ބޮޑުނަމަ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ.

ނަމަވެސް އެނިކުމުގައި ކަނޑައެޅިގެން ހުރީ ފަސާދަތައް ނުވަތަ އަމަން އަމާންކަމަށް ޚިޔާން އެކުވާއެކު މީސްތަކުންނަށް އަނިޔާ ލިބޭނަމަ އަދި ކުރެއްވުމެއް ދީނުން ހައްޤުތަކު ކުރުވާނަމަ މިއީ ވަރަށް ބޮޑު ފަސާދައެއްކަމެވެ. އެއްވެސް ބާޠިލްގައި މިކަން ކޮންމެ ނުވާނެއެވެ. މިފަދަ ބާޠިލްތަކުގައި ވާޖިބުވެގެންވާ ކަށްތިރިކުރުމެވެ. ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގައި އަޑު އަދި ޝަރުޢީ ފުރުމެވެ. ވެރިންނަށް ނަސޭހަތް ދިނުމާއި އެމީރުންނަށް ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގައި ތަބާވުމަކީ ދިނުމެވެ. އަދި އެމީރުންގެ ނުބައިކަން ކުޅަ ކުރުވާތަކަށް މަސައްކަތް ކުރުމެވެ. ހުރިހާ ކަންތައްތަކުގައި އިތުރު ކުރުވުމަށް މަސައްކަތް ކުރުމެވެ.

ތިބާ ތަބައަށް ކުރިއަށް ދާން ޤާނޫ މަގަކީ މިއެވެ. އެއީ މިކަމުގައި މުސްލިމުންގެ މަސްލަހަތު އެކުލެވިގެންވާތީއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ނުބައިކަން ކުޑަކުރެވި ހުރިހާކަން އިތުރުވެގެން ދާނެއެވެ. އަމަންއަމާންކަން ރައްކާތެރިވެ މުސްލިމުންނަށް

ސަލާމަތްތެރިކަން ލިބި އުޅެންވުޖެ ބޮޑު ނުބައިކަމުތަކުން ސަލާމަތް ވާނެއެވެ.

ސުވާލު: 2

سماحة الوالد ތުންވަޑައިގެންނަވުމު ތިޔައެވެ! މި ޒަމާނަކަ އަކީ أهل السنة والجماعة ގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިން އަސްލެއްކަމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ހިތާމައަކީ أهل السنة والجماعةގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުން މިޒަމާނަކީ ނިކަމެތި އަދި ޖަހުލުވެރި ކަމެއް ކަމުގައި ދެކެއެވެ. މިޒަމާނަކަށް ވެސް ވަނީ ބަދަލުވެއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން ޢުލަމާއުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ޢުލަމާއުން މިކަން ބަދަލުކުރުމަށްޓަކައި އަދިއާލާތަކަން އިސްލާހު ކުރައެވެ؟

ޖަވާބު:

ޤިޔާމަތް ބަލާލުމުން އެބަހީ ތެދު ބަދަލުވެއެވެ. ނުފިސްނޫހީއެވެ. ސުންނަތް ދެނެގަންނަން ޖަމާޢަތް އުފުލުންނަން ސުންނަތް ދެނެގަތުމެވެ. މުސްލިމުންގެ ނަފްސުތަކުގެ ބަދަލުކަމަކީ އުފުލުމުގެ ލިބިގެންވެސް ޖަމާޢަތް ފަރީގެ ތެރޭގައި އުފުލުން ވަނީ ބަޔަކީ ސަލާމަތް ހަރާމް ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއަށެވެ.

ޚަވާރިޖުންނާއި މުޢްތަޒިލާއިން ފެއްޓުނު ފަދައިންނެވެ. ބައްޔަށް ނަސްބުރު ދިންނުމަށް އޮތް ޚިލާފާ އިޖުތިހާދުތަކުގައިގެ ސަލަފުންނެވެ. އެކަމުގެ ސަލަފުން އެދިހުން ބާރުލުގެ ތޮރުއަން ފެށި އެރުދުމުން މުސްލިމުން ކާފަރު ކުރިއެވެ. އެއީ ޚަވާރިޖުން ބަމަލުކުރި ފަދައިންނެވެ. ނުވަތަ ގާފައަން އަރައިގެންނަމުގާ ތޮއަބަދަން ނަރަކައިގައި ވާނުކަމަން މުޢްތަޒިލާއިން ބުނާ ފަދައިންނެވެ.

ޚަވާރިޖުން ހަބޫލު ކުރާ ގޯތަގައި އެރުދުނުމުގާ ކާފިރު ފެދުއެވެ. އަދި އެރުދީ މުއުމިން ދާއިމަން ނަރަކައަށް ލާވާއެވެ. އަދި މުޢްތަޒިލާއިން އެކަމާއި އެއްބައިވެ އެފަދަ މުއުމިން ދާއިމަން ނަރަކައަށް ލާވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމުއުމިން ބޭނުފައިވާއެވެ. އެ ފަދަ މުސްލިމުން ދުނިޔޭގައިވެސް ދީ މަންޒިލެއްގައެވެ. މުއުމިނާ ކާފިރާ ވެސް މަދުފުރުދުމެވެ.

އަހުލުއްސުންނާގެ އަހުލުވެރިން ތިބި ގޮތަކީ ބައްދު ގޮތެވެ. އެރުދީ މިހާގެ އެރުދުމުން އެކާ ކާފިރެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެކާ ޖިނާކަތް ވައްކަން ރާބުއިކުމުގައި މިހާސް ކާފިރެއް

ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އޭނާ ހިފުނިގެންދާނީ އީމާންކަން ބަލިކަށި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބައްދު ޒާއިލު ކުރަންވާނެއެވެ. ބަޔާން ކަލާމް ގަލްދަރަކުގައި ނުބުނާހާ ހިނދަކު އޭނާ ކާފިރެއް ކަމުގައި ސިއްކަ ނުޖެހޭނެއެވެ. ޚަވާރިޖުން ބުނެފައިވާ ބުނުމަކީ ބާތިލު ބުނުމެކެވެ. އެމީހުންނާއި ބާރުގޮތުން ނަބިއްޔާ ﷺ ބަދުއީ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. "ދުނިދަނޑީގައި ޖަހާފައިވާ ތުލާދުބާ ދުނި ދަފުދަދައިން އެމީހުން ދީނުން ބޭރުވެގެން ދާނެއެވެ. އަދި އެއަށް ފަހު އެނބުރި އައިސް މުސްލިމުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރާނެއެވެ. ބުދުގެ އަޅުކަންކުރާމީހުންނަށް ދޫކޮށްލާނެއެވެ. މިއީ ޚަވާރިޖުންގެ ބާރު ހުރި ގޮތެވެ. އެއީ އެމީހުން ޤިޔާސާއި މަގުފުރެދުނުމާއި ބައްޓަންކުރަނިވި ދިއުމުގެ ސަބަބުންނެވެ."

އެހެންކަމުން، ޚަވާރިޖުންނާއި އެއްކުން މިހެންވެސް އެއްވެސް ބާޣީއެއްގައި ޚަވާރިޖުންނާއި މުޢުތަޒިލާއިން ނަމޫނާ އެއްކަމުގައި ބަޔަކުގެން ނުވާނެއެވެ. އެ މީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ އަހުލުއްސުންނާ ވަލްޖަމާޢަތުގެ މަޛުހަބުގައި އަދިސްވަދިވާ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި ނަޞްޞުތަކާއި އެއްގޮތަށް

ކުރިއަށް ދިޔުމެވެ. ވެރިމީހާގެ ގަޔާވުން ފެންނަ ނުވަތަ ކުރި ނުބައިކަމެއްގެ ސަބަބުން އޭނާއާއި ދުރުވެގެން ނުކުމެގެން ނުވާނެއެވެ. ވެރިމީހާއަށް ހިތުމުންނާއި އަނގަބަހުން ހިކުމަތްތެރިކަމާއެކު ރިވެތި ގޮތުގައި ނަސޭހަތް ދޭނީއެވެ. އަދި ރިވެތި ގޮތުގައި ޗަކަރުކުރުން، ނުބައިކަން ކުޑަކުރުން، ހަރުގޮތްގޮތް އިތުރު ކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

ޞަޙީޙު ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ނަޞޭޙަތްތަކުގައި ވަނީ މިގޮތެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ

﴿ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّواْ مِنْ حَوْلِكَ ﴾ (آل عمران: ١٥٩) މާނައަކީ: " އެއުރެންނަށް ކަލޭގެފާނު އޯގާތެރިވެވަޑައިގަތީ، الله ގެ ބަރަކަތުން ޚާއްޞަ ރަޙްމަތުގެ ސަބަބުންނެވެ. ހިތްޕުޅު ހަރުކަށި، ރުޅިވެރި ނުބައި ބަސްބަހު ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ވީނަމަ، ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެއުރެން ވަކިވެގެން ހިނގައްޖެއީހެވެ."

މާތް الله އާއި ދުޢާ ޒިކުރުކުރުމާ އަދި ތަސްބީހުކުރުން ގޮވާލާ މީހުންނަށް އެއީ މާތް الله ގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވުމެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކަށް މާތް الله އިސްލާހުކުރައްވާފައިވާ މީހުންނަށް ރަނގަޅު ބަދަލު ހިތްވަރުކުރައްވައި ރިވެތި އުސޫލުތަކުން ނަސޭހަތްތެރި ވުމެވެ. އެއީ ހުރިހާކަމެއް އިސްލާމް ނުބައިކަންތައް މަދުވެގެން ދިއުމަށްޓަކައެވެ. މާތް الله ގެ މަގަށް ގޮވާލާ މީހުން އިސްލާހުވެގެން ދިއުމަށްޓަކައެވެ. ތަރުބިއްޔަތުގެ މައިދާނުގައި ހިވާގިވެ ހުރިހާގޮތެއްގައި ތަރުބިއްޔަތު އަސާސީފުރުޞަތާއި ހަރުކަށިކަން ނައްޓާލުމަށްޓަކައެވެ. ބިރުވެރިކަމާއި ރަނގަޅު ގޮތުގައި މާތް الله އިސްލާހުކުރައްވާ ފަދައިން މީހުން ނަސޭހަތްތެރި ވުމެވެ. ދުޢާގެ ސަބަބުން ޒަރީޢާގެ ދޮރުކާލު ހުޅުވިގެން ދެއެވެ. މާތް الله އެމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައި ހުރިހާކަމުގެ މަގުގައި ފައިދާ ސާބިތު ކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެ މީހުން އެކުރަމުން އައި ނުބައިކަންތައް ދޫކޮށް ބައެއް ފާއިތު ކުރުމުގައި މާތް الله އެހީތެރިވާ ވާގެންވާ އެވެ.

ސުވާލު: 3

ޝަރުޢީ ސަބަބެއް ކަމުގައި ދުރި ޢަމާއަތެއްގެ ބަޔަކު ވެރިޔާއާއި ދެކޮޅަށް ނުކުމެއްޖެއްޔާ. އެމީހުންނަށް، ވެރިޔާ އާއި ޢާންގެ ޢަދުލުވެރިންނާއި ސަރުކާރުގެ އެހެނިހެން މީހުން ދެކޮޅު ހުރެއްޖެނަމަ؟ މިސާލަކަށް ޚުދުރުންނާއި ސިފައިންނާއި ސަރުކާރުގެ އެކި މަޤާމުތަކުގެ މީހުން ދެކޮޅު ހުރެއްޖެނަމަ؟

ޖަވާބު:

ކުރިންވެސް ބުނިހެން ދެ ޝަރުޠެއް ހަމަވެގެން ނޫނީ ވެރިޔާއާ ދެކޮޅަށް ނިކުތުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އެ ދެ ޝަރުޠަކީ:-

1- ކަނޑައެޅިގެން ފައުޅުކަން ބޮޑު ކާފިރުކަމެއް ފެނުމުންނެވެ. އަދި އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ދައްކާނެ ހުއްޖަތެއް އޮތުން.

2- ހާކިމާގެ ބާރުވެރިކަން ނައްތާލުމުގައި އެއަށްވުރެ ބޮޑު ނުބައިކަމެއް ދެތުވެރިނުވުން، މި ނޫން ހާލަތެއްގައި ކުރިއަށް ނުވާނެއެވެ.

ސުވާލު: 4

މާތް الله ތިބާ ރައްކާތެރި ކުރައްވާށިއެވެ. ބައެއް ޒުވާނުން ހިނގާ ގޮތުގައި ކާފަރުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ ކުރުމުގައި މުސްލިމް ޤައުމުތަކުގައި ވަޒަންވެރިވެރިންގެ ގޮތުގައި ނުވަތަ ވަކި ބޭނުންތަކަކަށް ޓަކައި ވަކި މުއްދަތަކަށް މަޖުބޫރުކޮށްގެން ތިބާ ޝައިޚު މުސްލިމުނާ ގެދު ހަރުކަށިކޮށް މުޖާހަދާތަކު ކުރުން އޮންނަ ކަމަށް ފަތުވާ ކުރެއެވެ. އެހެން ކަމުން ބައެއް މީހުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ގޯސްކަމެއް ފެންނުމުން، ޤަތުލުކުރުމާއި އަސީރުކުރުން ހުއްދަ ކުރެއެވެ؟

ޖަވާބު:

މުސްލިމު ދައުލަތެއްގައި ވަޒަންވެރިވެފައިވާ ކާފިރުން ޤަތުލުކުރުން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. ދައުލަތުން އެމީހުންނަށް އަމާންކަން ދީގެން އުޅުއްވާފައިވާ މީހުން ވެސް މެއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކު މީހުންގެ ބައްދަލުވަކަން އަތައިގަތުމާއި އުޅުއްޓާ މީހުން ޤަތުލު ކުރެވުން ނުވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުންގެ ކިބައިން ހުންނަ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފު ކަންތައްތައް

ސަތުރީ ކުޖުބަޔަކަށް އުފުލާނީއެވެ. ސަތުރީ ކުޖުބަޔަކުން ނިސްބަތާ ނިސްބަތުން ފުރިހަމަ.

ސުވާލު: 5

ސަތުރީ ކުޖެއް ނުވެނަމަ ހަރާމީ ކިހިނަކުން ތޯއެވެ؟

ޖަވާބު:

ސަތުރީ ކުޖެއް ނުވެނަމަ ހަމައެކަނި އުމުރުންނަށް ނަސޫޙަތް ދޭނީއެވެ. ވެރިންނަށް ނަސޫޙަތްދީ ހުރިހާކަމެއްގައި މަގުފަހިކޮށް އެހީތެރިކަން ފުރިހަމަކޮށްދޭނީއެވެ. އެއީ އުމުރުން ސަތުރުގައި އަންގަވާފައިވާ ގޮތަށް ބުނާފަ ކުރުމަށެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ހުރިހާކަމެއްގައި އަމުރުކުރާ ނުބައިކަމެއް ނަހީ ކުރުމަށްޓަކައި މުސްލިމުން ގޮތުރުކުރާ ނުވަތަ އަނިޔާ ކުރުމަށްޓަކައި އަޅާ ދީއްކަރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ހުރިހާކަމެއްގައި ވެރިޔާއަށް އެހީތެރިކަން ފުރިހަމަ ކޮށްދޭންވާނެއެވެ. އެއީ އުމުރުން މާތް اللهގެ އަމުރުފުޅާ ވުރެ އެކަށީގެ ސަތުރުގައި ބަޔާން ކުރައްވާ ފުރިހަމަ ގޮތަށް ބުނާފަ ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެހެން ނޫން ކަމުގައިވާނަމަ ވާޖިބުވެގެންވާ ހުރިހާކަމެއްގައި

އިޙުސާނު ދިނުމުގެވެ. އޭނާގެ ފަރާތުން ލިބުނު ނުބައިކަންތަކުން އިންސާނު ދުރުވުމެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ﴾ (التغابن: ١٦) މާނައަކީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވީ ވަރަކުން، ތިޔަބައިމީހުން اللهއަށް تقوىވެރިވާށެވެ!" ސަވާބަކީ އަޅުން ނުވަތަ ޚަރަދުކޮށްގެން ނުވަތަ ޖަހައިގެން އެކަމަށް އިންސާނު ކުރުމަކީ އިތުރު ނުބައިކަމަކަށް އަދި އެއަށްވުރެ ބޮޑު ފަސާދައަކަށް މަގުފަހިވާ ކަމެކެވެ. ކުޑަވެސް ސަލާމަތްކަމެއް ގޮތުގައި މިކަމުގައި އުޅޭ ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް މިކަން އެނގެންޖެހެއެވެ.

ސުވާލު: 6

ރަނގަޅުކަންތަކަށް އަމުރުކޮށް ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރުމުގައި ވާޖިބު ގޮތެއްގައި އަތުން (ގަދަބާރުން) ބަދަލުކުރުމަކީ އެންމެންގެ ޙައްޤެއް ތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެއީ ވެރިޔާ އާއި އޭނާގެ އެހީތެރިންނަށް ހަމައެކަނި ޚާއްޞަ ކަމެއްތޯއެވެ؟

ސަވާބު:

ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް އެމީހަކަށް ކެލިކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވީ މިންވަރަކުން ގޯސްކަންތައްތައް ރަނގަޅު ކުރުވުމަށެވެ. އެހެނީ ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވަނީ « مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَاكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ » މާނައަކީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ނުބައިކަމެއް ހިނގާތަން ފެންނަނަމަ އެކަމެއް އެމީހެއްގެ އަތުން މަނާކުރާށެވެ. އަދި އަތުން މަނާކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ނެތްނަމަ ދުލުން އެކަން މަނާކުރާށެވެ. ދުލުން މަނާކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ނެތްނަމަ ތިމާގެ ހިތުން އެކަމަށް އިންކާރު ކުރާށެވެ. އެއީ އީމާންކަމުގެ އެންމެ ބަލިކަށި މިންވަރެވެ." އެހެން ނަމަވެސް އަތުން މަނާކުރުންވެސް އެކަމަށް ކުޅަދާނަކަންލިބި އެކަމުގެ ސަބަބުން ބޮޑު ފަސާދައަކަށް މަގުފަހި ނުވާނަމައެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އޭނާގެ ދަރިންނާއި އަނބިންނާއި ގެންގުޅޭ މީހުންނެވެ. ހަމައެފަދައިން ކަމުގެ ހުއްދަ އޮންނަ މުއައްސަސާތަކުގައި އެކަން މަނާކުރަންވީއެވެ. އެއީ

އޭނާއަށް އެކަމުގައި ދެފިޔަވައިވާ އިސްތިޝާރާއި އެއްގޮތް ވާގޮތުގެ މަތިންނެވެ. މިގޮތަށް އެކަންކަން ވަކިކުރުމުގެ ހުއްދަ ޝަރީޢަތުގައިވާ ކަންތައް ފިޔަވައި އެހެން ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެން ނުވާނެއެވެ. މިހާގެ ބުދުދުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭކަންތައްތައް ފިޔަވައި އެހެން ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއަށް ވަންނަން ހަދައިގެން އުޅުއްވުމަ ބޭކު ފުރުޞަތަކާއި މަގުފަހިވެގެން ދާނެއެވެ. އުޅުއްވުމަ ބޭކު ބަލާއި ޕިސްބާރާއި ކުރިމަތި ވާނެއެވެ. ބަލާއް ފަހަރު އާނާއި މިސްކީނުންނާއި ގުދުރަތެވެ. އަދި އަނެއްބައި ފަހަރު އާނާއި ދަރުބާރާއި ދުގުދުއެވެ. އެފަދަ ބާރާކޮންކަމުގައި އާނާގެ މައްސަލަ ވާދަބުވެގެންވާ ދުރުން އެކަން މަނާ ކުރުމެވެ. މިސާލަކަށް (އާ މިވެނި މީހާއެވެ! މިބާ މާތް الله އަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! މިކަން މިގޮތަށް ކުރުން ހުއްދަވާ ހުއްޓެވެ.) (މިކަން ބަލާށް ވެގެން ވެއްޖެ.) (މިއީ މިބާގެ މައްސަލަ ވާދަބުވެގެންވާ ކަމުގެވެ.) އަދި ދުރުން އުނަގުމަކީ އަޑު ސަލާމް ދަފާސްކޮށް ދުސްޕެއެވެ. ދުރުން މަނާކުރުމުގެ ބާރުވެރިކަން ވަކި ގޮތަށެވެ. ނުވަތަ މިބާގެ ބާރުގެ ދަންނައިވާ މިނޫނގެ މައްސަނެވެ. ނުވަތަ ކަމާބެހޭ މުޢައްސަސާތަކުން ޖަމާޢަތްތަކަށް އަދުލުވެރި ނިޒާމެއްކަމަށް ނަގާ</p>

ކުރުމުގެ ތެރޭއިން ހަވާލުކުރުން ފަރާތާ ކަންތަކެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، ހަވާލު ކުރެވުނު ޖިންސާއަށްވުރެ އިތުރުކަންގެން ނުވާނެއެވެ.

ސުވާލު: 7

މާތް الله ތިބާ ރައްކާތެރި ކުރައްވާށިއެވެ! ބައެއް މީހުން ދެކޭ ގޮތުގައި އެމީހުންނަށް ވިކި މީހާ ކަސްޓަމަރާފައިވާ އުޞޫލުތަކާއި ދެކޮޅު ހެދުމުގެ ބާރު ލިބިގެން ވެއެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން މަގުމަތީގެ ޤަވާޢިދު ހިލާފުގައްކާއި، ޓްރެފިކް ލައިޓުތަކާއި ކަސްޓަމްސްގައެވެ. އަދި މިނޫންވެސް މިފަދަ ދާއިރާތަކުގައެވެ. އެއީ ސަލާމަތީ އަސާސެއް އުނިކުރުމުގައި ވަސީލަތެއް ކަމުގައި ނުވާނީއެވެ. މިކަމާއި ބެހޭގޮތުން ޝަރުޢީ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟

ޖަވާބު:

ތިޔައީ ބާޠިލް ވާހަކައެކެވެ. އެއްވެސް ކާފިރެއްގައި ވެރިޔާ އާއި ދެކޮޅަށް ނިކުމެން ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ގަދަބާރުން ކަންތައްތައް ބަދަލު ކުރުމަށްޓަކައިވެސް ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ވާޖިބުވެގެންވަނީ މުންކަރާތްތައް ކަމުގައި ނަހީކުރުން

ކަންތައްތަކުގައި ހަރައި ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާ ކުރުމެވެ. ވެރިޔާ އެފަދަ ކަންތައް އިންކާރު ކޮށްފައިވާނަމަ މުސްލިމުންގެ މަސްލަހަތަށްޓަކައެވެ. އެކަންތައްތަކަށް ބޯލަނބަން ވާނެއެވެ. އެއީ ޝަރުޢީގޮތުން، އެކަމުގައި މުސްލިމުންނަށް މަންފާއާ އެކުލެވިގެން ވެއެވެ.

ސުވާލު: 8

ވެރިޔާ އަށް ހިފާ ބައިޢަތުގެ ތެރޭގައި ވެރިޔާ އަށް ޝަރުޢީ ނަސޭހަތް ހިމެނޭތޯއެވެ؟

ޖަވާބު:

ވެރިޔާ އަށް ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމަށް ހިފާ ބައިޢަތުގެ ތެރޭގައި ޢާންމައަށް ނަސޭހަތް ދިނުން ހިމެނެއެވެ. ނަސޭހަތް ދިނުމުގެ ތެރޭގައި ޢާންމައަށް ތަޢުލީމު ދެއްވައި ހިދާޔަތު ދެއްކުން އެދި ދުޢާކުރުން ހިމެނެއެވެ. އަދި އާންމުގެ ޖަމާޢަތުން ޝަރީޢަތުގެމަތީ ހުރި ވެރިޔާގެ ފަހައިގެންވާ ދެމިހުންނަ ޝަރީޢަތާ ދެމިހުންނަން ވެސްއެދި ދުޢާ ކުރުން ހިމެނެއެވެ. އެއީ ވެރިޔާ ރަނގަޅު ވުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ސަބަބަކެވެ. އަދި މާތް الله އާންމައަށް

ތަޢުލީމު ދެއްވުމުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން ސަބަބެކެވެ. އާންމަކަށް ކަންތައްތަކުގައި އެހީތެރިވާން ތެދުވެރިންނާ އެފަދަ ވަޒީރުން ލިބުން ހިމެނެއެވެ. އަދިހުންނަނީ ވެރިޔާ ކަންތައްތައް ހަނދާން ނެތިއްޖެނަމަ ހަނދާންކޮށްދޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައިވާނެއެވެ.

ރައްޔިތުންނާއި އިސް ރަށްވެރިންގެ ކިބައިން އެދެވިގެންވަނީ އިސްލާމު ހުރުމާއި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވުމަށް ވެރިޔާއަށް އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމެވެ. އަދި ހެޔޮބަހުންނާއި ރިޔާ ގޮތުގައި މުޢާމަލާތް ކުރުގެންނެވެ. ކުރުމާ ކަމެއްގައި ފަސް ނުބައިކަމެއް އެކުލެވޭނަމަ އަދި ހުއްދަވެގެންވާން ކަމެއް ނުޖެހެވެ. ވެރިކަމުގެ މާނައަކީ ޝަރުޢީ މަޞްލަޙަތުގައި ރައްކާތެރި ކުރުމެވެ. ދީނީކަންތައް ހިފެހެއްޓުމެވެ. ޝަރީޢަތު އިސްލާމް އިބާދު ތަޢުލީމާއްވަނީ އެކަށީގެންވާ ގޮތް (އަލްޚިލާފާ) މިޚިޔާލުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަމުގައި ހުރި ފައިދާގެ ބޭނުކަމުންނެވެ.

ސުވާލު: 9

ފިރިމީހާ އަށް ހެޔޮދުޢާ ކުރުން ހުއްޓާލާނީ ކޮން އިރަކުންތޯއެވެ؟

ޖަވާބު:

މިއީ ނުވިސްނާ ކަމާއި ބަހެއް ދޫކޮށް ނުކުރަންނަކަމެވެ. ސަބަބަކީ ފިރިމީހާއަށް ދުޢާ ކުރުމަކީ އެންމެ ބޮޑަށް މާތް الله އާއި ކުއްތަންކޮށްދޭ ކަމެވެ. އެންމެ މާތް ޔަޤީންކަމުގެ ތެރޭގައި މާތް الله އާއި އަޅުވެރިކަމުން ނަސޭހަތްތެރިވުން ހިމެނެއެވެ. ޔާރަބި ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ދައުސް ޤަބީލާގެ މީހުން (ކާފިރުކަމުގައި ތިބިއިރު) އުޅުނިރުއްޖެއް ދަންނަވާފައި ބަދުދުޢާ ކުރެއްވުމަށް އެދިއެވެ. «اللَّهُمَّ اهْدِ دَوْسًا وَأْتِ بِهِمْ» މާނައަކީ: "ކަލާނގެ ދައުސް ޤަބީލާގެ މީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައި އެމީހުން ގެންނަވާ ދެއްވާންދޭވެ!" މާތް الله އެމީހުންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައި މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ގެންނެވިއެވެ.

މުއުމިނުން މިސްކީނުންނަށް ނިކަމެތިން ދަޢުވަތު ދޭންވާނެއެވެ. އަދި ފިރިމީހާއަށް ކުރިމަތިވާ ކަމަކީ މާތްއަރިހަކަށް

ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. އާނާއަށް ކުރެވޭ ދުޢާއަކީ އެންމެ މުހިންމު ދުޢާ އެވެ. އަދި ނަސޭހަތްތެރިވާން ޖެހޭ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މީހުނެވެ. އެއީ އާނާއަށް ހައްޖު ދެއްކެވުން އެދިއެވެ. އާނާގެ އެހީތެރިންނަކީ ހެޔޮލަފާ މީހުންނަށްވުން އެދިއެވެ. އާނާގެ ނަފްސުގެ ނުބައިކަމުންނާއި ކައިރީގައި ތިބޭ މީހުންގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތް ކުރެއްވުން އެދި ދުޢާ ކުރަން ވާނެއެވެ. އާނާއަށް ތަޢުލީމު ދެއްވައި ހިތާއި ބަދަނު އިސްލާމު ކޮށްދެއްވައި، ކައިރީގައި އުޅޭ މީހުންނަކީ ރަނގަޅު މީހުން ކަމުގައި ލެއްވުމަށް އެދި ކުރާ ދުޢާ އަކީ އެންމެ މުހިންމު ދުޢާ އެވެ. އެންމެ މާތް ކުއްތަން ވުމެވެ. އިމާމު އަޙްމަދުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަ ކުރައްވަނިވި ދުޢާއެއް ތިބިގެންވާކަން އެނގޭނަމަ، ވެރިވީހާ އަނބަކައި ދުޢާ ކުރެއްވީމުހެވެ." ހަމަ މިފަދައިން، މާތް ﷲ [illegible] އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ތަޢުލީމު [illegible] މާތް ﷲ ގެ [illegible]

وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى وآله وصحبه أجمين.

މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް

2017